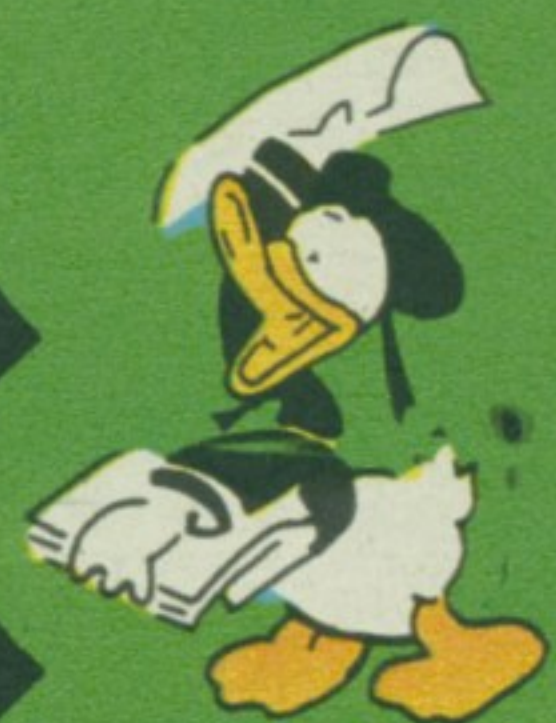

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВАНИК

20. III 1987. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА XLIX • 200 ДИН • БРОЈ 1838

КАД СЕ НАС ДВОЈЕ
ОКРЕНЕМО,
ЗАБАВЉАКЕ-
МО ВАС
ТРИ
БРОЈА!

НАШ СТРИП:
ТАЛИЧНИ ТОМ
И КАЛАМИТИ ЏЕЈН

Од овог броја:
ВЕЛИКИ
НАГРАДНИ
КОНКУРС

Фирма

Веровати или не!

НА КОНКУРСУ ЛЕПОТЕ

ОДРЖАНОМ МЕЂУ РУСКИМ ПЛЕМ-КИЊАМА 1647. У МОСКВИ, ДА БИ СЕ ИЗАБРАЛА ЖЕНА ЗА ЦАРА АЛЕКСЕЈА ИВАНОВИЧА, ПОБЕДНИЦА СЕ ОД УЗБУЂЕЊА ОНЕСВЕСТИЛА. ЦАР ЈЕ ВЕРОВАО ДА ЈЕ ЛЕПОТИЦА БОЛЕСНА, ПА ЈЕ ЊЕНОГ ОЦА ПРОТЕРАО У СИБИР - ЗА КАЗНУ ШТО ЈЕ ТАКВУ КЉЕРКУ ДОВЕО НА ТАКМИЧЕЊЕ.

Богди

АВЕТИЊСКИ ГРАД У КАЛИФОРНИЈИ КОЈИ ЈЕ ОСНОВАО ЈЕДАН КОПАЧ ЗЛАТА 1859, ПРЕДЊАЧИО ЈЕ ПО БРОЈУ УБИСТАВА НА ДИВЉЕМ ЗАПАДУ - У ПРОСЕКУ, ЈЕДНО УБИСТВО ДНЕВНО. ДАНАС У ЊЕМУ ЖИВЕ САМО ТРИ ШУМАРА СА СВОЈИМ ПОРОДИЦАМА.

МАРИЈА ТЕРЕЗИЈА

1717-1780
АУСТРИЈСКА ЦАРИЦА, ЧЕШКА И МАЂАРСКА КРАЉИЦА, КЋЕРКА НЕМАЧКОГ ЦАРА КАРЛА VI, ВЛАДАЛА ЈЕ СВОЈИМ ЦАРСТВОМ А ДА ГОТОВО УОПШТЕ НИЈЕ ХОДЛА ЈЕР ЈЕ ТО СМАТРАЛА НЕДОСТОЈНИМ. НОСИЛИ СУ ЈЕ ИЗ СОБЕ У СОБУ У НОСИЉЦИ.

ТАЈНА

ТКАЊА СВИЛЕ БИЛА ЈЕ ТРИ ХИЉАДЕ ГОДИНА ПОЗНАТА САМО КИНЕЗИМА. СВАКО КО БИ СТРАНЦУ ОТКРИО ТАЈНУ БИО БИ ОСУЂЕН НА СМРТ.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА

у Лондону је успостављена нарочита „дечија“ телефонска линија. И дању и ноћу малишани који имају недоумице или невоље било које врсте могу да окрену одређени број. С

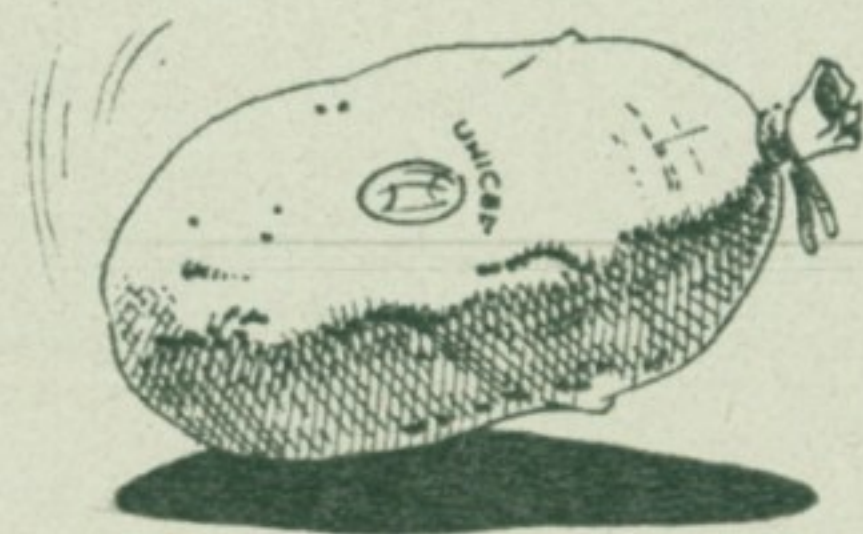
друге стране жице дочекаће их пријатан глас особе која ће их пажљиво саслушати и покушати да им помогне.

један трогодишњи дечак из околине Пекинга зна више од хиљаду знакова кинеског писма, преко педесет енглеских речи и куца на латиничној писаћој машини. Према писању вечерњег листа „Бејцинг Ванбао“ мали Хе Нан је још када му је било само годину дана умео на мапи да нађе 37 земаља. Са го-

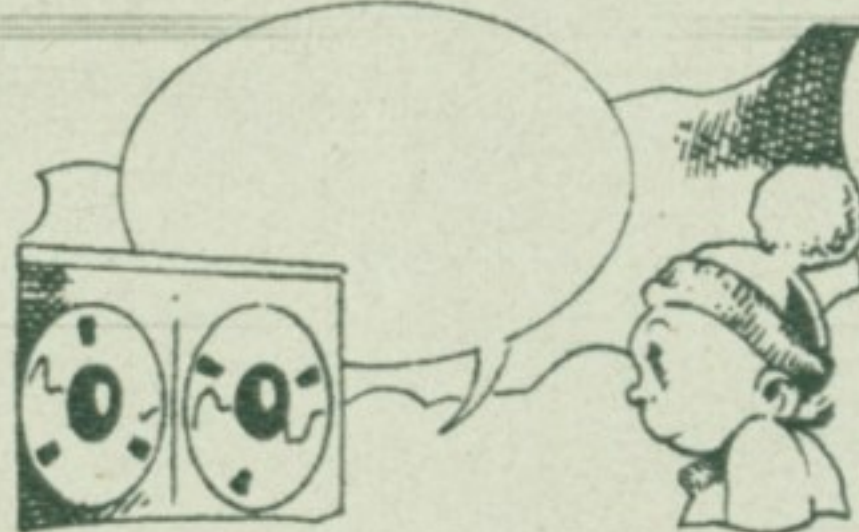
дину и по знао је напамет многе песме, приче и имена шездесет марки аутомобила. Мали геније највише воли да седи код куће и чита, а његова библиотека броји преко стотину књига.

према подацима које је објавио УНИЦЕФ, због глади и разних заразних болести у недовољно развијеним земљама

сваке недеље умре око 280 хиљада деце. У прошлој години умрло је више од 13 милиона малишана, а бар шест милиона могло је да се спасе да је помоћ стигла на време.

будуће маме и тате неће више морати да се муче како би нашли најбоље и најлепше име

за своје малишане. Наиме, Клод Бувије из малог француског места Ансија програмирао је рачунар који уместо родитеља бира име њиховој беби. Избор се врши према подацима из попуњеног упитника. Бувије је брзо стекао много клијената и једва стиже да их услужи. Уско-

ро намерава да свој програм прилагоди и приреди тако да би могао да га прода и у другим земљама.

телефонски техничари са Канарских острва питају се шта је то што је толико укусно у

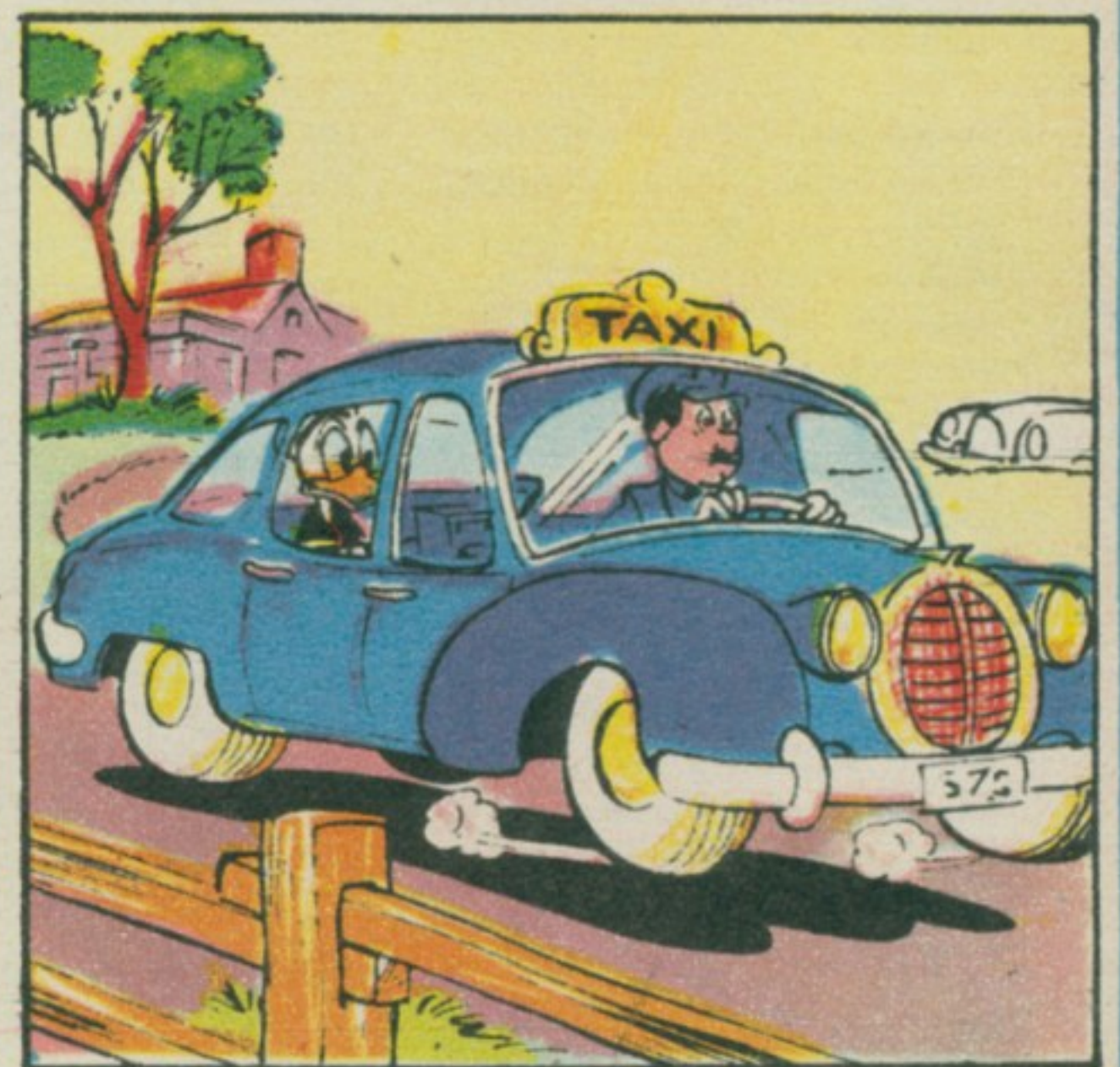
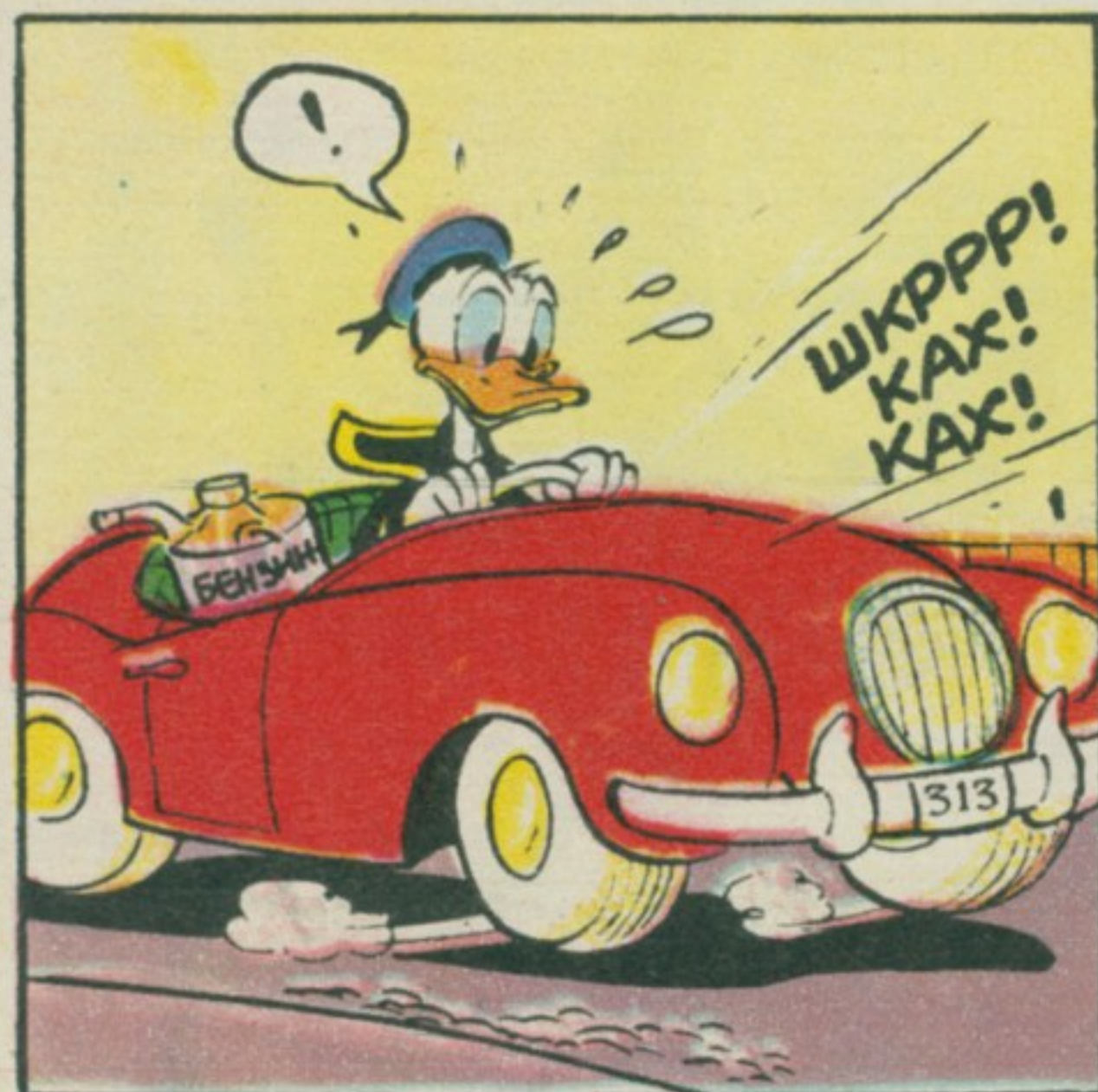
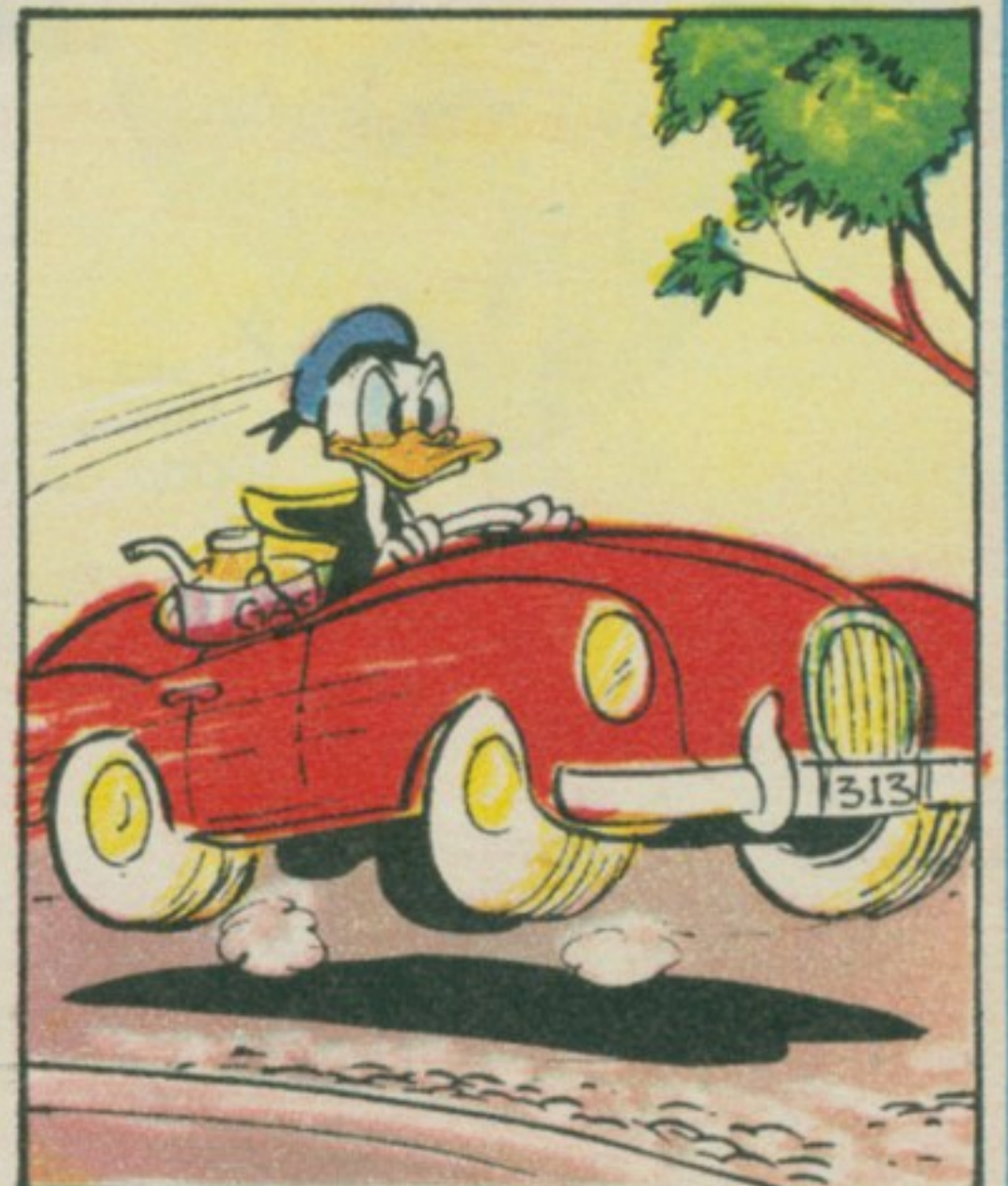
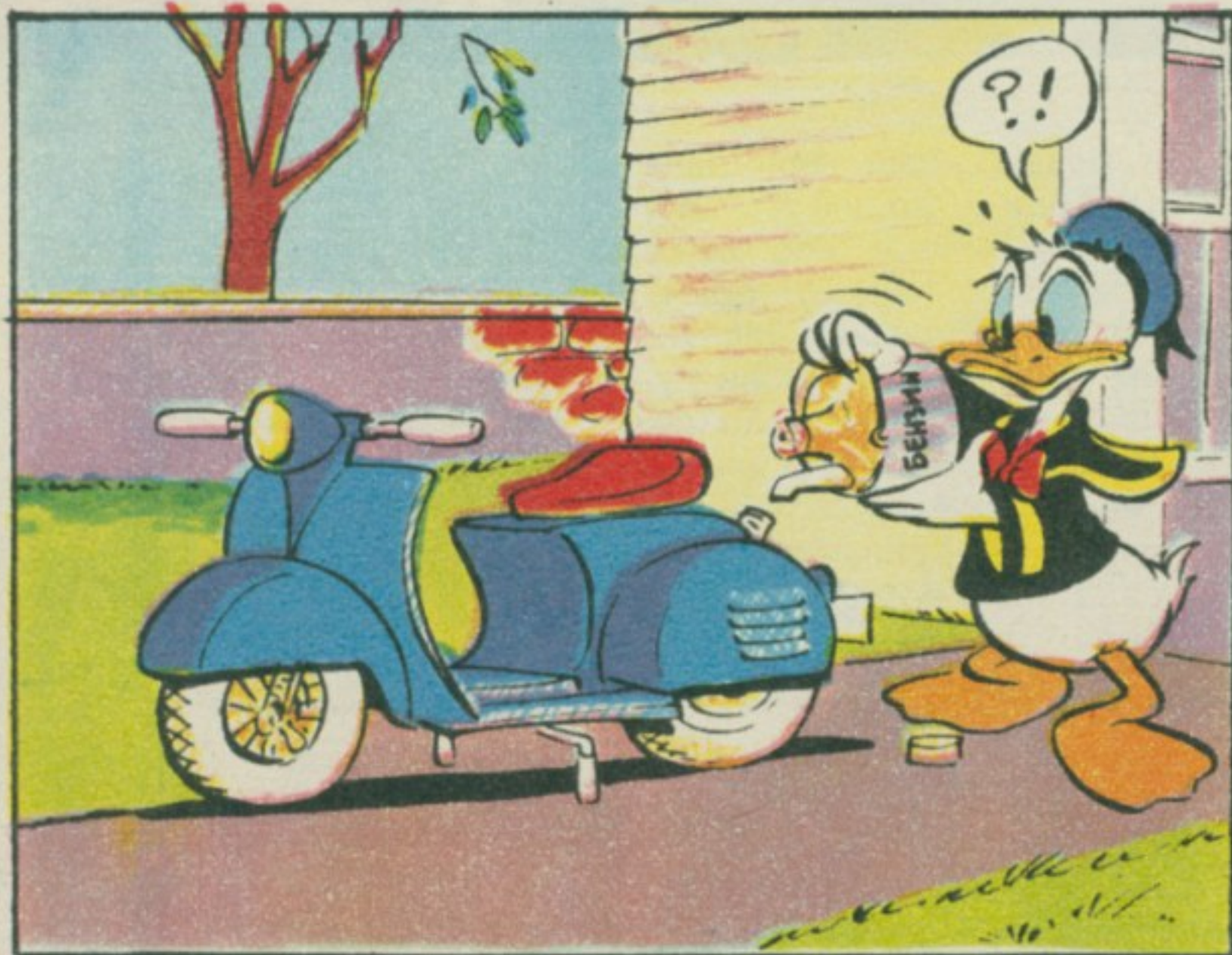
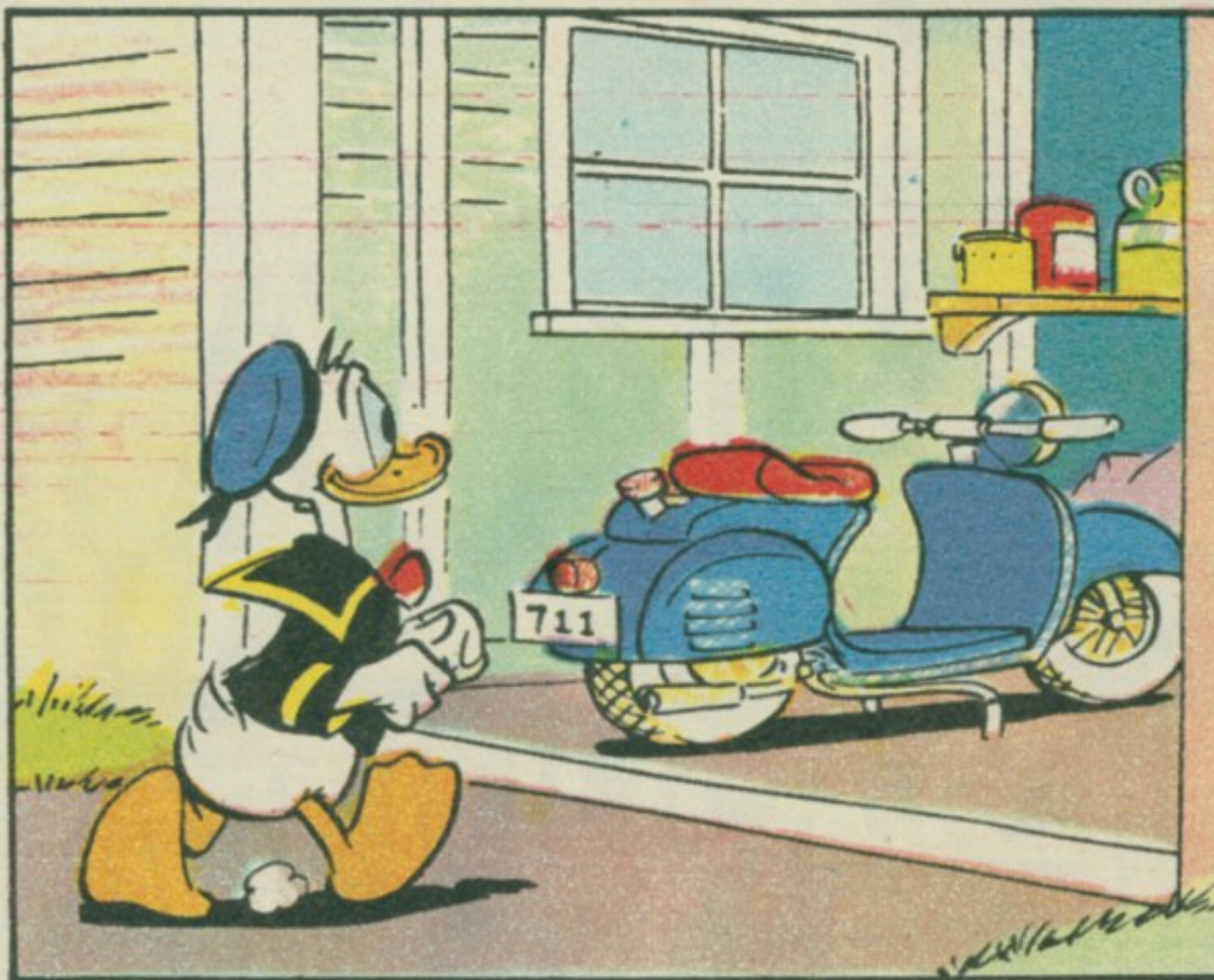
телефонским кабловима на дну мора кад их ајкуле, мало, мало па загризу и тако прекину телефонске везе. Неки зоолози тврде да је једини разлог у томе што се каблови њишу ношени морском струјом и тако привлаче пажњу ових немани.

лондонски „Сотби“ објавио је да ће почетком априла, у Женеви, на аукцији изложити накит војвоткиње од Виндзора због које се енглески краљ Едвард VII одрекао престола пре педесет година. На продаји ће се наћи преко две стотине дијаманата, смарагда и рубина.

WALT
DISNEY

ПАЈА ПАТАК

Кнез
Милош
Обреновић

ЗЛОЧИН
БЕЗ
КАЗНЕ

Књегиња
Љубица Обреновић

ИЛИ ПРАШТАЈ

Девојка је рекла да се зове Петрија. Није јој било више од двадесет три године. Пленила је појавом, али и отреситошћу. Није се устезала да заупца из Сарајева чак у Црнућу, пред кућу српског владара Милоша Обреновића.

— И ти сама?! — зачуђено је погледао.

— Сама, господару, мука натера чојека! Мужу сам донела у мираз велике новце. Сада немам ни мужа ни новаца. Трговао по Србији, плаћао унапред а робу није добијао. После ишао, молио, ал' цаба, преварише га! Од туге се изврнуо и умро! Оставио је списак дужника, па те молим, господару, да заповедиш тим људима да ми врате новце које су примили од оног мог несретника!

— Та се ствар, снахо, не може свршити брзо! — полако је отезао кнез настојећи да жена прихвати сурову истину. Ја ћу наредити да се ти људи притегну, али ће проћи доста времена док се добију новци или одговори. Хајде ти кући, што се наплати послаћемо ти преко сарајевског паше.

Петрија се штречну.

— Не, господару, што у турске руке дође, то моје очи видети неће! А и немам се куд враћати!

Чиниш 'волико, није лако!

Кнез Милош се смилостио и оставио Петрију у кући да помаже књегињи Љубици.

Било је то почетком пролећа 1817, по некима који месец раније. Свеједно, само време није могло да измени след догађаја.

Први двор првог кнеза Кнежевине Србије тада се налазио у селу Црнући у присоју планине Рудник. Била је то обична сељачка кућа са две собе, кухињом, тремом и пољопривредним зградама у дворишту. Све је то кнез стекао до избијања другог српског устанка радећи прво као слуга, а затим као ситан трговац стоком. Као пука сиротиња оженио се девојком Љубицом која му је родила двоје женске деце — Перку и Савку.

На првом двору првог кнеза Кнежевине Србије живело се сеоски. Једино кнез није копао и орао, већ владао. Дворску свиту су чинили човек задужен да му припаљује чибук — Вуле Глигоријевић, кафе-кувар — Петар Цукић, писар — Димитрије Ђорђевић и управник имања — Вук Перишић.

Књегиња Љубица је кувала и прала. Посла је било. Силан свет ја долазио кнезу, да се потужи, замоли... Требало је сваког дочекати и угостити.

Петрија се није устезала да се прихвати и најпрљавијег посла. С дана на дан, постала је књегиња десна рука. Она је у први мах заволела, али је убрзо приметилa да се кнез лагодно осећа чим се Петрија појави. Кнез и није крио да се диви њеној лепоти, што Љубици није било право.

Прошао је један, па још један месец. Неком приликом, док је кнезу постављала софру за ручак, књегиња је мргодно рекла:

— Кад ћеш већ једном дати одговор овој жени, да иде кући!

— Чиниш 'волико — задрхта Милош — није лако! Ко је ухватио паре, тај не

пушта! Петријин човек их је давао у четири ока!

Књегиња није одустајала.

— Досад су се твоје заповести извршавале лако, ова нешто запиње!...

На томе се завршило.

Рука није слагала

После краћег времена књегиња Љубица је кнезу поменула Петријин одлазак јер је ова сваки дан бивала све веселија и слободнија, чак је почела да издаје наредбе послужама.

Кнез није хтео ни да чује. Петрија је сиротица и има да остане ту док се не прикупи њен новац. Књегиња је узмакла не желећи да га раздражује.

ИЛИ УБИЈАЈ!

**КНЕГИЊА ЉУБИЦА,
ИЗВРШИЛА ЈЕ
УБИСТВО. НИЈЕ
ОДГОВАРАЛА, КАО ДА
ЈЕ УБИЛА МУВУ**

дужила у собу да пресвуче прашњаву одећу. На прагу је застала као скамењена. Наишла је на призор који је све дотле замишљала и који јој је уносио немир у душу – Петрија се налази-

ла у кнежевом загрљају. Пресекла се и искорачила из собе.

Собу је прво напустила сва бледа Петрија. За њом се намрштен појавио кнез Милош. Време до вечере

провео је пушећи на трему. После вечере поново је сео на трем. Петрија му је размештала постељу разговарајући са гошћом. Кнегиња Љубица је полако ушла, пришла зиду, скинула кубуру и тек кад је пришла женама занетим разговором и запела окидач, оне су се окренуле. Кнегиња је нанишанила у Петрију и рекла:

– Пушка јесте Милошева, ал' је рука Љубичина, да видимо хоће ли слагати!

Кнегињина рука није слагала.

Петрију су сахранили другог дана. Обули су јој на ноге Љубичине жуте папуче. Кнегиња је утекла из куће тим је Петрија пала на земљу. Примио је Милосав Крушколом из оближњег засеока и сакрио на таван међу конопљу. Одатле се кришом пребацила у кућу свог девера у селу Луњевици, а затим у Шабац код Јеврема. Милошевог брата.

☆☆☆

Кнегиња Љубица никада није одговарала због злочина. Као да се ништа није догодило. Милош је био љут, не због злочина, већ због губитка Петрије.

Пролазили су месеци. Дошла је зима и сабор у манастиру Каленићу. На сабор је дошао и одсео у једном конаку кнез Милош. У другом су се сместила његова браћа с породицама, а у трећем кнегиња Љубица с децом Перком и Савком. Кнез Милош није хтео да је позове да се врати, а њој је душа већ била изморена од сељакања од немила до недрага. Наредног дана, док је весеље било у највећем јеку, у Милошеву собу бануше његова браћа водећи између себе Љубицу. Кнегиња је носила за појасом две кубуре. Пришла је кнезу, извадила кубуре и пружица их.

– Господару, ево две пуне пушке! Или праштај, или убијај, овако се више не може!

Кнез јој је опростио. Умрла је 1843. У Новом Саду. До смрти је мучила грижа савести због Петрије. Није одговарала јер је у прво време Милошеве владавине он био и суд и судија.

Миленко Тодоровић

Илустровао Брана Јовановић

ХОТЕЛ КОЈИ ЈЕ
УШАО
У ИСТОРИЈУ КЊИЖЕВНОСТИ

ТИТАР ИСПОД БИЛИЈАРА

Фасада „Рефлза“ како је изгледала 1920. године.

се Радјард Киплинг и ма-
да је ван сваке сумње чисто-
крвни Енглец, његово
име у оно доба још ништа
никоме није значило. Ако
је ишта на њему могло да
привуче пажњу, онда је то
чињеница да је био изра-
зито кратковид.

Том приликом Кип-
линг је записао у днев-
ник: „Повели су ме дуж
плаже до једног хотела
који се зове Рефлз. Храна
је ту изврсна али су собе
неудобне.“ У једној од
тих неудобних соба буду-
ћи нобеловац ипак је на-
писао приче које ће касни-
је ући у збирку „Од мора
до мора“.

Што се Киплинговог
мишљења о собама тиче,

далеко веће узбуђење ме-
ђу послугом и осталим
гостима од појаве офици-
ра који је енглески гово-
рио са неопростиво стра-
начким нагласом (као чо-
век коме је матерњи језик
пољски). Такође је мало
вероватно да је ико обра-
ћао пажње на обичај тог

штем мишљењу најбоље
у читавом Сингапуру.

У доба купопродаје ка-
петанова кућа радила је
као ресторан у коме се у
сенци коралног дрвећа и
циновских палми обично
јело уз цвркул стотине ег-
зотичних птица:

– Птице и палме остају
– рече један од браће Сар-
кис (не зна се тачно који)
чиме је утемељена тради-
ција која траје до данас.
Сваког јутра, непосредно
пред доручак, послуга на
травнати терен „Рефлзо-
вог“ Палм корта износи
двадесет кавеза са птица-
ма-певачицама.

Крајем 1886. вила је ре-
новирана и браћа Саркис
објавила су отварање но-
вог хотела „са 48 соба од
којих свака има своје ку-
патило и приватну веран-
ду“, са пространим бал-
ском двораном и обавез-
ном салом за билијар.
„Име? „Рефлз“, у част оног
лорда с којим је све и по-
чело.

Конрад и Киплинг међу првим гостима

Из књиге гостију прве
године „Рефлзовог“ по-
стојања сазнаје се да су у
хотелу у исто време бора-
вила два госта, војвода од
Стерленда и извесни Џо-
зеф Конрад, по занимању
први официр на једрења-
ку „Видар“.

Нема сумње да је при-
суство војводе изазвало

ЧУВЕНИ СЕСТРИЋ ЈОШ ЧУВЕНИЈЕГ УЈАКА

На ранг листи коју сваке године објављује угледни „Њуз-
вик“ бар хотела „Рефлз“ годинама је у самом врху. Упућени
тврде да управо за то може да захвали бармену Нгиану Тонг
Буну који је давне 1915. смукчао први „Сингапур слинг“: уин,
трешњевача, коњак, сок од поморанџе, сок од кедрата (прста
лимуна), квантро, сок од ангостуре (венецуеланско аромати-
чно дрво), сок од ананаса.

Прави „сингапур слинг“ прави се и пије само у „Рефлзу“ где
га већ седамдесет и две године мућкају само директни потом-
ци Нгиана Тонг Буна. Тренутно је то сестрић Нгиан Фук Ки.

официра да сатима ишчи-
тава хрпе новина. Остаје,
међутим, чињеница да је
баш док је боравио у
„Рефлзу“ Џозеф Конрад у
„Стејт тајмсу“ прочитао
вест о броду са кога је, ос-
тављајући путнике на ми-
лост и немилост мору,
побегла целокупна поса-
да. Први официр је у ис-
торију књижевности
ушао као велики писац, а
новинска вест из „Стејт
тајмса“ послужила му је
као окосница радње за је-
дан од његових најпопу-
ларнијих романа „Лорда
Цима“.

Нешто после Конрада
у „Рефлз“ стиже и млади
извештач „Пионира“, нај-
читанијег индијског листа
на енглеском језику. Зове

делио га је и сам Тигран
Саркис. Његов хотел још
није био оно што би тре-
бало да буде: један од нај-
луксурзнијих у том делу
Азије.

Године 1897. свечано је
отворен реновиран и
проширени „Рефлз“. По-
ред осталог, хотел је
имао тачно сто раскош-
них апартмана, коњушни-
цу и, новина над новина-
ма, фото-лабораторију.
Ускоро је „Рефлз“ добио
и електричну струју и са
таваница су се завртели
дуги краци вентилатора.
Како је Саркис био посло-
ван човек и већ тада знао
да је добра реклама пола
пословног успеха, одмах
је поручио разгледнице
на којима се лепо видела

Никакво чудо. „Рефлз“
нипошто није обичан хо-
тел.

Палме и птице остају!

Прича о њему почи-
ње 1886. девет година по-
што је Сингапур прогла-
шен колонијом британске
круне, у време када се та-
мошња енглеска заједни-
ца спрема да обележи
јубилеј краљице Виктори-
је. Будући да су ту зајед-
ницу махом чинили
трговци, значајан датум
обележен је у одговарају-
ћем духу: спојем патриот-
ског и корисног. У име
оног првог одлучено је да
се подигне споменик уте-
мељивачу британске ко-
лоније на сингапурском
тлу, серу Стандорфу Ре-
флзу, у име оног другог, да
се сагради што град до
тада није имао – луксузни
хотел.

Посао је поверен четво-
рици браће Саркис, Јер-
менима, који су на Бич
роуду надомак мора ку-
пили терен и вилу, влас-
ништво извесног капета-
на Дера. Капетан је после
низа промашених шпеку-
лација спао на ниске гра-
не, односно остао без пре-
бијене паре, па је у доба
када су га браћа нашла
живео на рачун јединог
овоземаљског добра које
је преостало: једног ки-
неског куvara, по свеоп-

СТАР СТО ЈЕДНУ
ГОДИНУ
СИНГАПУРСКИ
„РЕФЛЗ“ ДОЖИВЕО
ЈЕ НЕШТО ЧИМЕ
НЕ МОЖЕ ДА СЕ
ПОХВАЛИ НИ
ЈЕДАН ДРУГИ
ХОТЕЛ НА СВЕТУ:
„БИ-БИ-СИ“ ЈЕ О
ЊЕМУ СНИМИО
СЕРИЈУ У 36
НАСТАВАКА КОЈУ
ЈЕ ВИДЕЛО ПРЕКО
15 МИЛИОНА
ГЛЕДАЛАЦА

Када је 1972. године за-
претила опасност да
га поруше, то је на стра-
ницама светске штампе
одјекнуло готово као ма-
њи међународни скандал.
Завршило се тако што га
је сингапурска влада ста-
вила на листу споменика
културе под заштитом
државе.

СЛАВНИ ГОСТИ:

Ингрид Бергман
Бернардо Бертолучи
Хари Белафонте
Марлон Брандо
Винстон Черчил
Чарли Чаплин
Хенри Форд
Хенри Кисинџер
Роберт Кенеди
Едмунд Ротшилд
Елизабет Тејлор
Џон Веји
Орсон Велс

његова сала за билијар, а још боље вентилатори који су је хладили. У дну се читало: „Најсвежија дворана на читавом Оријенту.“

Изгледа да је и Херман Хесе вентилаторе сматрао значајном новином јер им је, описујући „Рефлз“, посветио два реда не пропуштајући да помене још једну хвале вредну особитост овог хотела: обичај да се пића расхлађују коцкицама леда...

Све у свему, колонијална елита Сингапура коначно је могла да буде задовољна. Имала је хотел

на коме су јој остали завидели. Када га је још и лондонски „Сфир“ описао као „Сингапурски Савој“, питање статуса решено је једном за свагда. Првокласност „Рефлза“ више нико није доводио у питање.

Убијте ту звер

Онда се, 1902. године, догодило нешто што је могло да наруши углед хотела, али је уместо тога само увећало легенду. У најсвежијој сали за билијар на читавом Оријенту

у уобичајено време и у уобичајеном друштву професор Филипс, директор гимназије, угледао је испод стола за билијар тигра, очигледно престрављеног и спремног на скок. Не губећи пословичну енглеску присебност професор је (наводно) изјавио: „Како се само ово место отрцало, сада дозвољавају приступ и онима који нису чланови клуба.“ Затим је господин директор Филипс (то се зна поуздано) дозволио келнера, Индуса, и наредио му да сместа убије „ту звер“. Човек је, дрхтећи од страха,

опалио из пушке коју су му гурнули у руке и на сву срећу из прве убио тигра.

Пушка и крзно несрећног тигра изложени су и дан-дanas на зиду хотелске сале за билијар, а траг животињских шапа префарбан је белом бојом тако да се види пут којим се тигар, преко оближњег ходника, увукао у дворану.

У „Рефлзу“ је 1921. године одсео Сомерсет

рен је у главни штаб јапанске тајне полиције.

Из тог времена потиче и анегдота о јапанском официру, некадашњем госту хотела, који је једног дана коначно схватио шта га то мучи кад год седне за сто: посуђе и прибор за јело! Где је нестало све то сребро? На захтев да му се као ратни плен сместа преда сва хотелска сребрнина одговорено му је да нико не зна где се она налази.

Илустровао Ненад Милићковић

Традиција изнад свега. За прославу стогодишњице служена су јела са једног менија из 1899, а сала за ручавање била је украшена огромним кировима од леда и бутера.

Мом. Имао је тада четрдесет седам година и био већ увелико славан и поштован. За управу хотела била је то велика част коју је послуга памтила још и по томе што је свакога јутра из апартмана број 28 износила фотељу и писаћи сто и односила их до најсеновитијег угла Палм корта. У време ручка писац је престајао да ради, а фотеља и писаћи сто су одлазили натраг у његову собу. У хладу Палм корта Мом је написао „Источно од Суеца“ и многе приповетке из збирке „Трептај листа“.

Мом се у „Рефлзу“ задржао четири месеца, одседао је потом у њему кад год се налазио у том делу света, а последњи пут 1959. године када је хотел у његову част приредио банкет о коме се касније годинама причало.

Тајна коју јапанска тајна полиција није проваљала

Монденски дани „Рефлза“ окончани су 7. децембра 1941. године када је на Сингапур пала прва јапанска бомба. Дванаест месеци касније најелитнији хотел Оријента претво-

рени је тек после капитулације Јапана, тачно тамо где је и сакривен: у земљи испод Палм корта.

Пре месец дана у „Рефлзу“ је дошла једна дама у годинама Аустралијанка, одлучним кораком пришла рецепцији и захтевала да разговара лично с директором.

У први мах сам помислио да с том женом нешто није у реду. Тражила је да јој покажем једно хотелско купатило. Није хтела ништа друго, само то. На крају се испоставило да се њен брат после три године проведене у јапанском заточеништву први пут људски окупао у „Рефлзу“ – прича садашњи директор Роберто Прегарц и додаје:

Прошле недеље овде је ручао војвода од Кента са групом господе који су за време рата ту били у заробљеништву. На крају ми је један од њих вратио виљушку коју је украо у „Рефлзу“ пре четрдесет и нешто година.

Основно је да се легенди не допусти да умре, па макар тигрове заменили ратни греси једног енглеског центлмена.

М. Илић

У овом хотелу ни доручак није обичан. Сваког дана послуга за ту прилику на травњак Палм корта износи двадесет кавеза са птицама-певачицама.

ИНТЕРПОЛ – ШТА ЈЕ МИТ А ШТА СТВАРНОСТ

**ОСНИВАЧИ ИНТЕРПОЛА,
МЕЂУНАРОДНЕ КОМИСИЈЕ
КРИМИНАЛИСТИЧКЕ
ПОЛИЦИЈЕ, ВЕЛИКУ
ОПАСНОСТ ВИДЕЛИ СУ, ШТО
ЈЕ И ПРИРОДНО, У
КРИМИНАЛЦИМА.
ЗАНИМЉИВО ЈЕ ДА СУ
СЛИЧНУ ОПАСНОСТ ВИДЕЛИ
И У – ДИПЛОМАТАМА!**

Мало је оних који нису никада чули за Интерпол. Међутим, још је мање њих који тачно знају шта та реч значи. У свести већине Интерпол је назив свемогуће међународне организације полицајаца из чијег центра сваког дана десетине мишићавих, згодних и паметних агената, типа Џејмс Бонд, креће авионима, скупим колима или луксузним јахта-

које пружа Интерпол. Захваљујући њему дуга рука закона заиста може да досегне у готово све крајеве света или, да будемо прецизнији, на територију било које од 138 чланица. У чему је разлика? У начину на који је организован Интерпол. Али да кренемо редом.

Човек из Беча

Најстарија организација са претензијама интернационалне сарадње је Међународно удружење шефова полиције, основано 1893, које окупља око 10 хиљада полицајаца из 65 земаља. Извесне мане ове и сличних полуприватних организација довеле су до стварања потребе за међународним удружењем које ће моћи ефикасније да ради. На Првом конгресу судске полиције одржаном 1914. године у Монаку правници и полицајци из 14 земаља расправљали су о могућностима да се убрза и поједностави хапшење криминалаца, усаврше методе идентификације, установи централна међународна картотека и уједначе екстрадициони поступци. До остваривања ових идеја требало је да дође на следећем конгресу, који је, по договору, требало да се одржи

Шобер, човек који се иначе и сматра оснивачем Интерпола.

Позив на Конгрес Шобер није упутио државама, већ шефовима полиција појединих градова! У раду је учествовало 138 делегата из 20 земаља: више од половине било је из Аустрије. Међу присутнима нашао се и представник Ријеке, у том тренутку још „слободне и независне државе“. Разговарало се о полицијској сарадњи између држава, о идеји да конгрес добије стални карактер и да се формира Међународна полицијска комисија. Тиме је заправо одређен карактер организације која је настајала: удружење ће окупљати појединце за које би се могло рећи да су представљали полиције својих држава. Тада је основана Међународна комисија криминалистичке полиције (МККП).

Фашисти „усвајају“ Интерпол

На конгресу је донето 12 резолуција из којих је избијала дискретна али насумњива одбојност полицајаца према дипломатским путевима међународног општења! Овакав став се посебно истицао из Резолуције бр. 2 која је свесрдно препоручивала директне контакте између појединих полиција и избегавање

ма у потеру за криминалцима. Нормално је, мисли се, да један такав, у сваком смислу изабрани полицајац, добије задатак у Паризу а изврши га, рецимо, у Буркини Фасо. Овакве и сличне представе не одговарају много стварности, мада изрека „закон има дуге руке“ није далеко од истине кад су у питању могућности

1916. године у Букурешту. Међутим, избио је рат и прошло је доста времена пре него што су се стекли услови за одржавање Другог конгреса. Овог пута за домаћина је предвиђен Беч а као датум одређен је 3. септембар 1923. За одржавање Другог конгреса најзаслужнији је био директор бечке полиције, Јохан

сваког посредовања а посебно дипломатског.

Резолуцијом бр. 5, донетом 1926. у Бечу који је статутом одређен као седиште, што ће, како ћемо касније видети, довести до несагледивих последица, Дирекција бечке полиције проглашена је извршним органом МККП. Све чланице позване су

да је неизоставно обавесте о појави новог међународног криминалитета на својој територији. Тиме је, неизбежно, МККП добио национални (аустријски) карактер што је било у супротности са идејом о његовој интернационалној мисији. Један од првих који се zaloжио за ослобађање од аустријског туторства био је тадашњи представник југословенске полиције Владета Миличевић. Он је уједно подржавао и предлог да се МККП из Беча пресели у Женеву. Да ли би и када до предлаганог пресељења дошло питање је за дискусију, међутим, у међувремену почео је да јача фашизам. Хитлеровим доласком на власт Немачка је иступила из Друштва народа и потпуно се оградилa од сваке сарадње између Комисије и Друштва.

Две године касније, 7. јула 1940. Генерални секретар Интерпола Дреслер је чланицама упутио циркуларно писмо у коме је предлагао да место председника Интерпола буде поверено шефу немачке безбедности Хајдриху с тим да своју дужност обавља у Берлину. На крају писма стајала је напомена: ко за три недеље не пошаље одговор, значи, сагласан је. Ко је гласао „за“ више није ни битно, тек поуздано се зна да нико није гласао против. Југославија се, уз Турску, Грчку и Португалију, уздржала.

У време када је постао председник МККП, Хајдрих је за собом имао бројне и разноврсне „заслуге“ међу којима се нашла и производња лажних европских фунти: организатор једног од највећих фалсификаторских подухвата у историји био је на челу организације која се, поред осталог борила и против фалсификовања и фалсификатора!

Мада идеје Комисије замиру пресељењем у Берлин, она ипак живи: то се види и из података да су 1943. годишњи допринос уплатиле и три

ВИ ДАЈЦИ ЕТА

ћом, преживеле су неке личности које су раније учествовале у његовом раду, па је захваљујући њима али и новом таласу криминала, уобичајеним после великих сукоба међу државама, дошло до обнове Комисије. Уочи конференције која је почела 3. јуна 1946. у Бриселу, белгијски представник Луваж затражио је од бившег генералног секретара Дреслера да поднесе извештај о финансијама после 1938. и да новац који је припадао Комисији (по неким подацима он је 1939. имао суфицит од око 60 хиљада рајхсмарака) промени у страну валуту и депонује их у швајцарске банке.

На Бриселској конференцији донет је и нов Статут по којем се свакој земљи даје један глас чиме је избегнута опасност да Комисија прерасте у приватно удружење. Овом приликом расправљало се и о новом седишту. Холандија и Чехословачка су изнеле понуду да буду домаћини Интерпола, али ти предлози нису прихваћени. Једногласном одлуком за седиште је одређена Француска. У Бриселу је утврђена и нова скала за плаћање годишњих доприноса: земље са више становника плаћале су доприносе по нижим коефицијентима.

На 16. заседању Интерпола одржаном 1947. на париској Сорбо-

на. Дотадашњи председник Републике Бенеш поднео је оставку а убрзо је донет и Устав којим се утврђивао режим народне демократије. Разуме се, ове промене донеле су велико узбуђење не само на Западу већ и у самом Интерполу. Ипак, одлука о састанку 6. септембра у Прагу није промењена али се трећина чланица није појавила. У групи од шест земаља које нису дошле била је и Југославија. Невоље које су искрсле око прашке конференције биле су непосредни повод за једну значајну измену Статута: последња реченица члана 1. проширена је текстом „стриктно искључење сваког случаја политичког верског и расног карактера“. Каснијим додавањем војних случајева, овај члан ће прерасти у чувени члан 3. Статута.

Инцидент с авионима

Занимљиво је да је управо Чехословачка, која је и пружила повод за преиначавање члана 1, пружила и повод за његову примену. У питању је познати инцидент са авионима. Наиме, 24. марта 1950. три чехословачка авиона са унутрашњих линија слетела су на аеродром америчких војних снага недалеко од Минхена. Нико од путника није слутио да ће се наћи у туђој земљи. Отмичари, њих осморица, затражили су поли-

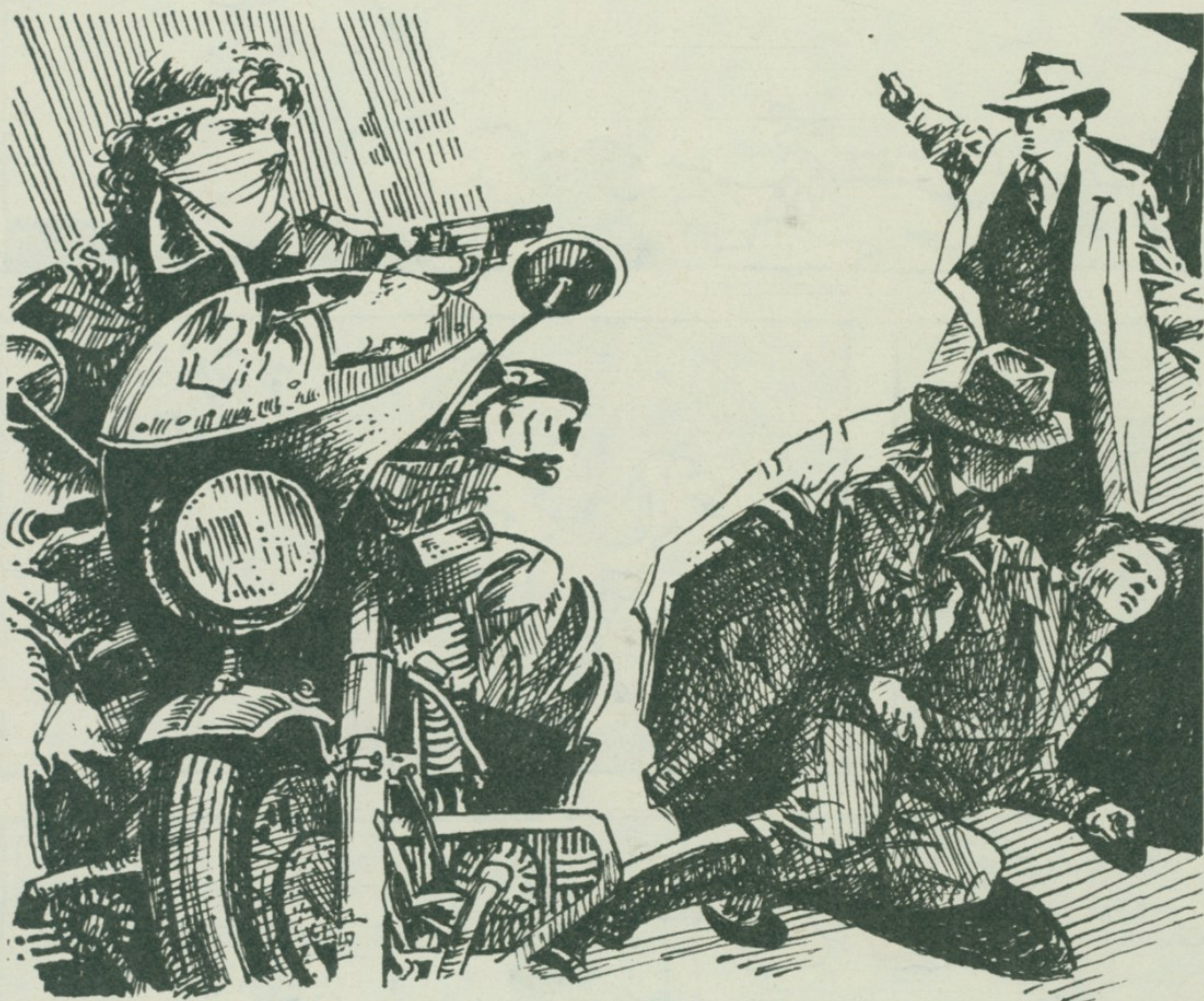
ном секретаријату са захтевом да се за отмичарима објаве међународне потернице. Секретаријат се нашао на муци: ако потернице не објави, Чехословачка ће замерити да то не чини из политичких разлога, али их пак, објави, Американци ће се позвати на Статут. После много размишљања, потернице су ипак објављене: у знак протеста Едгар Хувер је донео неопозиву одлуку да се, заједно са FBI, повлачи из Интерпола. Последица овог случаја била је препорука централним националним бироима да више не упућују захтеве у вези са делом које је претежно политичког, расног или верског карактера.

Посао за „обичне“ инспекторе

Органи Интерпола су Генерална скупштина, Извршни комитет, Генерални секретаријат, централни национални бирои (ЦНБ) и саветници. И управо централни национални бирои су они који руше мит о оним мишићавим познаваоцима борилачких вештина који, онако уз пут, обављају и улогу страсних љубавника. Стварност није нимало романтична: ЦНБ су службе у оквиру органа унутрашњих послова одређене земље, службе које углавном имају задатак да се старају о јавној безбедности. У нашој земљи ЦНБ се налази у саставу Управе за праћење и сузбијање криминалитета, милиције и безбедности саобраћаја у Савезном секретаријату за унутрашње послове. Да би могао нормално да ради, сваки ЦНБ има преводилачку службу и опрему за брзо преношење информација као што су радио-мрежа и теле-фото уређаји. Све ово значи да Интерпол нема потребе за неким својим инспекторима детективима или агентима који би јурили криминалце по белом свету. Цео посао, да ствар крајње поједноставимо, обављају „обични“ инспектори, земље у којој се „случај“ догодио или у којој су се криминалци склонили. У ту сврху на располагању им стоје све одговарајуће службе Интерпола: при том мислимо на криминалистичку документацију, картотеку са око 4 милиона картица с разним подацима, досијее, дактилоскопске збирке и збирке фотографија у којима се налази око 9 хиљада најпознатијих међународних криминалаца.

Вероватно најделикатнији задатак Интерпола везан је за међународни тероризам. Мада он нипошто није нова појава, не постоји опште прихваћена дефиниција шта се под њим заправо подразумева. Спорно је: да ли је тероризам акт политичког или криминалног насиља. По потпредседнику Интерпола, Белгијанцу Ван Хову тероризам и политички деликт су два појма која не морају обавезно исто да значе. Тако је Интерпол разликовао тероризам од акције против цивилне авијације. Због тих својих ставова Интерпол је 1983. донео резолуцију којом се разликује политички од неполитичког тероризма. То практично значи да ће се ангажовати само у случајевима који у суштини нису политички. У том смислу је и југословенски ЦНБ негативно одговорио на захтев америчког ЦНБ који је захтевао хапшење палестинског вође Абу Абаса, оптуженог за отмицу брода „Акиле Лауро“ пре две године.

Олга Вукадиновић

Илустровао: Слободан Стефановић

државе које нису биле ни окупиране а ни на страни сила осовине.

Комисија на муци

Када је завршен други светски рат међународна полицијска сарадња више није постојала, јер практично није постојао ни МККП. Сре-

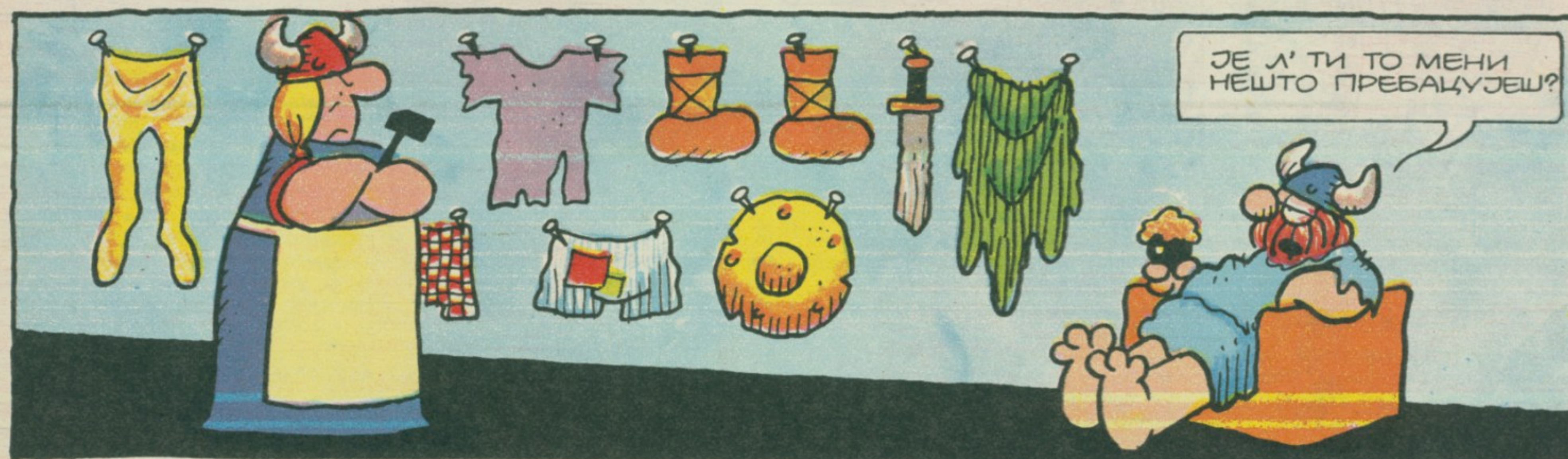
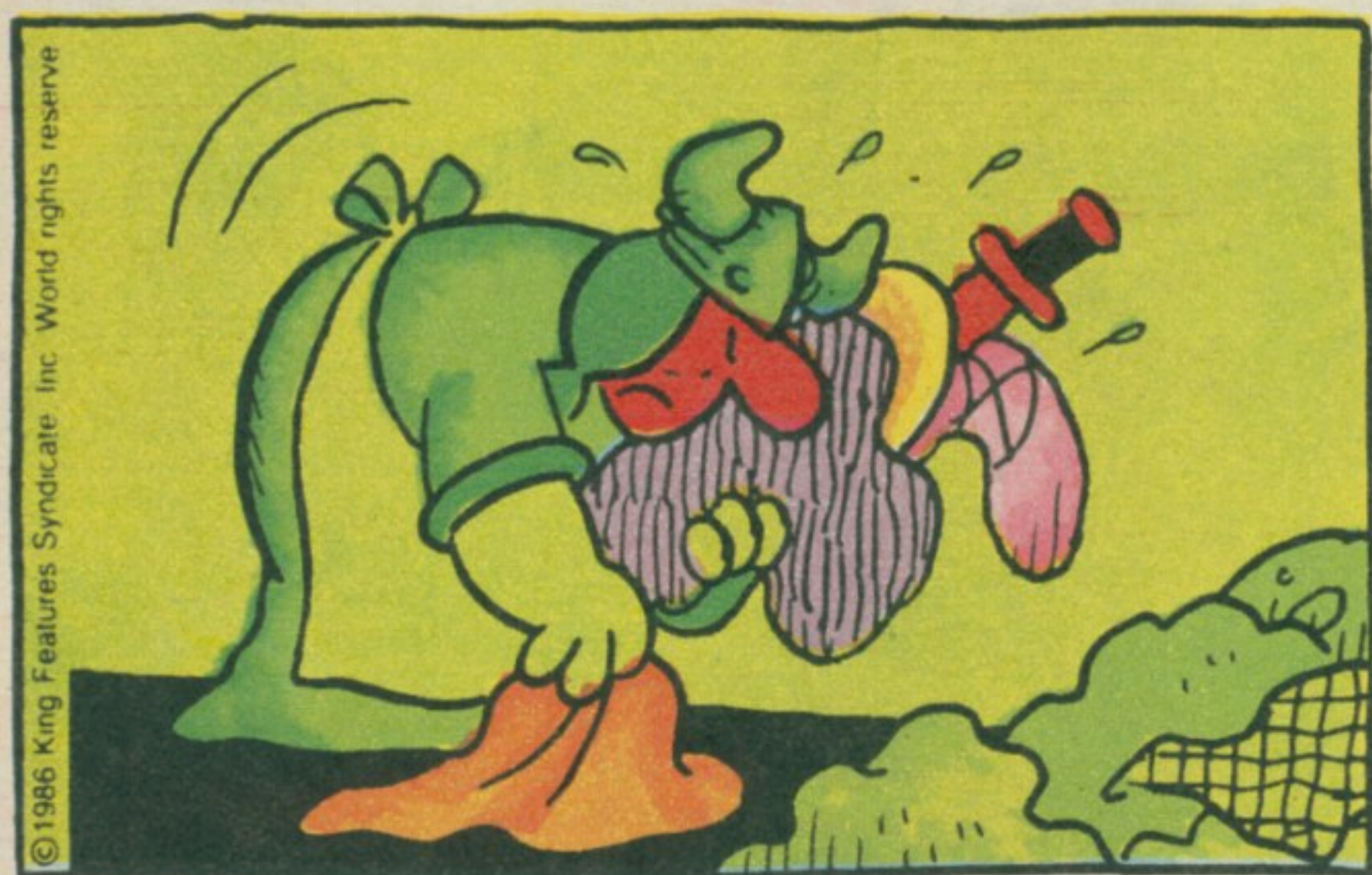
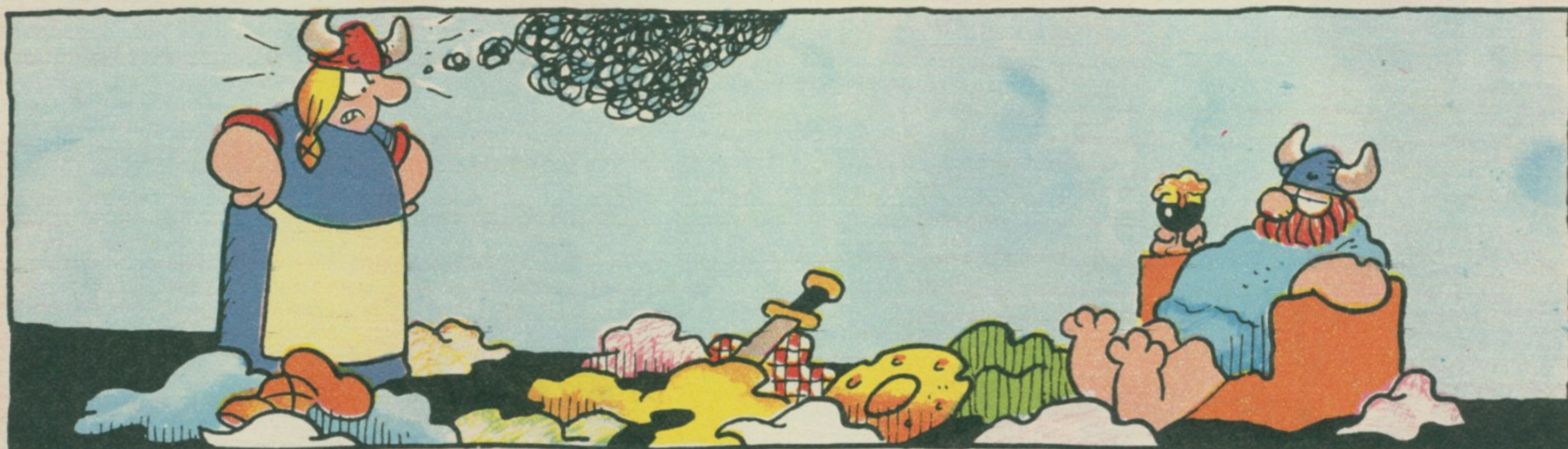
ни предложено је да се наредни састанак одржи следеће године у Прагу. Разлога за то било је више: Чехословачка је била не само кандидат за седиште Комисије већ су и њени представници били изузетно активни у раду. Међутим, неколико месеци пре заказаног датума у овој земљи је дошло до крупних проме-

тчки азил наводећи као разлог ограничавање верских слобода. Чехословачка влада је одмах захтевала изручење отмичара и повратак путника и чланова посаде. Американци су захтев делимично испунили – вратили су 58 путника који су то тражили али не и отмичаре. Чехословачка се на то обратила Генерал-

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

Пишите нам, како вам се допадају Пекабелине нове маскоте; пишите и како
вам се допадају **miss** и **twinni** – Пекабелини
нови сладоледи, када их будете пробали.

РО ПКБ „ФРИКОМ“ МАРКЕТИНГ СЛУЖБА
ЗРЕЊАНИНСКИ ПУТ ББ
11213 ПАДИНСКА СКЕЛА

ДА ЛИ ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА ПРЕТИ ПРИРОДНОЈ?

РАТОВАЊЕ БЕЗ ВОЈНИКА

НЕКЕ ПРОЈЕКТЕ ИЗ
АРСЕНАЛА НАУЧНЕ
ФАНАСТИКЕ ПРЕДВИДЕО
ЈЕ ЈОШ – НИКОЛА ТЕСЛА

Авион америчког ваздухопловства KC-135 тамносиве боје, налик на „боинг 707“, летео је над пустињом на висини од 30.000 стопа. Споља ништа није говорило да је у специјалној мисији. Унутрашњост ваздухоплова, међутим, била је крцата електронским уређајима. На радарском екрану појавиле су се две, одмах затим још три тачке. Компјутер је зазвонио на узбуну! Пет пројектила ваздух-ваздух кретало се брзином од 2,5 маха према авиону који је летео брзином мањом од брзине звука. Кратак блесак и тачкице су ишчезле са екрана. Ваздухоплов се безбедно вратио у базу. Био је јул 1983. године.

Једино што је јавности о овом догађају саопштено јесте да је експеримент успео: ласерским зраком ниске фреквенције, испаленим из авиона, уништено је свих пет пројектила.

Неколико месеци касније „Вашингтон пост“ је на неупадљивом месту донео кратку вест да је ис-

тим типом ласера са Земље оборен у лету авион без пилота. Тада је почело да се говори о „рату звезда“.

Више се сазнало о експериментима, последњи подаци кажу да је у Америци одобрен новац за даље опите, помињу се и „магнетни топови“, „топови на плазму“ и слично из арсенала фантастике. А да није реч само о фантастици рекао је још Никола Тесла који се бавио бежичним преносом енергије: „Будуће ратове водиће машине у космосу, а не људи“.

Све описане пробе воде управо томе: стварању самосталних сателитских станица на високим орбитама које имају за циљ да балистичке пројектиле униште „зраком смрти“ непосредно по њиховом испаливању.

Оно, међутим, што остаје тајна јесте систем који ће омогућити самостално испаливање ласерских зрака и који ће разликовати противничке од сопствених ракета и авиона. А тај систем је – вештачка интелигенција.

Машине прислушкују

Већина познатих система вештачке интелигенције, кад не зна шта да учини, обраћа се човеку за савет. Пројект „рата звезда“ значи неколико стотина (помињу се бројке између 90 и 2.400) сателита који, због брзине реаговања, једноставно немају времена да се договоре са човеком. Дакле, морају самостално да доносе одлу-

ке, имајући у виду да се може десити нешто што пре тога није планирано. Значи ли то онда да су истраживања у вештачкој интелигенцији одмакла знатно даље него што је познато, чак више него што могу да претпоставе стручњаци?

Истраживања у вештачкој интелигенцији – као уосталом и сви технички новитети – увелико се дотирају из војних буџета. Идеја о компјутеру за вођење извиђачких авиона, подморница без људске посаде и копнених возила изашла је из маште писца научне фантастике. Велики рачунар био би погодан и за електронску стратегију ракетне одбране, као откривач ко-

да, стваралац слике а и за кодирање сложеног оружаног система.

Америчка агенција за истраживачке пројекте и одбрамбене сврхе (DARPA) већ је дубоко загазила у ове планове. Не обраћајући много пажње на фундаментална испитивања, чији је поглед упрт у далеку будућност, DARPA је изабрала три пројекта „скромнијег нивоа“ вештачке интелигенције, али који могу да се остваре до 1992. године: аутономно роботско возило, рачунар-копилот за борбене авионе и бродски систем за управљање ватром. Совјетски подаци о истраживањима нису доступни, али сасвим је

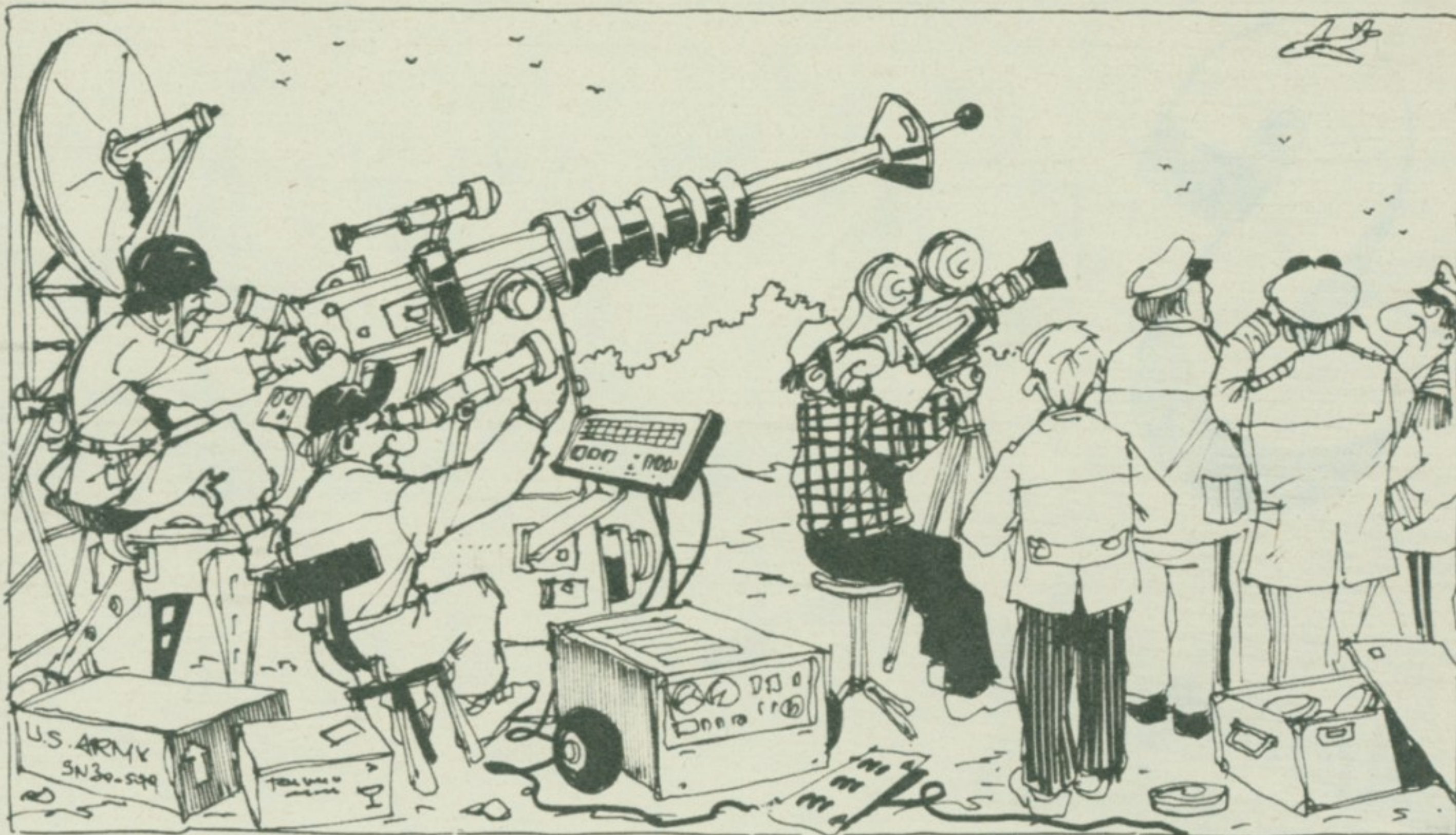
сигурно да ће, као и досад, учинити све да не заостану у трци.

Почело је одавно

Роботско возило је намењено за извиђачке задатке, затим, за превоз муниције до опасних сектора. Имаће тенковске гусенице и моћи ће да развије брзину од шездесет километара на час на равном путу. Сами ће се оријентисати и враћати кући у радијусу од педесет километара.

Рачунар-копилат биће у свему са друг пилоту. Асистираће за време лета, учествоваће у самој борбеној операцији. После неког оштећења, на пример крила, променити, према жељи пилота, параметре контролног управљачког склопа авиона прилагођавајући се насталим условима, пружаће му податке из метеорологије, чак га саветовати у тактици борбе.

Трећи пројекат засад је нај-

Изraelци су у долини Бека користили извиђачке авионе без пилота, опремљене електронским уређајима за откривање батерија противавионских ракета.

Американци су у развоју оваквих летелица уложили знатну суму долара, а планирају и изградњу борбеног ловца без пилота. Направљено је и неколико експеримената даљински вођеног ловца и серијског ловца типа „фантом“. На изненађење стручњака борба је била неравноправна – у корист робота.

Авион без пилота водио је са Земље искусан пилот преко телевизијског монитора. Помагао му је рачунар с програмом вештачке интелигенције. И шта се десило? Летелица је могла да изводи еволуције и са оптерећењем до 6 G – без губљења висине! Успешно је избегла ракете ваздух-ваздух, које је на њу испалио „фантом“, изненада кренула у напад, маневрима које ниједан човек не би могао да издржи и – уништила „фантома“.

Рачунар – стратег

Овакве летелице имају више предности него мана. Јер, нема потребе за чувањем пилота, могу да се користе и знатно јефтинији материјали него у прављењу класичних авиона, и када се то сабере довољно је да обаве задатак макар истог тренутка биле уништене. Уосталом, већина апарата и не уме да се врати у базу. Значи, унапред је осуђена на пропаст.

Ако на овакве роботизоване ратнике треба још да сачекамо, за озбиљне примене рачунара у војној тактици – не треба више ништа чекати. Чак је могуће изводити ратне игре, полагати генералске испите, а да се ни један једини војник не изведе на полигон за вежбање. Све то урадиће компјутер.

Рачунарски систем ЈАНУС који се налази у Пентагону омогућује симулацију правог рата на великом бојишту. Целокупну тактику и стратегију ваздушних, копнених, поморских и ракетних снага обе стране. ЈАНУС је за сада видео игра, али током година прерастао је у најреалистичнију и најсаврше-

нију ратну игру. Стратези сматрају да ЈАНУС није само помоћ у учењу, већ и могућно војно оружје. Може се применити као нека врста помоћног мозга у борби јер официрима омогућује да тренутно виде сложену и веома променљиву ситуацију на бојишту. Генерал Дон Стери, иначе главни заговорник ЈАНУС-а, сматра да ће за само неколико година командант који брани, на пример, Персијски залив моћи помоћу сателита да одржава везу са овим системом.

ЈАНУС је ушао у оперативну употребу почетком осамдесетих. Зар је онда чудно што се за почетак деведесетих планира бродски рачунар, саветник команданта? Гигантска банка података коју овај систем има снабдевена је најновијим подацима из одбрамбене картографске агенције и омогућава да се, готово тренутно, на екрану појави детаљан приказ сваког могућег бојног поља на свету са тачном сликом река, шума, насеља.

Михајло Дајмак

Илустровао Зоран Петковић Петко

сложенији и највише нагиње фантастици. Бродски рачунар ће делити савете о свим могућим правцима борбе, предлагаће планове за битку, курс, тактику, ватру, испаливање ракета, полетање авиона са носача, а стално ће усклађивати своје савете с променама околности у току поморско-ваздушне битке.

Понешто од ове визије бојишта без људи већ је стварност. То се посебно односи на борбе у ваздуху које више тешко да имају било шта заједничко са борбама из прошлих светских ратова. Пилоти, практично, више и не виде своје противнике. Пре неколико година

НОВО! КОРИСНО! ЗАНИМЉИВО!

Библиотека „ПОПУЛАРНА НАУКА“

- ОРГАНОН НА ВЛАСТИ**
или страх од компјутера
Аутор Михајло Дајмак
цена: 2.900.- динара
- СВЕ О КОМПЈУТЕРИМА**
Аутор Михајло Дајмак
Андрија Колунџић
цена: 1.450.- динара
- ЗЕМЉОТРЕС И ЈА**
Аутор др. инж. Борис Сикошек
цена: 2.800.- динара
- СИЛЕ У ЧОВЕКУ**
Аутор: Јеврем Дамњановић
цена: 990.- динара

Књиге можете наручити
уплатом на наш жиро-рачун
60801-603-15281 или писменим путем
на адресу: НИРО „ЕКСПОРТПРЕС“
Француска 27, 11000 Београд, телефон 181-636.

ЕКСПОРТПРЕС

S-72X1

НЕШТО
НОВО
ЛЕТИ
У НЕБО

Средином лета прошле године из хангара фирме Сикорски необична летелица изгурана је на писту, последњи пут испробана, а затим расклопљена и у деловима отпремљена у војну базу Едвардс у Калифорнији.

Тако је свет коначно добио оно о чему се последњих деценија маштало – хеликоптер и авион истовремено. Летелица још нема име, само штуру ознаку S-72X1. Док је пројектована вођена је под називом Систем ротора на општој летелици. Наручилац је Америчка национална управа за ваздухопловство и васиону. За први и једини примерак платила је 80 милиона долара, исказано у нашем новцу око 3.760 милијарди старих динара. NASA

и фирма Сикорски склопиле су уговор 1984. У њему је све прецизирано, цео трошак до последње паре.

Како је почело? Једноставно! Програмом NASE предвиђено је прављење таквог ваздухоплова. Посао је понуђен фирми Сикорски једном од највећих и најугледнијих произвођача хеликоптера у свету. Из NASE су питали можете ли, из Сикорског одговорили – можемо!

Игор Сикорски тада није био жив, умро је дванаест година раније у дубокој старости.

Зависно од пилота

Иако је још у младости постао значајан конструктор авиона, Сикорски је

НАЈЗАД ЈЕ НАПРАВЉЕНА ЛЕТЕЛИЦА – СПОЈ ХЕЛИКОПТЕРА И АВИОНА. ЦЕНА

За сада без имена, само ознака S-72X1. Предвиђена су два пилотска места.

До краја овог века фирма Сикорски ће да изгради још један модел комбинације хеликоптера и авиона, модернији и бржи. Ово је студијски цртеж дизајнера.

ЦЕЛОГ
ПРОЈЕКТА
ИЗНОСИ „САМО”
3760
МИЛИЈАРДИ
СТАРИХ ДИНАРА

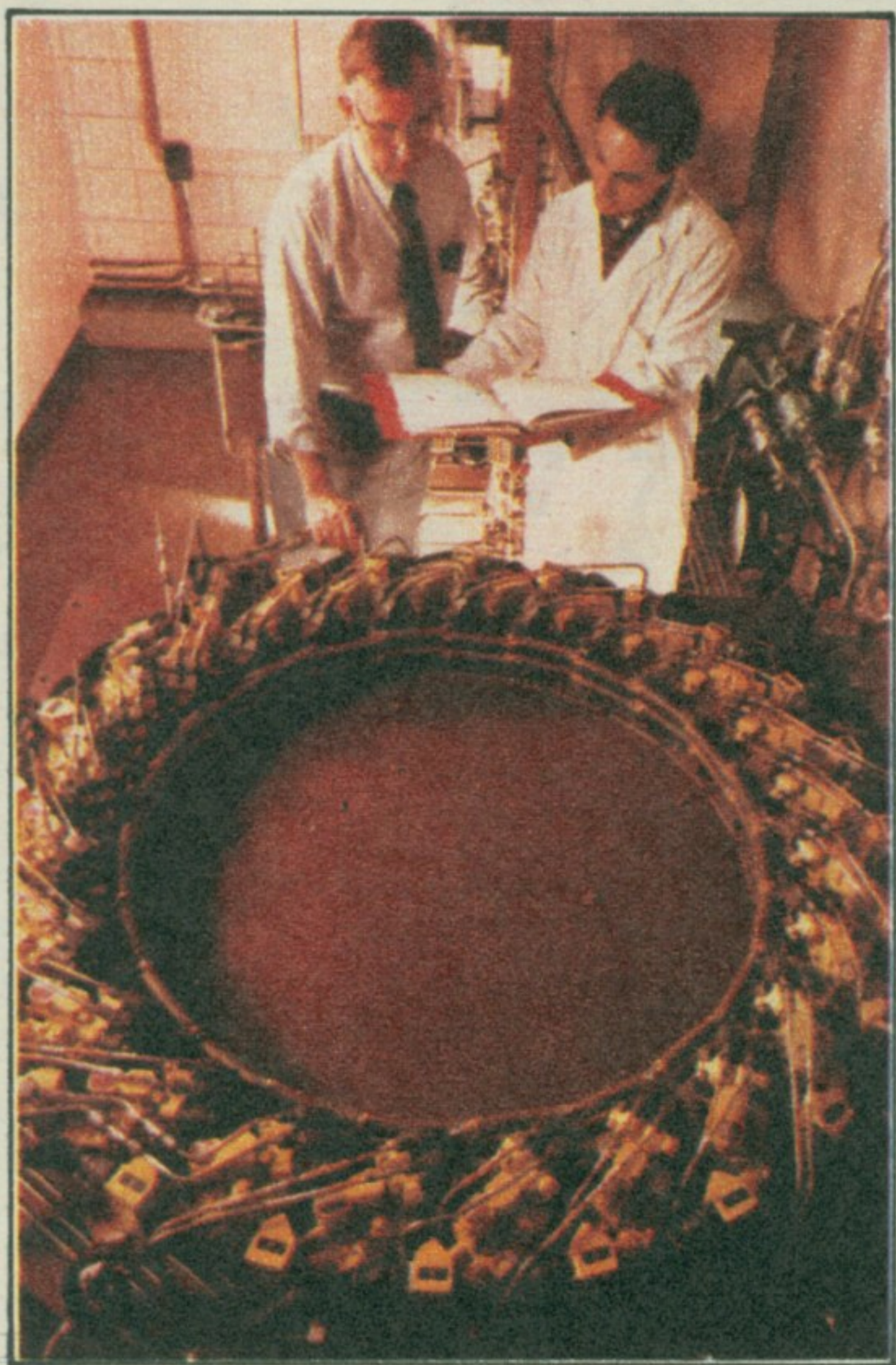
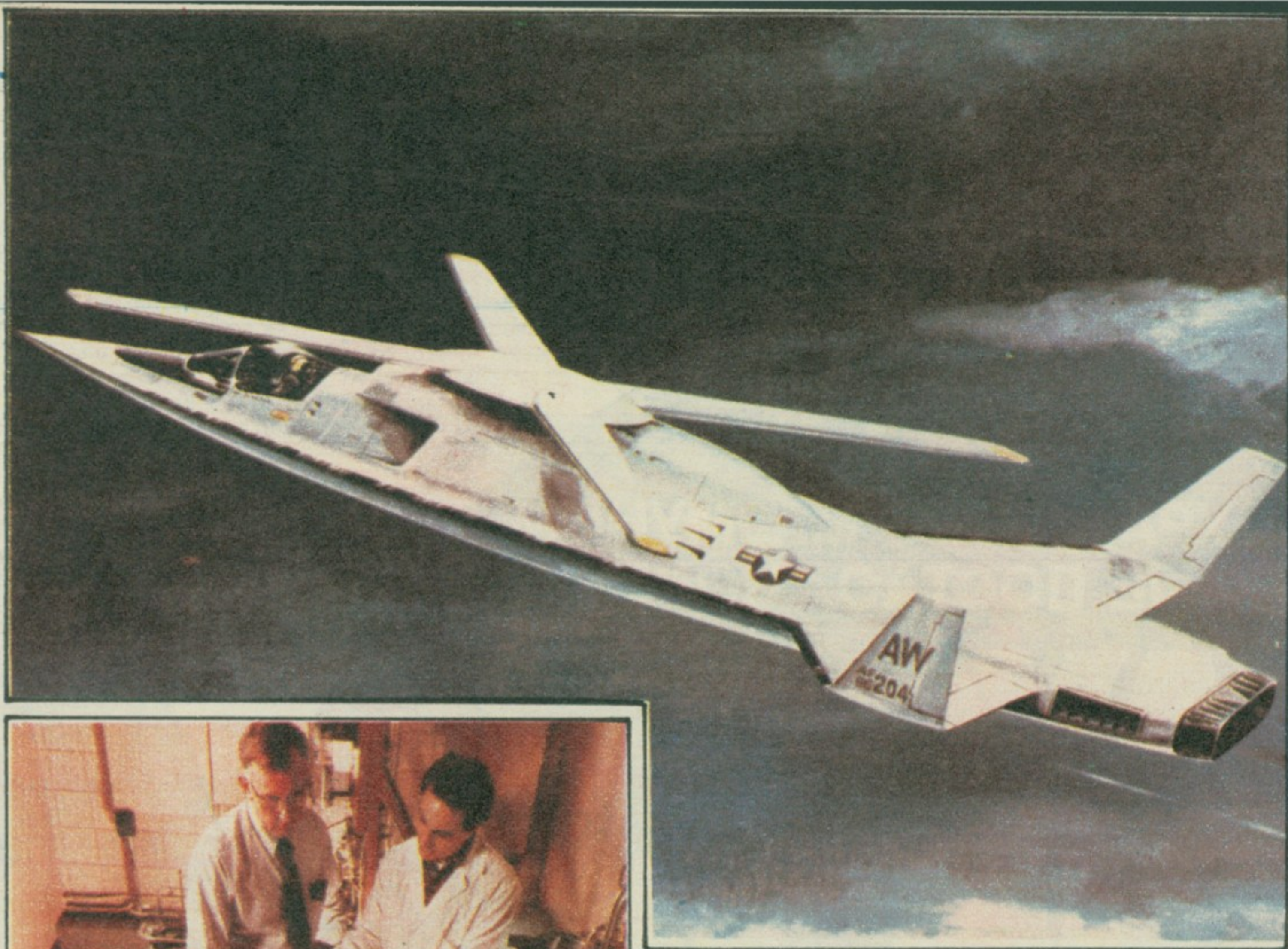
тек после емигрирања из Совјетског Савеза у Сједињене Америчке Државе 1919. почео озбиљније да се занима за хеликоптере. Основао је сопствену компанију за производњу авиона, на њима је добро зарађивао, али хеликоптер му није давао мира. Додуше, још у домовини је конструисао хеликоптер с коаксијалним ротором који се са земље одицао без пилота, али то није било оно право. Пролазиле су године. Док су његови инжењери правили послове са авионима и разгранавали фирму, Сикорски се сав посветио хеликоптерима. За њега није било тајни у тој области. Следила га је читава група младих и талентованих људи. Од другог светског рата фирма Сикорски Аеро Енџинеринг Корпорација, са седиштем у Стратфорду у савезној америчкој држави Конектикату, готово сасвим се посветила изради хеликоптера. Низали су се модели и њихове верзије.

Очигледно, у NASI су добро промислили пре него што су посао поверили „Сикорском”.

Идеја да се направи ваздухоплов који лети и као авион и као хеликоптер, зависно од избора пи-

И стручњаци NASE имају своју визију ваздухоплова блиске будућности.

Највише муке задао је конструкторима вентилски систем, срце нове летелице. Сложен је и крајње прецизан.

лота, није стара, али ни нова. И у самој фирми Сикорски повлачи се као визија већ две деценије. Већ чињеница да летелица треба да садржи два потпуно разнородна погона, ставила је конструкторе на муке. Јер, овакав ваздухоплов не може да језди кроз ваздух истовремено и као хеликоптер и као авион. Или, или...

Не треба заборавити: авион јури пистом и добија замаха помоћу мотора а одржава се у ваздуху захваљујући сили узгона (упрошћено речено), док

хеликоптер ради на сасвим другом принципу. Он се вертикално одиже или спушта на тло, лети уназад и у страну, све помоћу обртне осовине на чијем врху је углављен ротор с краковима. Обртањем ротора и кракова ствара се вучна сила, такозвани узгон. У ствари, ротор вертикалном вучном силом увис одржава хеликоптер у ваздуху. Пење се ако је вучна сила већа, лебди ако је једнака а спушта се ако је мања од силе теже.

И да вас не гњавимо науком, јер детаљан опис

рада хеликоптера заузима целу књигу, фирма Сикорски је одлучила да изгура пројект у вези са понудом NASE макар конструктори оседели на њему! Није био у питању само престиж, већ жеља да се направи нешто ново у ваздухопловству.

Изглед може да превари

Споља гледано, летелица је комбинација авиона и хеликоптера, односно авион кратких крила на чији кров је „усађен“ ротор с краковима. Но, једно је гледати ствар споља... Изглед може да превари.

Стручњаци Сикорског поделили су се у екипе. Како је време усамљених истраживача одавно прошло, у посао је укључено неколико познатих америчких фирми. Тако је чувени Гарет осмислио и израдио изузетно важан вентилски систем, Алисон – турбине, чак је ангажован и произвођач гума Гудјир.

Истини за вољу, стручњаци нису заронили у предубоко научно море, али су на пројекту провели многе бесане ноћи. Коначно, 19. августа прошле године NASA је добила оно што је наручила. Тиме је учињен приличан корак у развоју ваздухопловства.

Главна особеност нове летелице је укрштено крило углављено на ротору. Оно је у облику слова Х. Пошто су два, сваки има позамашну дужину од 17,95 метара. Гледајући кракове, њих је четири. Конструкциона новост су канали дуж ивице крила са осам циркулационих отвора. Око тога се доста умовало. Наиме, при дну ротирајуће осовине уграђене су две турбине од по 1044 киловата које покрећу двостепени аксијални компресори. Он сабија ваздух у један „одељак“ одакле се снажни млазеви доводе кроз циркулационе отворе у канале на краковима. Дотицање количине и снаге млаза ваздуха у крајњој линији одређују услове кретања летелице, односно све значајне управљачке функције. А свему је основа систем вентила који зависно од употребе команди у пилотској кабини пропуштају више или мање ваздуха, у јачем или слабијем млазу. Може се слободно рећи да је тај систем срце нове летелице. Иначе, смислила га је и израдила фирма Гарет. Чине га 24 вентила и осам цевовода. Све ради компјутерском тачношћу. Ако се догоди грешка, хеликоптерски погон се поремети и летелица „полу-ди“. Спас је у пребацивању на авионски погон.

И кад смо код ротирајућих укрштених крила: она су спојена са централном главчином тешком 285 килограма и израђеном од титана. А цена титана равна је малтене злату!

Малиша од 15 тона

Мислило се и на несрећу. Деси ли се да се летелица суноврати док је укључен хеликоптерски погон, притиском на дугме у пилотској кабини укрштена крила се одбацују у простор како би се пребацивањем на авионски погон пилоту омогућило да авион извуче из кови-та. Не успе ли ни то, пилот може да извуче живу главу катапултирањем седишта за које је везан.

Сам прелазак с једног на други погон током лета обавља се лако и једноставно. Али, требало га је осмислити и направити. Кажу, много јада је задао конструкторима.

Пребацивање се обавља притиском на дугме и дигиталним путем. Делује систем спојница са 13 дискова. Прво се укрштено крило помоћу спојнице и кочнице зауставља у жељени положај, затим следи промена правца струјања ваздуха на кракове усмерене назад и потом се укључују две авио-турбине. Оне и класична авионска крила усађена у труп обављају даље „авионски“ посао. Ако пилот жели да летелицу врати на хеликоптерски погон поступак се обнавља, али обрнутим редом.

Систем за управљање конструисала је фирма Хамилтон-Стандард. Чини га 16 микропроцесора с којима су повезана два рачунара (аутоматски пилот). Уграђен је и систем за смањење вибрација, што је велика бољка хеликоптера.

Цела летелица тешка је 15 тона, иако је претежно грађена од лаких вештачких материјала протканих угљеничним влакнима.

У NASI се не изјашњавају о квалитету летелице. Испитују је. Војни стручњаци, међутим, верују у њену вишеструку употребу у морнарици. На сву прилику, и грађена је за војску. А и шта би у цивилном саобраћају са брзином од 485 километара на час, колико иначе постиже.

За настанак првенца авиона-хеликоптера најзначајније је, ипак, што је утрт пут генерацији сличних летелица. А то ће бити нова страница у развоју ваздухопловства.

Миленко Тодоровић

Од рођења су је учили да не буде мајмун. Кад је шимпанза Луси 1975. напунила 11 година, проводила је безбрижне дане у дому породице Темерлин. Џејн и Морис често су јој поклањали више пажње него свом сину Стиву који је био нешто старији од Луси.

Луси је имала засебну собу, спавала је на кревету, дане је проводила у доколицы. Обожаваала је газирана пића која је пијуц-

вала тако што је нападала пријатеље и рођаке који су долазили у дом Темерлинових јер ни једног мајмуна у животу није видела.

Џејн и Морис почели су да страхују да ће Луси, како расте, постајати све агресивнија. Знали су и то да више не може

лике у западној Африци, на обали Атлантског океана.

Џејн и Морис су остали само недељу дана. Зато се Џенис Картер обавезала да ће, уз материјалну помоћ Темерлинових, бити поред Луси колико год буде потребно, све док ову

ла и тешила, вероватно не би преболела тај први шок.

За Џенис Картер живот у Абуку није био ништа лакши. Живела је у малој кући типа сојенице и мучила се с климом, јелима на која се тешко навикавала, инсектима...

Једном приликом, у току ноћи, Џенис се пробудила с осећањем нелагодности.

Ужаснута, схватила је

вату Абуко. Већ дуго није примала готово никакву финансијску помоћ Темерлинових, они су, очигледно, заборавили и на њу и на своје „чедо“ Луси. Заједно с Луси, Маријаном, и још неколико припитомљених шимпанза, Џејн се преселила на оближња Бабунска острва. Тек ту је почео прави живот у дивљини.

Џенис ће спавати у колиби, шимпанзе напољу. Већ ту је дошло до првих неспоразума. Мајмунима, посебно Луси, никако није било јасно да кревет треба

ШТА УРАДИТИ С МАЈМУНОМ КОЈИ ЈЕ ПОСТАО „ЧОВЕК“?

ЛУСИ УЧИ ЗА ШИМПААНЗУ

Донедавно, посебно у Америци,
било је популарно учити
мајмуне људском понашању.
Сада је неопходно
супротно – учење мајмуна
мајмунском животу!

кала на сламчицу, дубоко заваљена у фотељи у дневној соби. Кад на телевизији није била нека од њених омиљених емисија, а обожавала је вестерн-филмове, бацала би се на прелиставање женских часописа. Нећемо претерати ако кажемо да је Луси живела као права мајмунска принцеза.

У Лусином животу ништа на изглед није недостајало. Темерлинови су чинили заиста све да она заборави да је мајмун и да прихвати услове у којима живе људи. Луси је, тако, престала да буде прави шимпанза али зато, наравно, никад није постала човек.

После једанаест година заједничког живота Џејн и Морис Темерлин уморили су се од Луси. Код ње је почео да се јавља сексуални нагон који је испоља-

да остане код њих. Али, шта сад с њом?

Из топлотг кревета у прљави кавез

За Луси се заинтересовала Џенис Картер, дугогодишња пријатељица Темерлинових. После само неколико сусрета већ је проводила дуге часове у „разговору“ са Луси. Кад су Џејн и Морис предложили Џенис да заједно одведу Луси у Африку, онама је пристала.

После дугих припрема, почетком 1976. стигли су у резерват Абуко, наомак Банџула, главног града Гамбије, независне репуб-

„човек-шимпанзу“ не научи да у дивљини брине сама о себи.

Први месеци били су за Луси право мучење. Резерват Абуко, који је држала породица Брујер, такође Американци, није имао никаквих услова за приспеле мајмуне (поред Луси била је ту и шимпанза Маријана). И Луси и Маријана биле су смештене у кавез. Мајмунце су биле, благо речено, збуњене. После комфора у коме су до тада уживале спале су на прљави кавез, лошу храну. Да није било Џенис Картер која их је обилази-

да су јој тело, кревет, соба, прекривени мравима. Знала је добро да мрави прождиру плен који им се нађе на путу, а тај плен је била она.

Покушала је да стресе мраве са себе, али није успела. Збацила је спаваћицу са себе и, што је брже могла, почела да се спушта дрвеним степеницама по којима су, такође милели мрави. Трчала је око километар до куће Брујерових. Они су јој помогли да „истреби“ остатак мрва из косе. Имала је луду срећу што је остала жива.

Ништа без личног примера

У мају 1979. Џенис Картер је одлучила да прекине са животарењем у резер-

да замене гранама или тврдом земљом. Није било лако избацити их напоље и ослободити кревет. Да би им показала где им је место.

Џенис је и сама заменивала пољски кревет у својој колиби оближњим дрвећем. Ко зна колико пута се догодило да проведе ноћ под ведрим небом а ујутру нађе неког од мајмуна како се разбашкарио у њеном кревету.

Ништа мање нису биле невоље са прикупљањем хране. Луси, која је била најстарија и на тај начин се од почетка издвојила као вођа, смишљала је такве смицалице само да превари Џенис и украде јој храну или пиће. Са задовољством би отрчала с конзервом кока-коле, на пример, и пила је у сласт. Зашто би пила воду из потока?

Џенис опет није имала другог избора него да се претвара како ужива у

брању и једењу лишћа. Привукла би себи грану, приносила лишће и мљацкала га „на празно“ што је сласније могла.

Прва година на Бабунским острвима била је пуна неуспеха. Шимпанзе ни-

На жалост, мајмуни су се изузетно споро навикавали на дивљину. Као да су све време пристајали на те нехумане услове у нади да ће их поново вратити „кући“.

А, онда, као у добро режираном филму, шимпанзе су се ујединиле против Џенис.

знала да то неће дуго поднети. Једне ноћи Луси се пришуњала и легла крај ње у кревет. Џенис се и даље правила да је не примећује. Тек пред јутро помиловала је Луси по глави. Шимпанза као да је чекала на неки знак нежности. Истрчала је из колибе „дозивајући“ Џенис. Кад је ова изашла, Луси се попела на дрво и почела да једе лишће у сласт.

Илустровао Асканио Поповић

су научиле готово ништа што би их оспособило за живот у дивљини.

Кад ћемо „кући“?

Једног дана, а напунила се скоро година откако су били на Бабунским острвима, Луси се изненада успентрала на баобаба и почела да једе лишће и цвеће. Онда је убрала плод. Све шимпанзе су се скупиле око ње и немо је проматрале. Успела је да отвори плод. Чинило се да је први пут, после толико година, била заиста срећна. Имала је публику и поново је била главна глумица.

Одбијале су да послушају било коју команду. Чак су јој, кад је прешла на копно да донесе намирнице, уништили колибу. Џенис се разбеснела. Одлучила је да више ни једном мајмуну неће дати ништа да једе. Ако не знају сами да се снађу, она ни прстом неће макнути да им помогне.

Док су остале шимпанзе ту и тамо прикупљале и једе лишће, Луси је била најупорнија. Из прикрајка је гледала Џенис и нешто мумлала. Као да је прекорева.

Пролазили су дани, Луси је била све тања. Џенис је

В. С.

ОВО ЈОШ НИСАМ ПРОБАО!

На трпези ученог Виљема Бакленда, декана Вестминстера, редовно су сервирана најегзотичнија јела: корњаче, крокодили, змије, нојеви, пацови, мишеви... све веома укусно зготовљено. У време француске буржоаске револуције, када су раскопаване и скрнављене краљевске гробнице, Беклендов пријатељ лорд Харкур од Њунема набавио је срце Луја XVI, Краља Сунца.

Овај морбидан предмет био је неко време центар конверзације у Баклендовој палати. Једном, док га је посматрао, домаћин је узвикнуо: „Господе, појео сам многе необичне ствари, али никад у животу нисам окусио краљевско срце!“ и пре него што је ико могао да га спречи, Бакленд је зграбио срце и у сласт га смазао. Тако је драгоцени земни остатак Краља Сунца заувек изгубљен. ■

ПЛАТИ ОНО ШТО ПОЈЕДЕШ

У Софији, главном граду Бугарске, суд је недавно донео одлуку да ће пацијент, уколико прогута бorer док седи у зубарској столици, морати и да га плати. Односно, да ће он, а не зубар, сносити трошкове операције неопходне да се бушилица нађе и извади. ■

НАЈЗАД МОРСКА СИРЕНА

Једног летњег дана 1825. године Роберт Стефан Хокер освануо је на стени нешто удаљеној од обале места Бјуд у енглеској грофовији Корнвол. На себи није имао ништа осим перике начињене од морске траве

и непромочивог покривача чврсто обавијеног око ногу. Његово гласно певање привукло је пажњу житеља Бјуда убеђених да пред собом, најзад, имају праву морску сирену. Завладао је велико узбуђење.

Пошто се лепо забавио и напевао Хокер је, уз узвик: „Боже, чувај краља!“ (почетак енглеске химне), заронио у таласе и никада се више није појавио у облику заносне сирене. На велику жалост локалног живља.

Овај шерет је касније постао многопоштовани свештеник Моренстоа, такође у Корнволу. ■

ЖИВОТ ЈЕ ПРИЧА,
ПРИЧА ЈЕ ЖИВОТ

СЛУШАЈ ТИ, ЧИЧА!

КАДА САМ, ДРЖЕЋИ ЧВРСТО СТАРЦА
ЈЕДНОМ РУКОМ, ПОКУШАО ДРУГОМ ДА МУ
НАМАКНЕМ ПОЈАС, ПОЧЕО ЈЕ
ДИВЉЕ ДА СЕ ОТИМА

Не знам зашто али када деца са села размишљају о будућности, себе обично виде као наставника или милиционера. Учитељи одавно више нису у моди. Униформа их просто фасцинира. Разуме се, ово се углавном тиче дечака. А ја, као дечак, нисам био никакав изузетак. Био сам луд за плавом униформом и не само за њом. Лудовао сам и за оним што сам мислио да она значи: моћ. За мене, дечака из села Јовца, милиционер је био бог и батина. Има ли ичег примамљивијег? Међутим, кад сам завршио осмогодишњу школу показало се да је мој сан врло далеко: морао сам да се упишем у „обичну“ тј. усмерену школу. Завршио сам прва два разреда и уписао се на машински смер. При крају другог полугођа угледао сам у холу школе огроман плакат са конкурсом за упис у школу унутрашњих послова. Ову прилику нисам могао да пропусти: сео сам и написао пријаву свестан да сам страшно једну годину школовања. Али, шта је једна година према ономе што ме очекује? Нико неће смети да ме погледа попреко, сви ће се утркивати да ми нешто учине, питаће ме за мишљење... Речју, бићу главни.

Стићи на време

Већ првих дана у школи мој сан је почео да се руши. Био сам један од многих – питомац као и сваки други. Пред ким овде да се правим важан? Био сам помало разочаран, али одустао нисам. Јесте да нећу бити бог и батина, чак ни у родном Јовцу, али ми је то све мање сметало: постепено, мој систем вредности почео је да се мења и позив милиционера је добијао неке сасвим друге димензије.

Две године проведене у школи у Сремској Каменици учиниле су да одрастем и схватим да не треба „народ“ да буде у мојој служби већ ја у његовој. Тако сам се и поставио када сам распоређен на рад у београдску Станицу речне милиције. Ипак, негде у мени тињала је жеља да се покажем. Прилика ми се пружила 20. августа прошле године.

Тај дан је почео као и сваки други. У седам сам преузео дежурство код хангара на Сави. Шетао сам

горе-доле, гледао у воду, небо, шетаче преко пута на кеју. Све је било као и обично, мирно, без проблема. А онда, одједном, чуо сам плусак у воду.

– Упомоћ! – викао је неко.

Сада, када се најзад нешто догодило престало сам да мислим о себи, жељи да postanем славан. Једина мисао која ми се мотала по глави била је да на време стигнем до човека који се дави. Потрчао сам доком ка мосту у Бранковој улици. Насред Саве човек је дивље млатарао рукама борећи се да остане на површини. Хоће ли издржати док не стигнем до њега?

Пући ће ми срце

Дотрчао сам до ивице дока. Шта сада? Ако кренем обалом, морам да обиђем усидрени румунски брод „Олтеницу“ а речне струје могу дотле човека да однесу низводно. Да чекам да га донесу до мене нисам смео: питање је колико ће још дуго остати на површини. Једино што сам могао било је да замолим капетана „Олтенице“ да скочим с палубе његовог брода. Приметивши човека у води, румунски морнари су и сами позвали свог заповедника. У три речи смо се споразумели: у трку сам скидао униформу – кошуљу, опасач, панталоне, шипеле сам изво не одвезујући пертле. Само у гаћицама и чарапама, скочио сам у воду. Човек се, тек тада сам видео да је у питању старац, и даље борио с реком. Међутим, покрети су му постајали све млитавији.

– Издржи, мораш да издржиш! – викао сам.

Не верујем да ме је чуо.

За доброг пливача 70 метара, колико ме је делило од старца, није никаква раздаљина. Пришао сам му с леђа, како су ме учили у школи и зграбио га испод пазуха.

– Пустите ме, пусти! – вриснуо је старац.

– Ма пусти ти мене да ти помогнем – викнуо сам му у ухо.

И мада то ситуација није налагала, развио се прави дијалог. Од плускања рукама по води, хука реке и саобраћаја на мосту једва смо разумеваали ко шта говори. Ипак, споразумевали смо се али не и разумеваали. Старац је инсистирао да га пустим, уверавао ме да је његово прошло. Повремено је то уверавање прекидао болним криком: жалио се да ће му пући срце. Бог зна колико дуго смо се натезали, тек

када сам у једном тренутку подигао поглед видео сам да се сад налазимо тачно наспрам румунског брода. Ограда је била начичкана морнарима. Један од њих држао је у рукама појас за спасавање.

Пљус! Сада када ми је појас био надокнађат руке мислио сам да више неће бити тешко. Преварио сам се.

Неки чудан човек

Када сам, држећи чврсто старца једном руком, покушао другом да му намакнем појас, почео је дивље да се отима. Изненадила ме је толика снага у њему.

– Слушај ти, чича – дрекнуо сам и пребацио му појас преко главе али ми је он, као јегуља, исклизнуо.

– Баш си ти неки чудан човек, викао сам му у ухо. – Прво скочиш с моста, онда зовеш помоћ и сад опет хоћеш да умреш. Не може то тако...

Међутим, старац ме уопште није слушао. Чим би дошао до ваздуха, крикнуо би: „Упомоћ! Пући ће ми срце!“

У ко зна ком покушају успео сам да му намакнем појас и запливам ка броду. Морнари су у међувремену спустили степенице. Било је муке док га нисмо извукли из воде. Мада није био ни крупан ни дебео морали смо добро да заплемо. Када се најзад дочепао чврстог тла, кренуо је полако, држећи рукама надути трбух, уз степенице. Одлучно је одбио да му помогнемо. Без свести, али закратко, остао је тек када је сео на столицу. Придржали смо га да не падне. У том тренутку стигла је и екипа хитне помоћи. Тренутна слабост већ је прошла и старац је доста прибрано почео да даје податке о себи. Рекао је да је рођен 1907, да му је живот додијао и да је хтео да га прекине скоком у Саву.

„На време се предомислио“ помислио сам док сам облачио униформу. Изузетно, један радни дан ми је трајао краће него остали. Али, није то било битно. Битно је то да ми ни у једном тренутку није пало на памет да сам урадио нешто велико, важно. Једноставно, радио сам посао за који сам се определио – овим речима завршио је своју, како сам инсистирала, сасвим обичну причу из живота двадесетједногодишњи Горан Вујичић, данас вођа патролног чамца.

Упркос томе што мисли да није учинио никакво изузетно дело, Горан Вујичић је добио плакету „Подвиг војника“ коју додељују Савезни секретаријат за народну одбрану и редакција листа „Борба“.

О. Вукадиновић

Илустровао Бора Милићевић

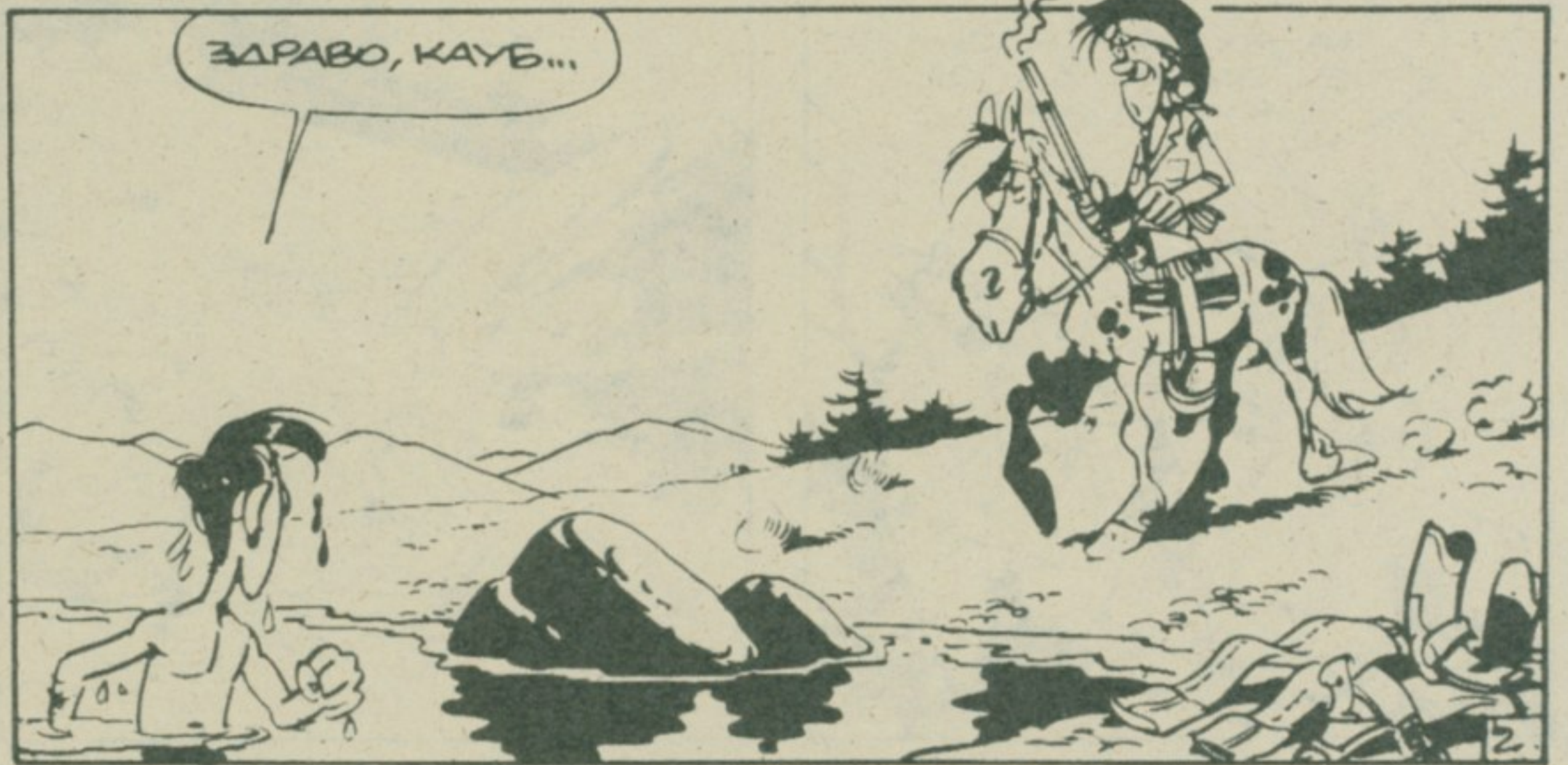
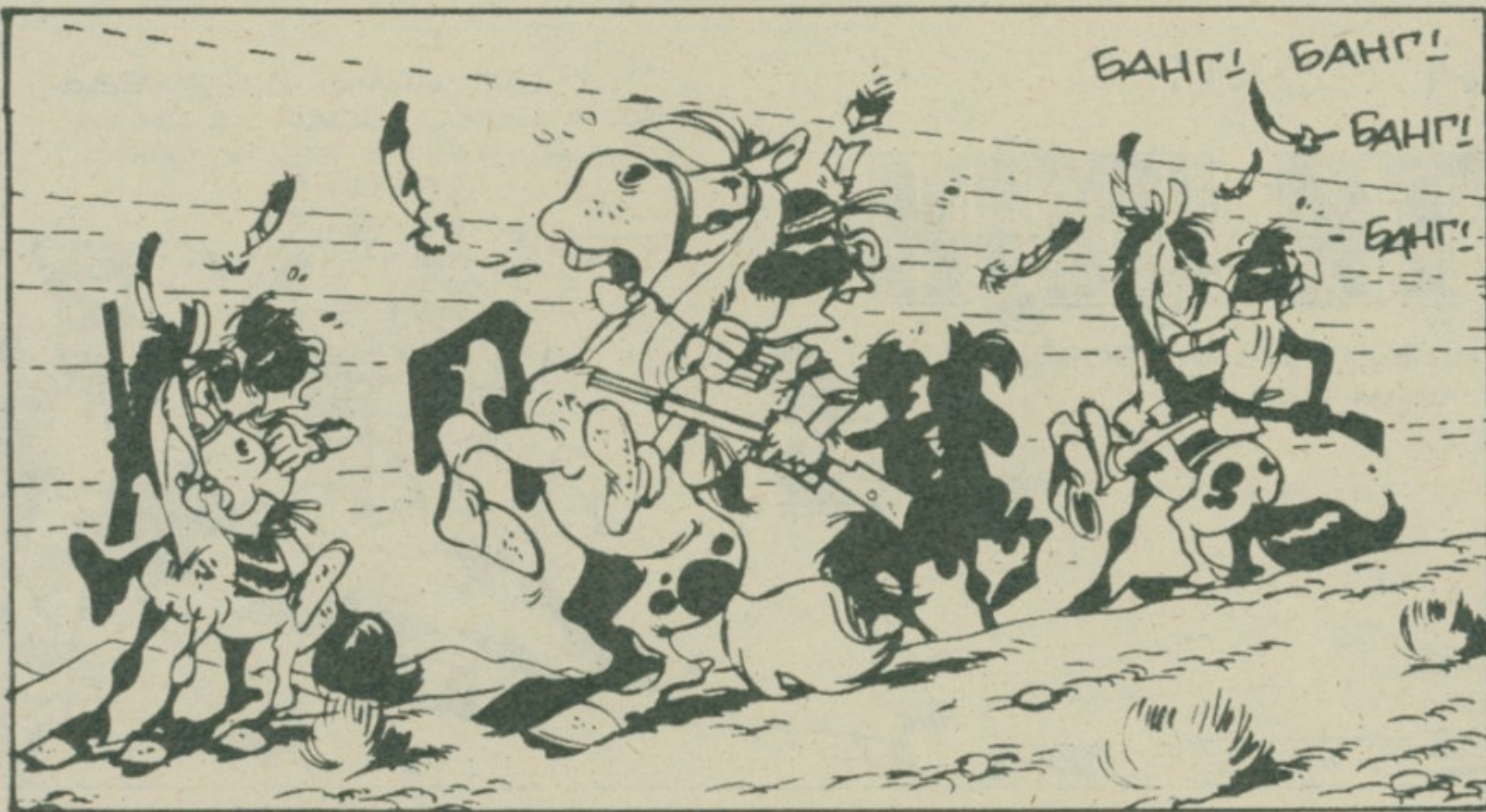
ТАЛИЧНИ ТОМ; КАЛАМИТИ ЦЕЈН

ЦРТА: МОРИС (MORRIS) ПИШЕ: ГОШИНИ (GOSINNY)
ПРЕВОДИ: ДР ИВАН КЛАЈН

ОВДЕ ЋЕМО ДА ПРЕЗА-
ЛОЖАРИМО, ЦОЛИ! А ОНДА,
ОСВЕЖИЋЕМО СЕ У ОНОЈ
РЕЦИ!

РОЂЕНА САМ У МИСУРИ-
ЈУ... НАЈСТАРИЈА САМ ОД
ОД ШЕСТОРО ДЕЦЕ! МОЈЕ
ПРАВО ИМЕ ЈЕ МАРТА ЏЕЈН
КЕНЕРИ...

"МОЈ КАРАКТЕР И МОЈА ОЧАГА ПЛАШИЛИ СУ МОЈЕ РО-
ДИТЕЉЕ! ТАКО САМ И ДОБИЛА НАДИМАК КАЛАМИТИ
(КАТАСТРОФА)..."

ВОЛЕЛА САМ МУШКЕ ИГРЕ,
АЛИ ДЕЧАЦИ МЕ НИСУ ПРИ-
МАЛИ У ДРУШТВО...

ДА БИХ ИХ УБЕДИЛА, ПРИ-
БЕГАВАЛА САМ ТИПИЧНО
ЖЕНСКИМ ЛУЖАВОСТИМА...

ПРИВЛАЧИЛА МЕ ВОЈСКА!
КАД САМ ОДРАСЛА, ПОСТАЛА
САМ ИЗВИЈАЧ...

БОГЗНА ЗАШТО, ЗАКЉУ-
ЧИЛИ СУ ДА МИ НАЈВИ-
ШЕ ОДГОВАРА ДА БУДЕМ
КОЧИЈАШ...

РАДИЛА САМ У "ПОНИ
ЕКСПРЕСУ"...

БИЛА САМ И КОПАЧ
ЗЛАТА...

ЧАК САМ РАДИЛА И НА ГРАДЊИ ЖЕЛЕЗНИЧКЕ ПРУГЕ!
ОСТАЛЕ РАДНИКЕ САМ БРЗО НАУЧИЛА ДА СЕ ПРЕМА
ДАМИ МОРАЈУ ОПХОДИТИ С ПОШТОВАЊЕМ..."

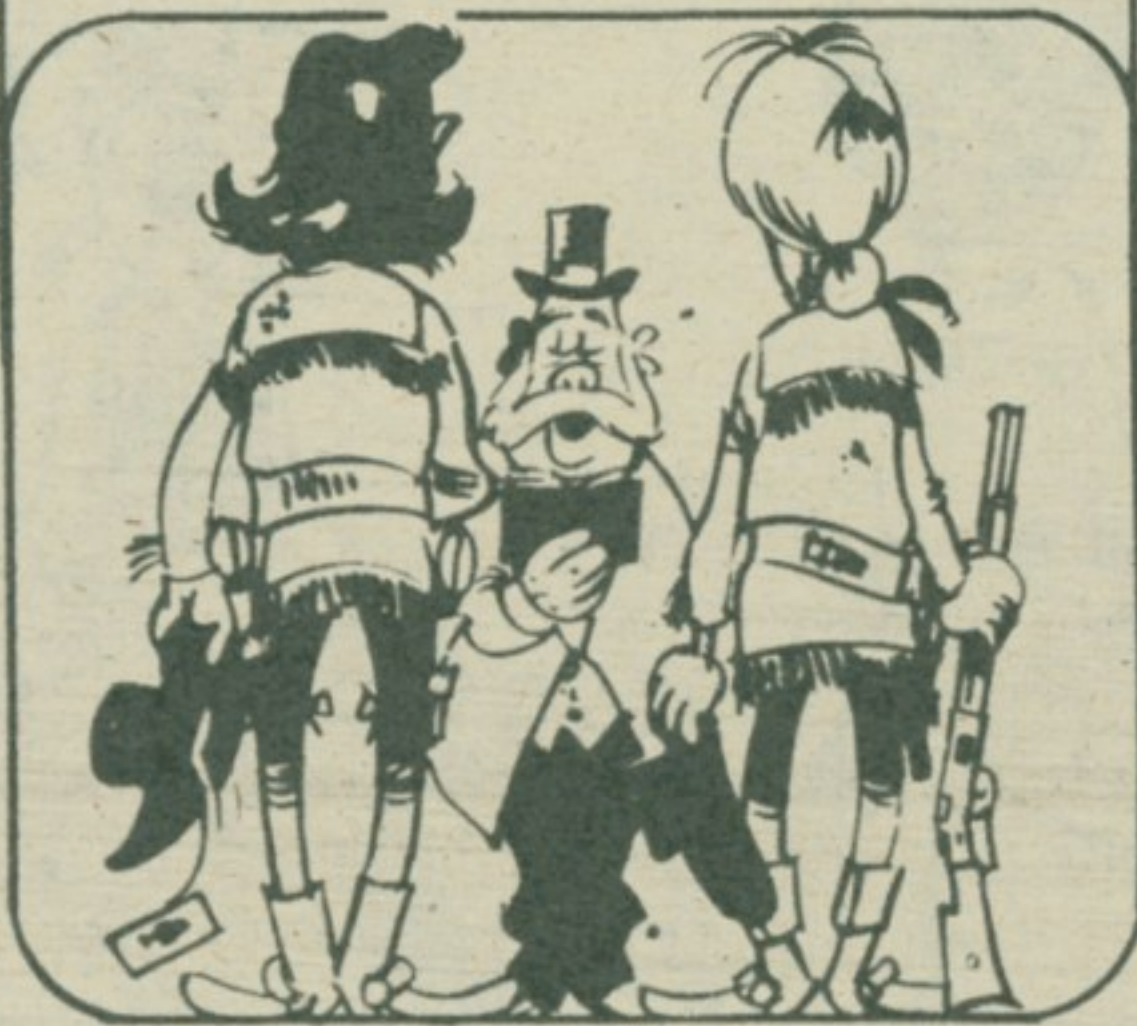

УПОЗНАЛА САМ ДИВЉЕГ
БИЛА ХИКОКА, И ОДЛУЧИЛИ
СМО ДА СЕ ВЕНАМО...

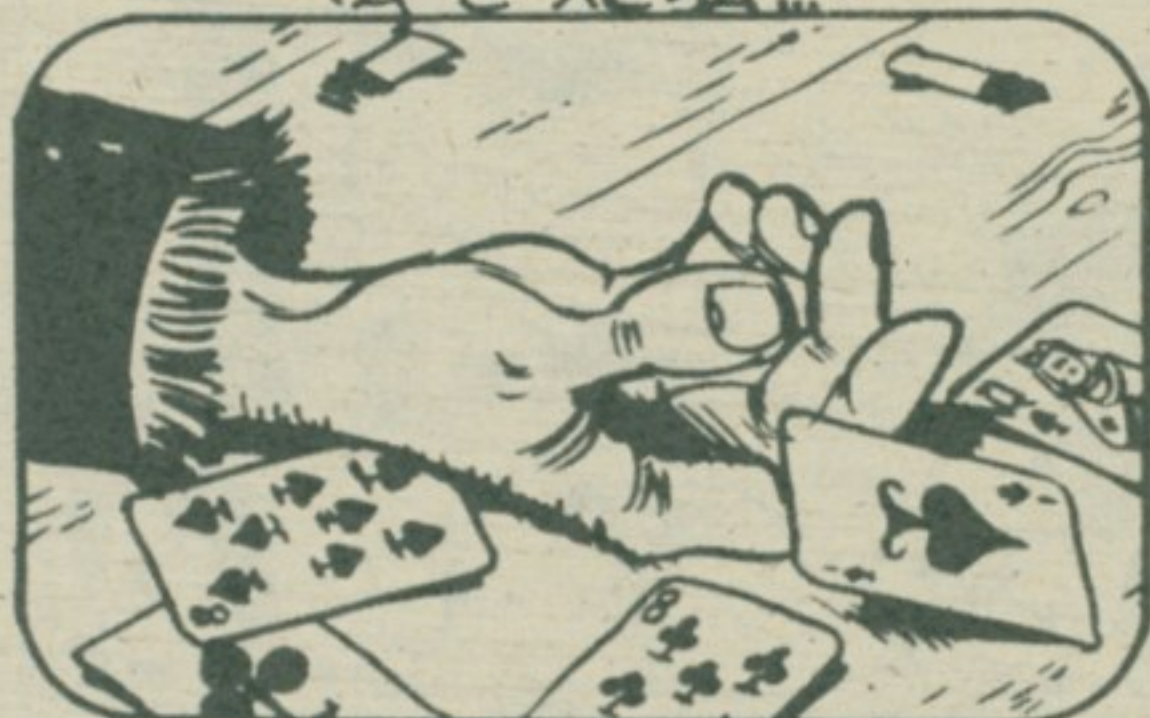
"БИЛИ ЈА БИЛИ СМО
КАО СТВОРЕНИ ЈЕДНО
ЗА ДРУГО..."

НАСТАНИЛИ СМО СЕ
У ДЕДВУДУ, У ДАКОТИ!
ЛЕПО СМО ЖИВЕЛИ! ДОК
ЈЕ БИЛИ ИГРАО ПОКЕР, ЈА
САМ СЕ БРИЛА ЗА ДО-
МАЊИНСТВО...

НА ЖАЛОСТ, БИЛИ ЈЕ
ЗАБОРАВИО ОСНОВНО ПРА-
ВИЛО ДОБРОГ ПОКЕРАША
— ДА УВЕК СЕДИ ЛЕЊИМА
ПРЕМА ЗИДУ! УКОЛИ СУ
ТА С ЛЕЊА...

(ОТАДА ЈЕ ОВА КОМБИНАЦИЈА
КЕЧЕВА И ОЗМИЦА ПОЗНАТА ПОД
ИМЕНОМ «МРТВАЧЕВА РУКА»...)

ДА БИХ ЗАБОРАВИЛА
СВОЈ БОЛ, НАПУСТИЛА
САМ ДЕДВУД! ТРАЖИЛА
САМ ЗЛАТО И НАШЛА ГА
ДОСТА! САД БИХ ХТЕЛА
ДА СЕ ОКРА-
СИМ У НЕ-
КОМ МИР-
НОМ МЕСТАШ-
ЦУ...

А ТИ, ШТА РАДИШ ОВДЕ,
ОСИМ ШТО СЕ КУПАШ?

ПОСЛАЛИ СУ
МЕ ДА СПРОВЕ-
ДЕМ ИСТРАГУ!

АПАЧИ ОДНЕКУДА ДО-
БИЈАЈУ ОРУЖЈЕ, КАО
ШТО САМ СЕ И САМ УВЕ-
РИО! ИДЕМ У ЕЛ ПЛОМО,
ГДЕ ЈЕ ЦЕНТАР ТЕ ТРГО-
ВИНЕ ОРУЖЈЕМ!

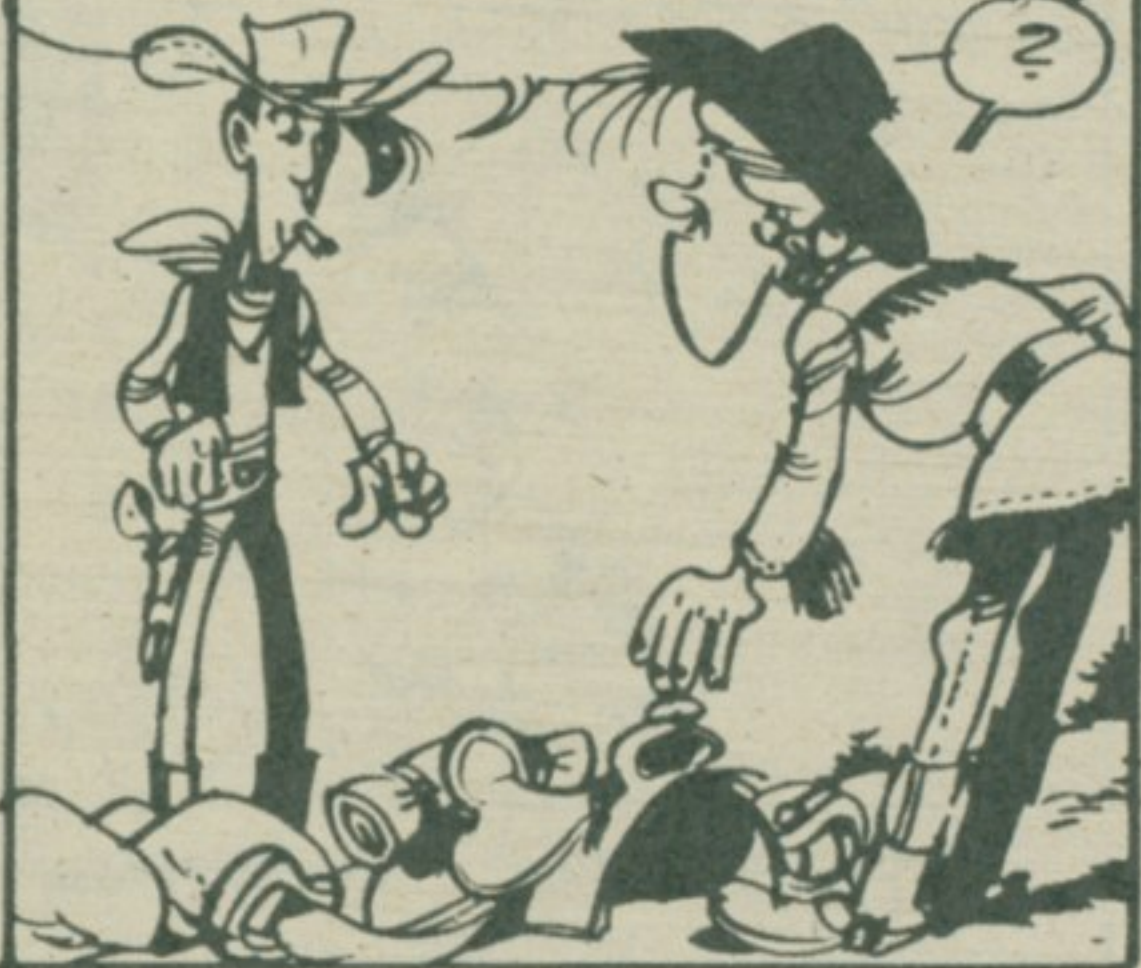

ЕЛ ПЛОМО? НИЈЕ
ЛОШЕ МЕСТО!
ИДЕМ И ЈА ТАМО!

ОДЛИЧНО!
ПУТОВАРЕМО
ЗАЈЕДНО!

ДА ТИ ПОМОГНЕМ ДА
ОСЕДЛАШ КОЊА?

ЗАШТО?
НИСАМ
БОЛЕШНА!

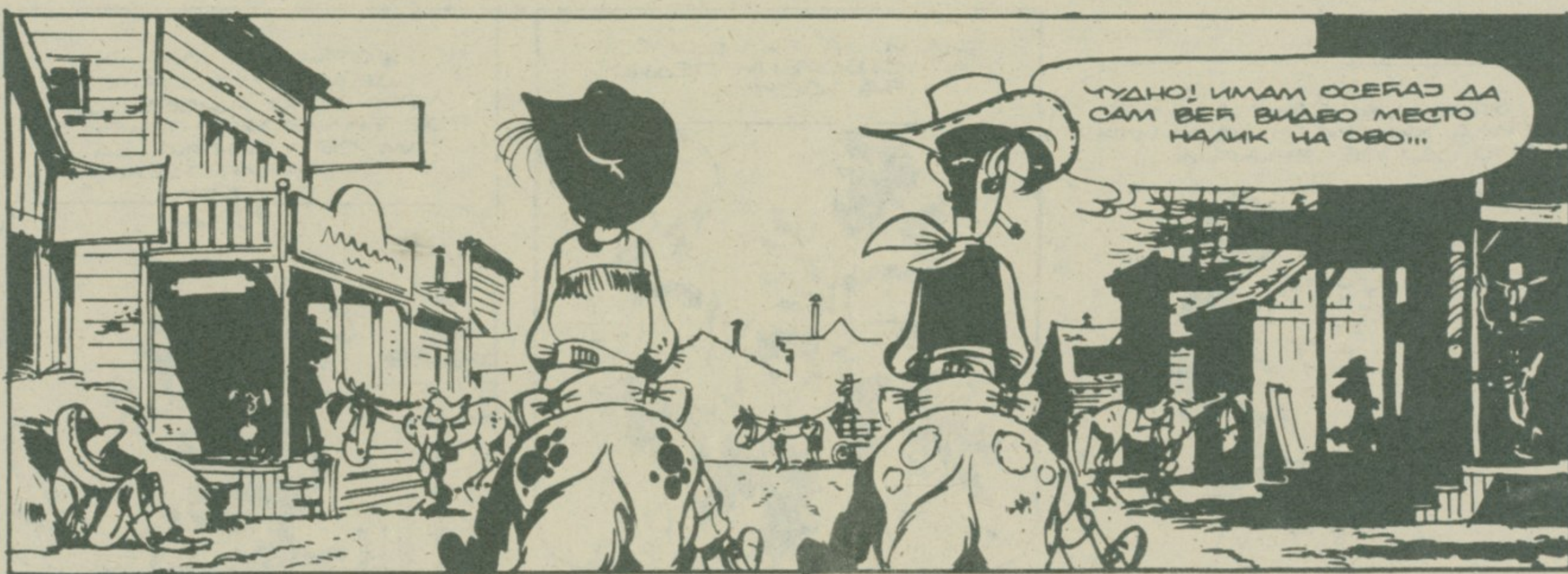

КАШИЈЕ...

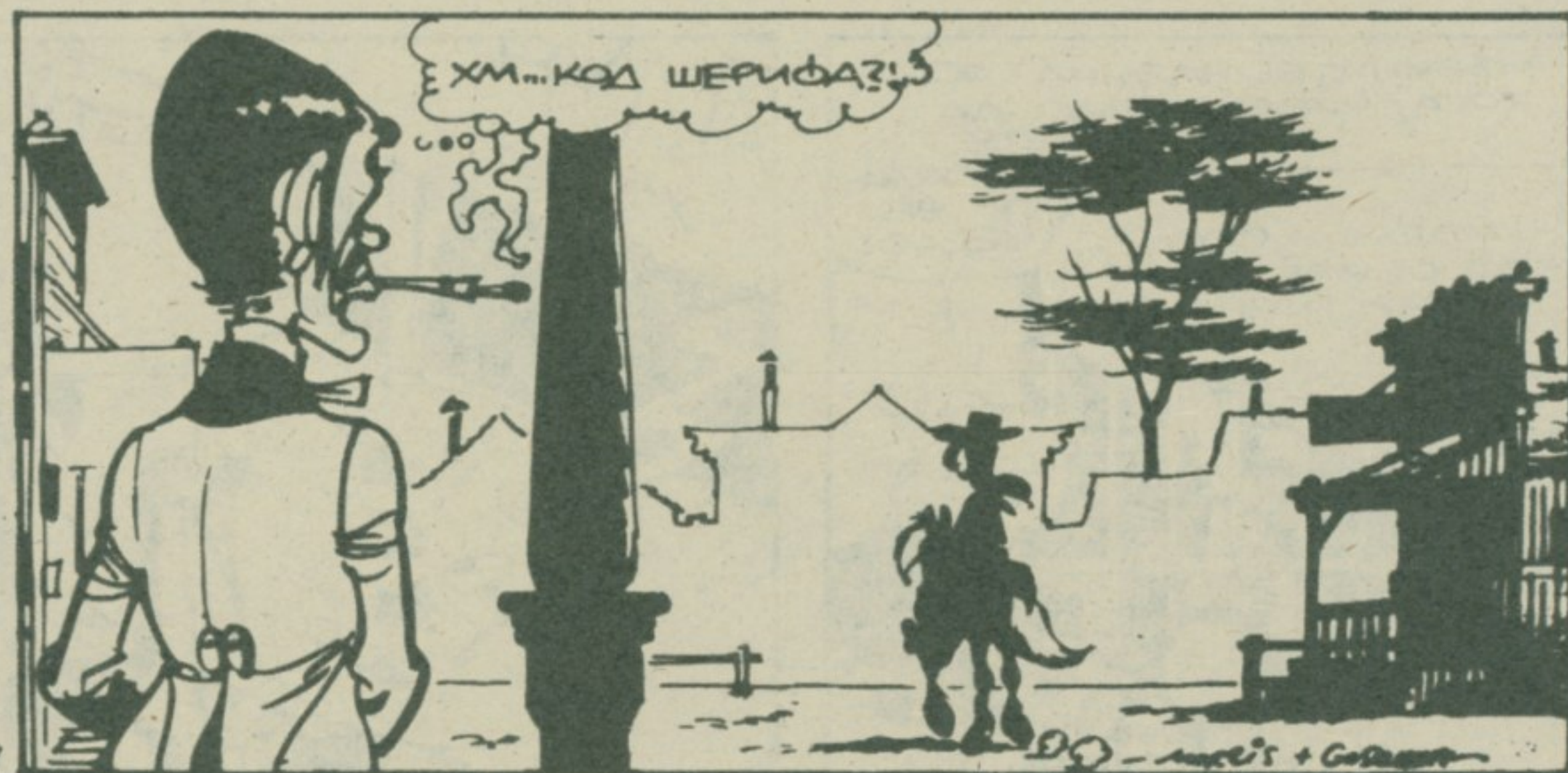

ЕЛ ПЛОМО
СТРАНЧЕ, АКО СИ
СПОР НА ПИШТОЛУ,
ЗАОБИДИ ОВО
МЕСТО

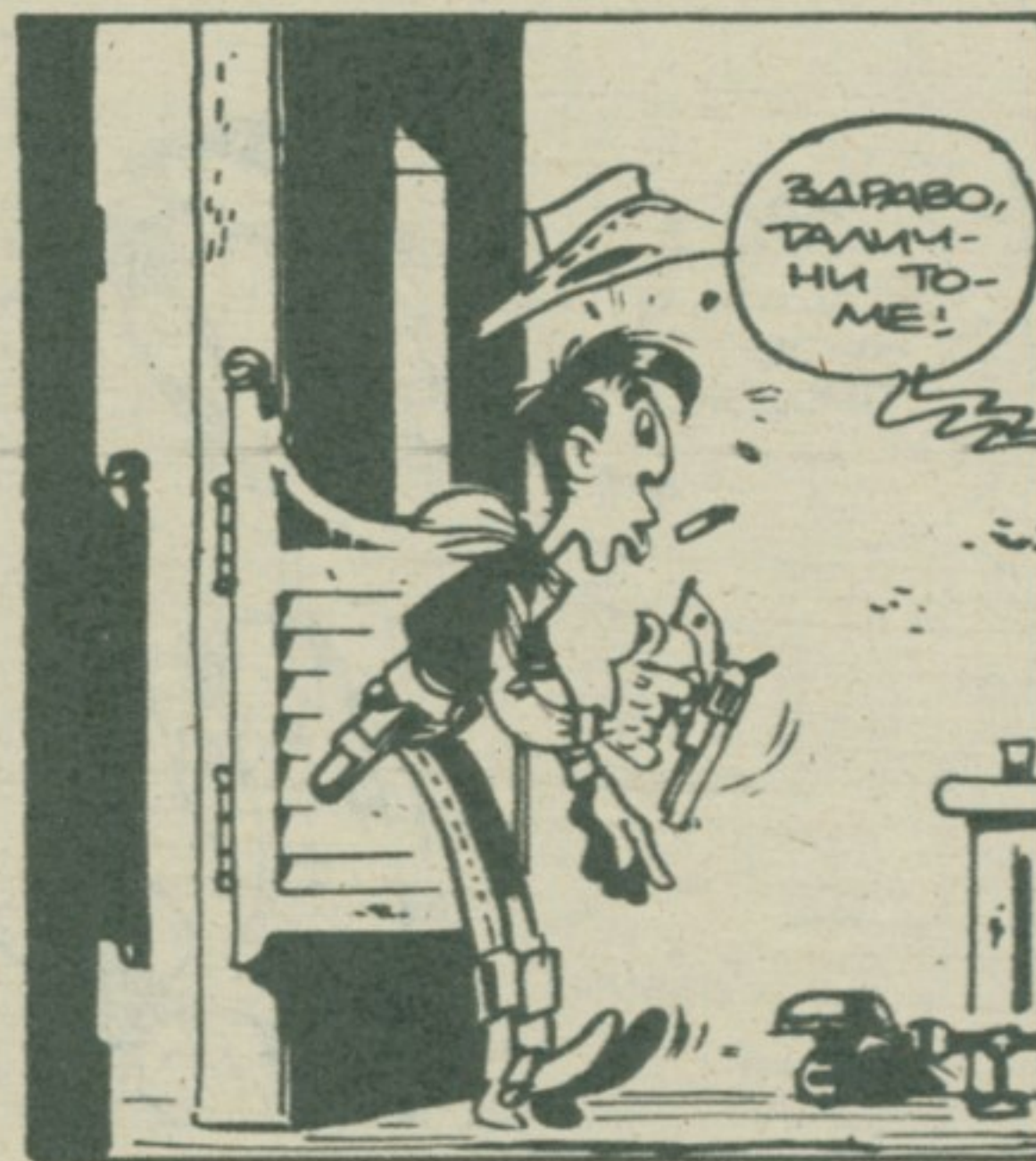
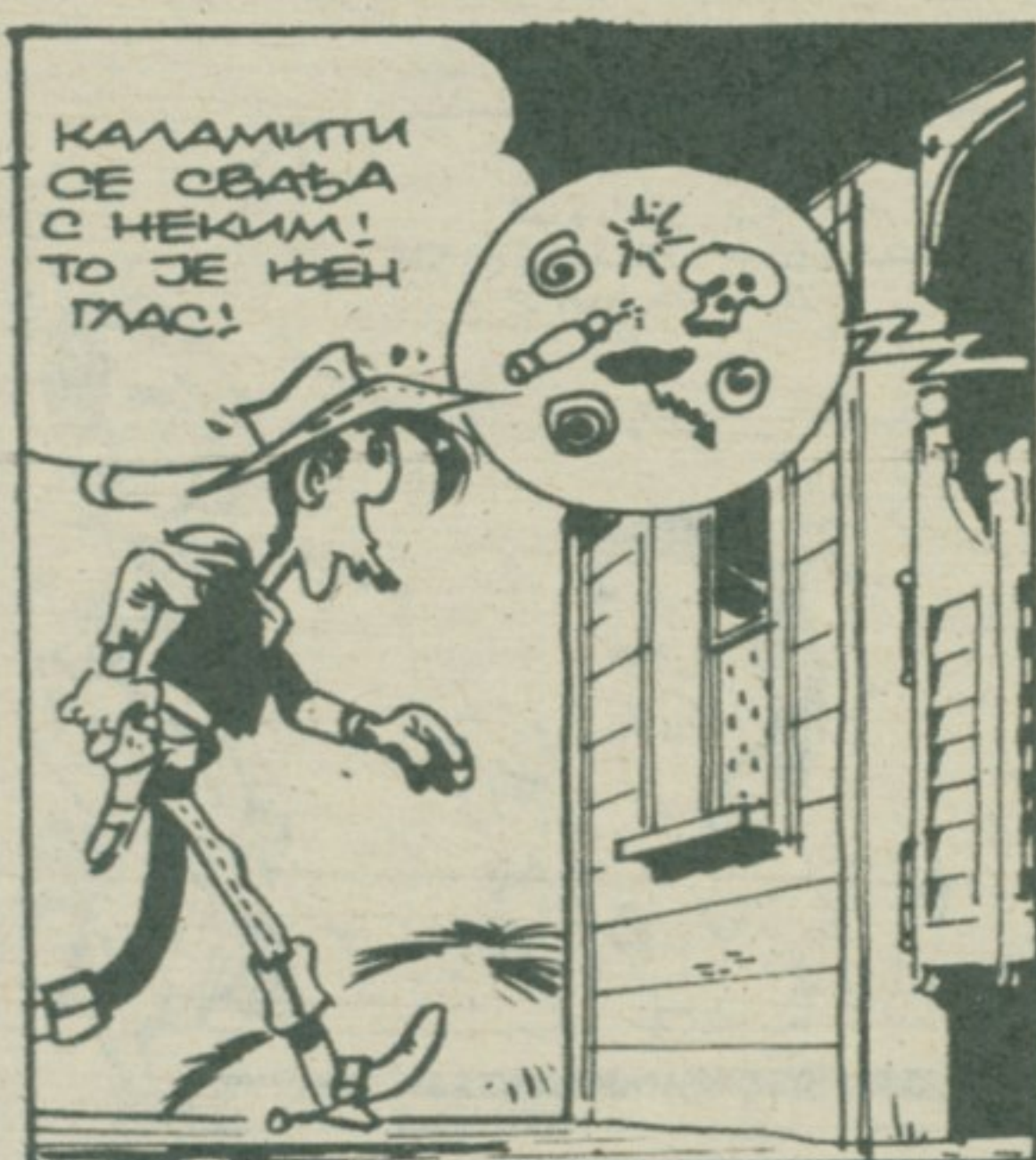

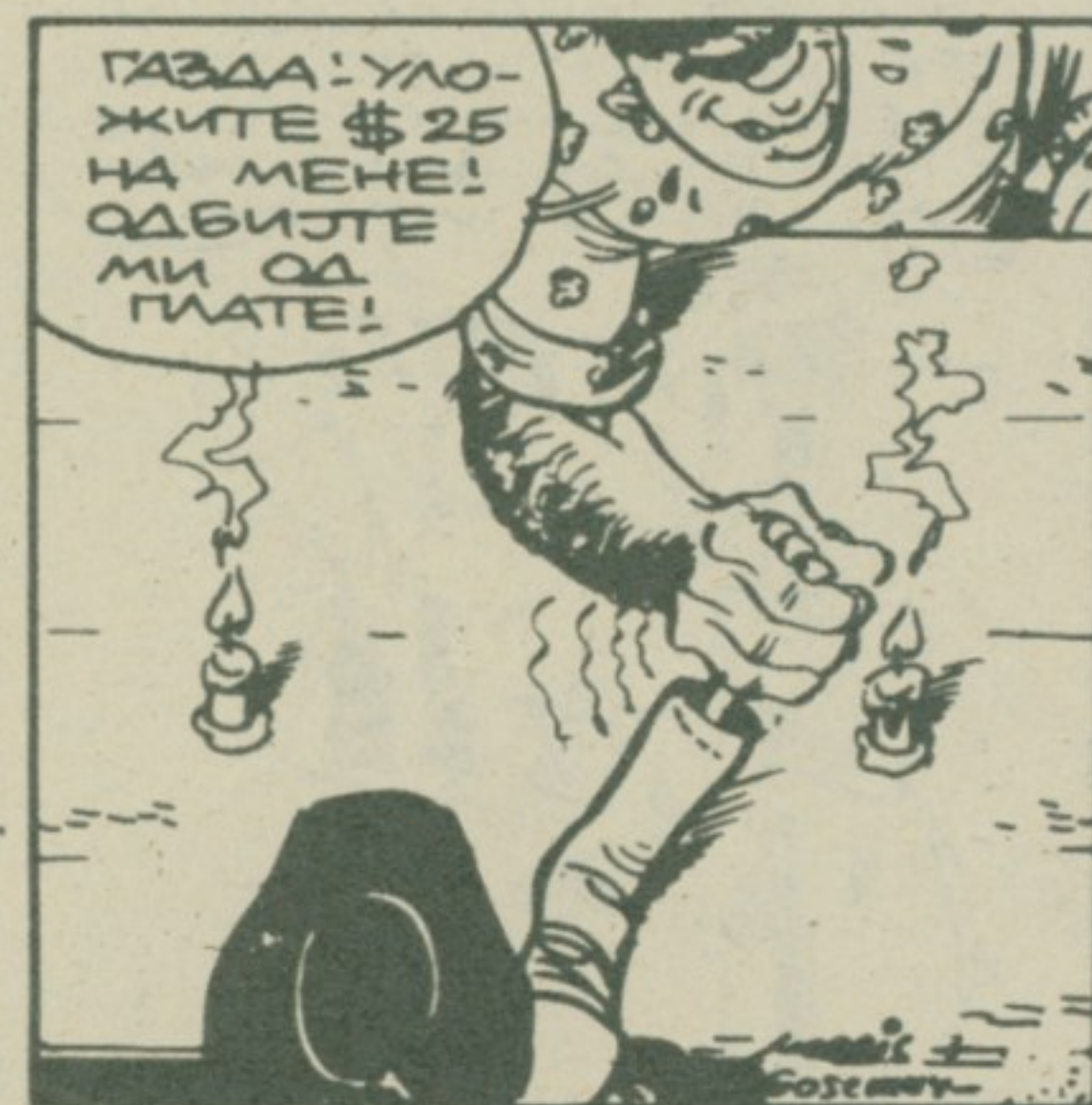
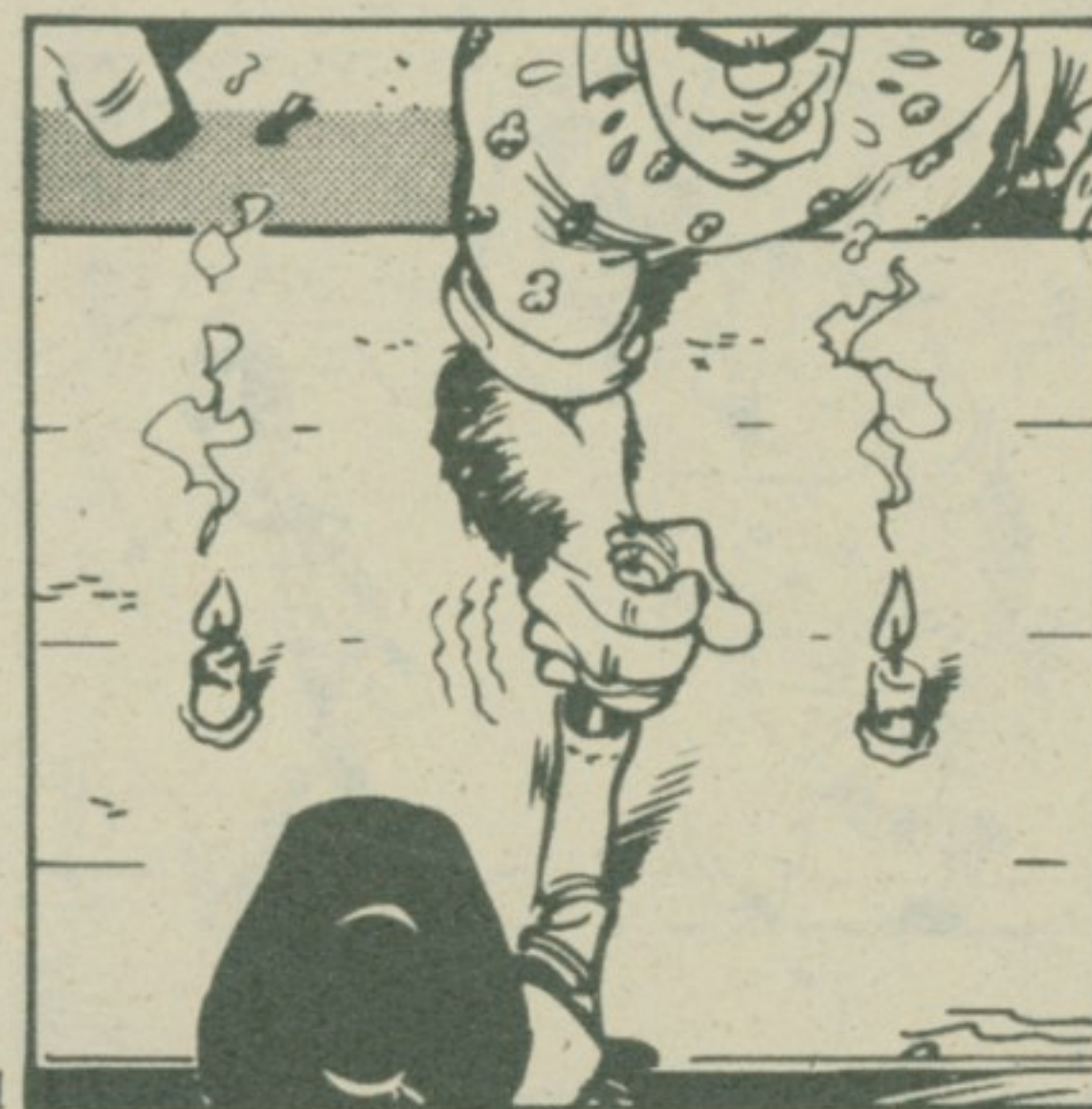
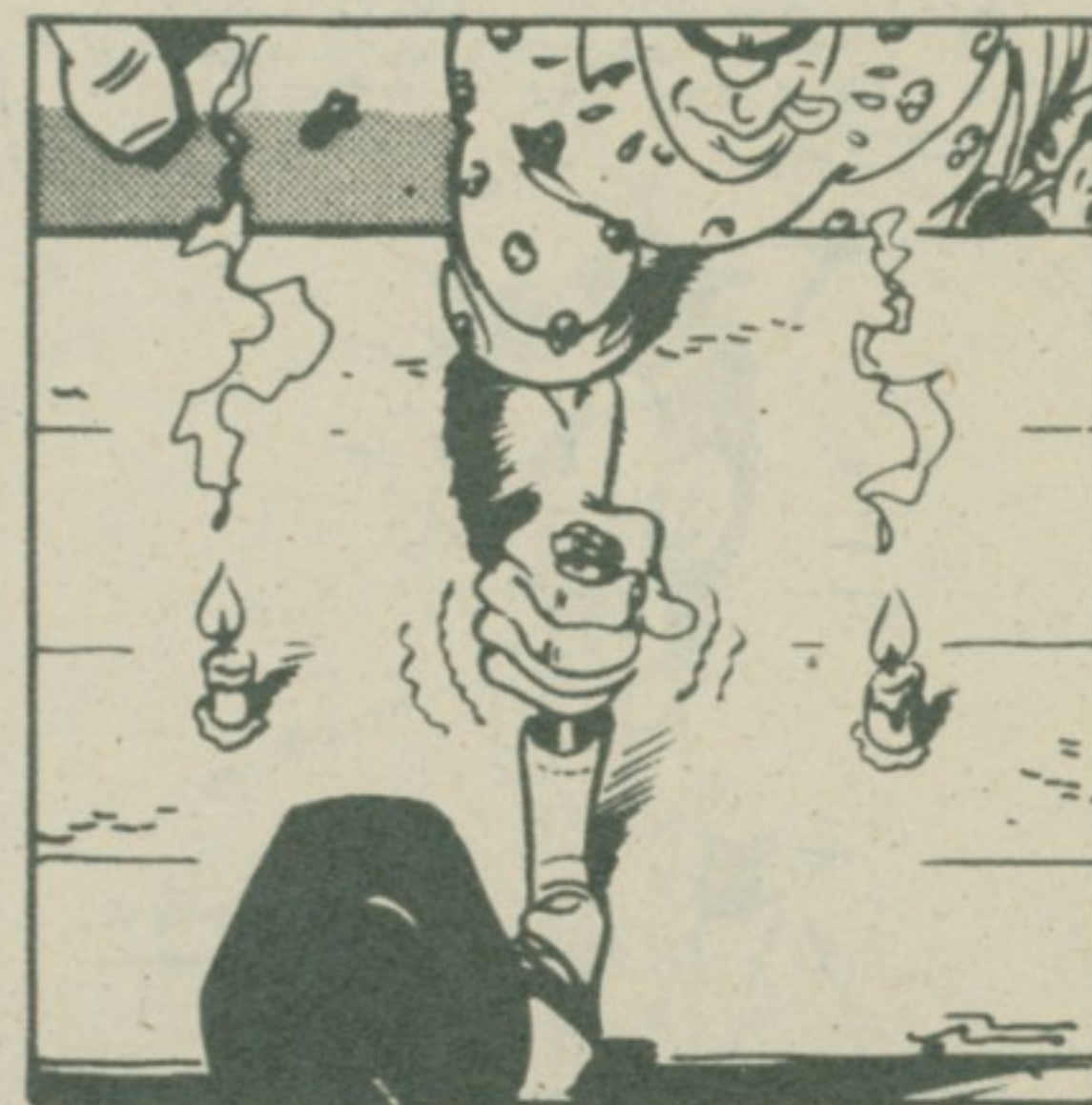
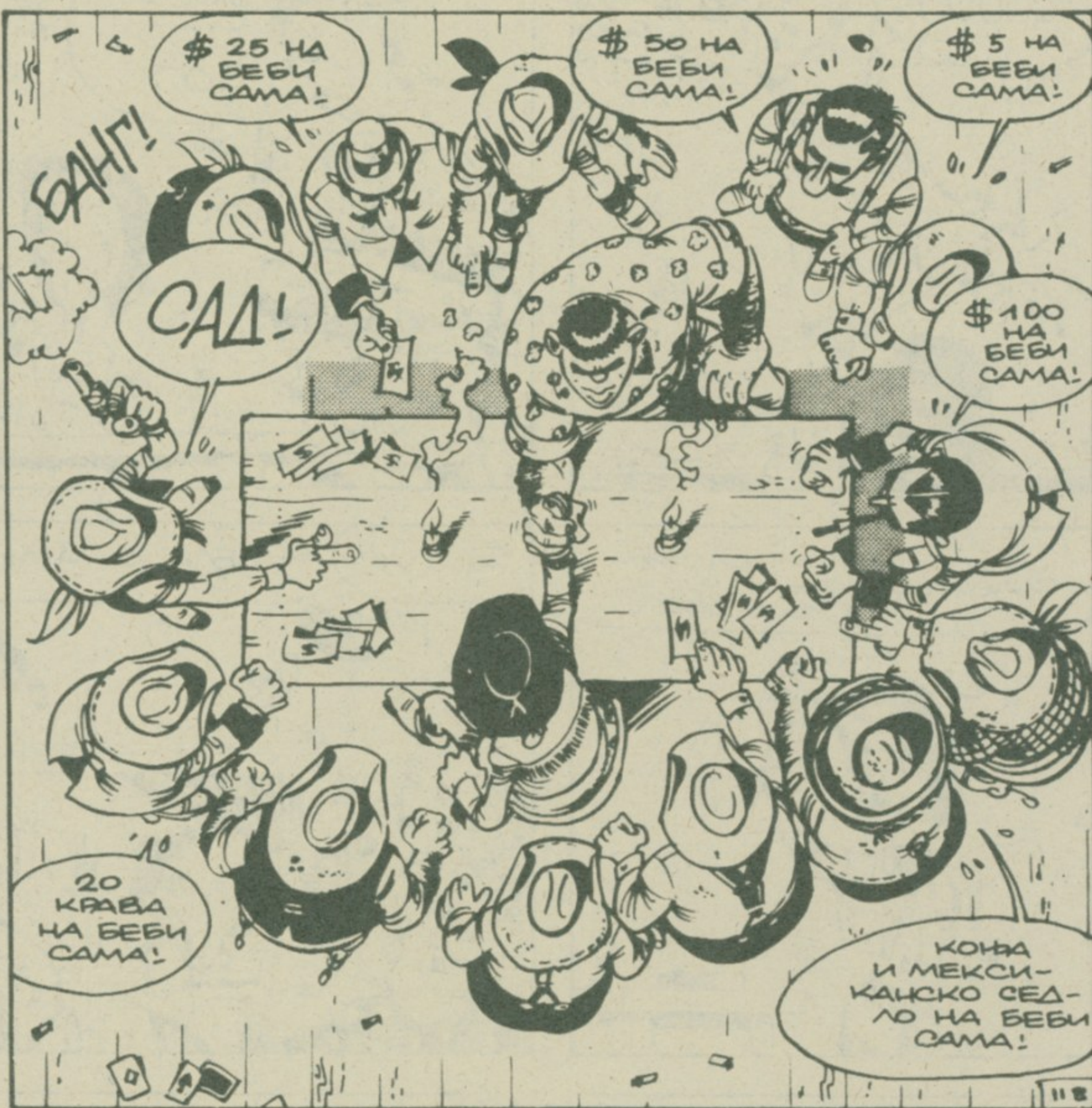
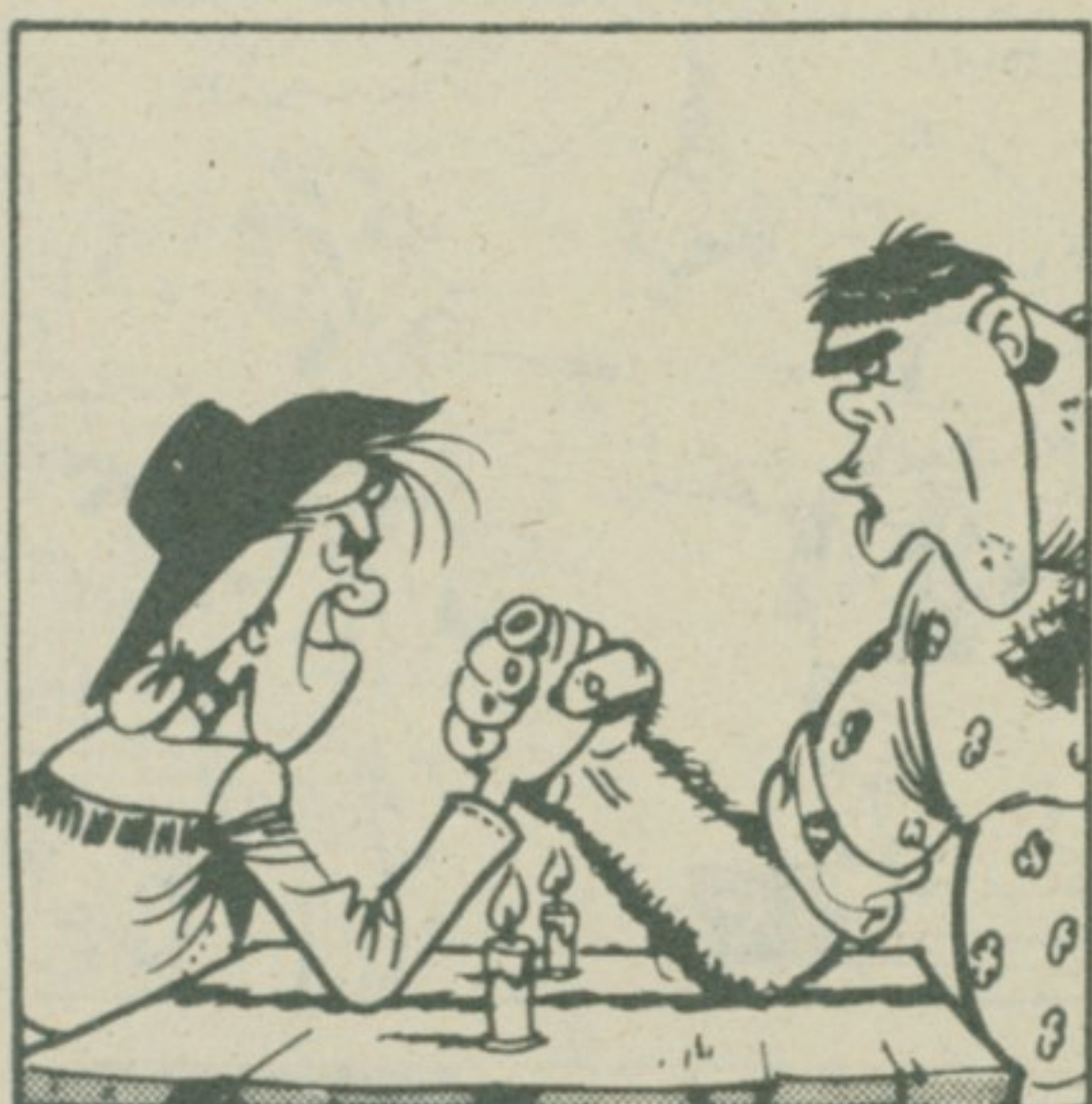

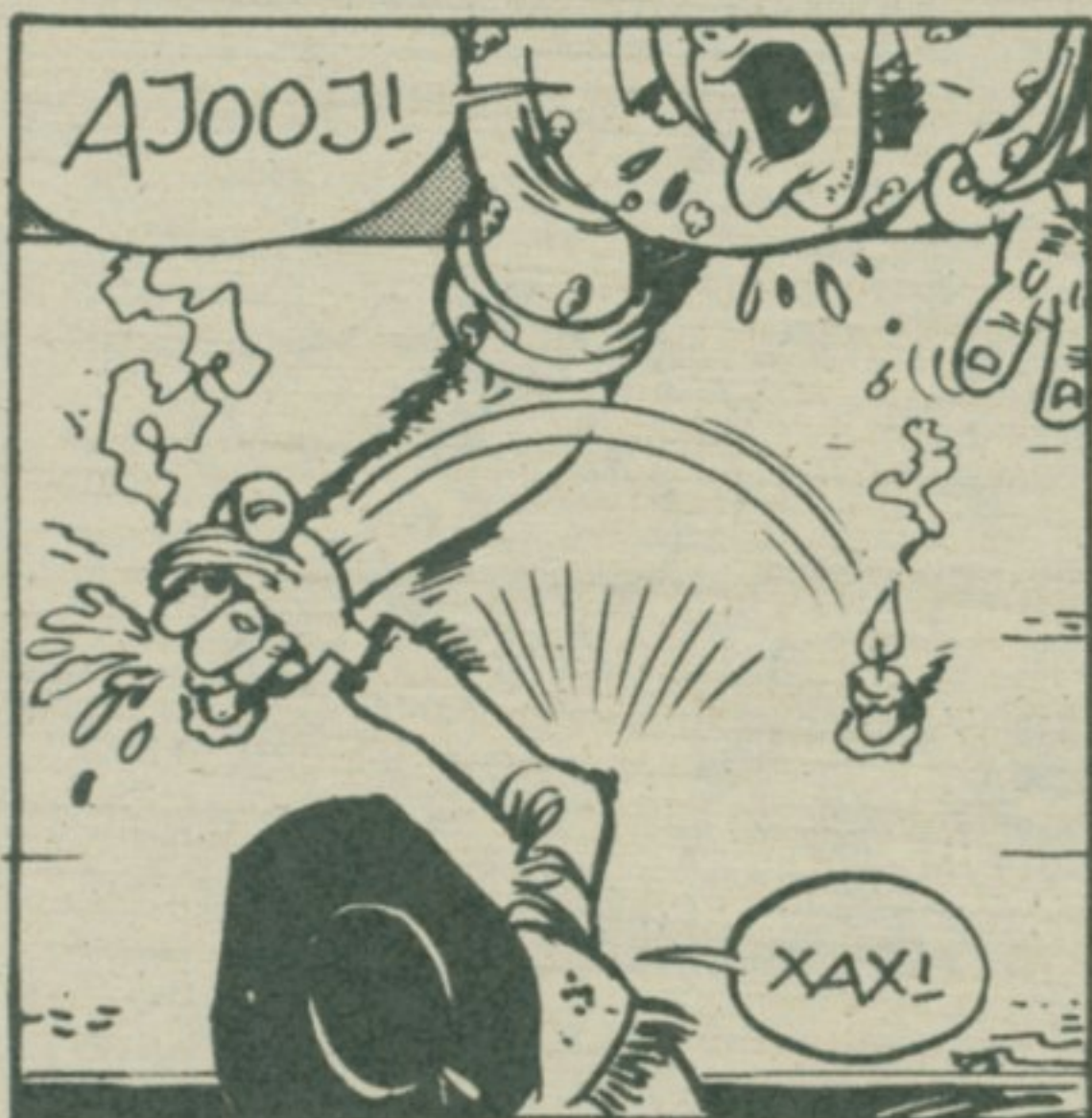
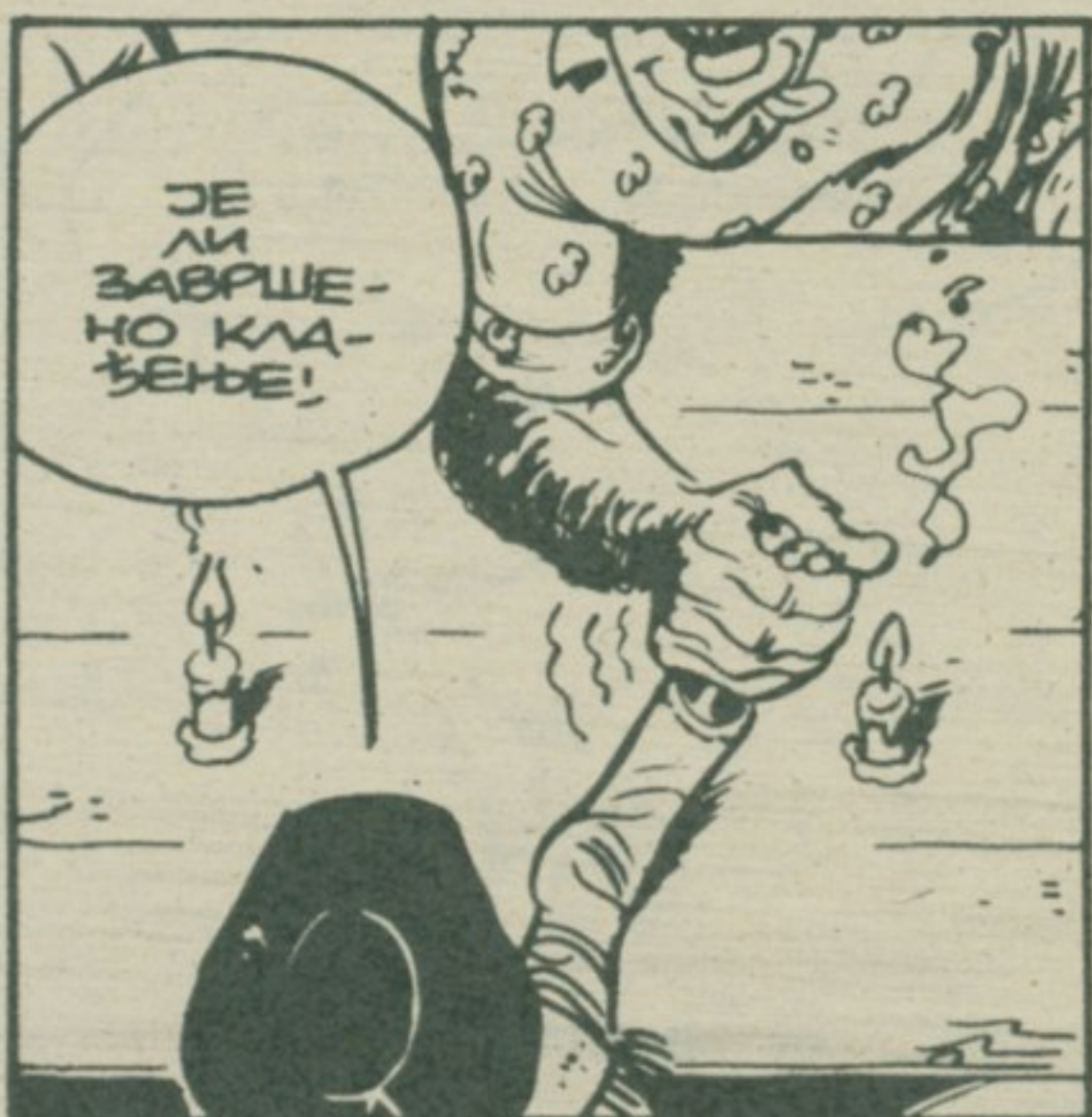

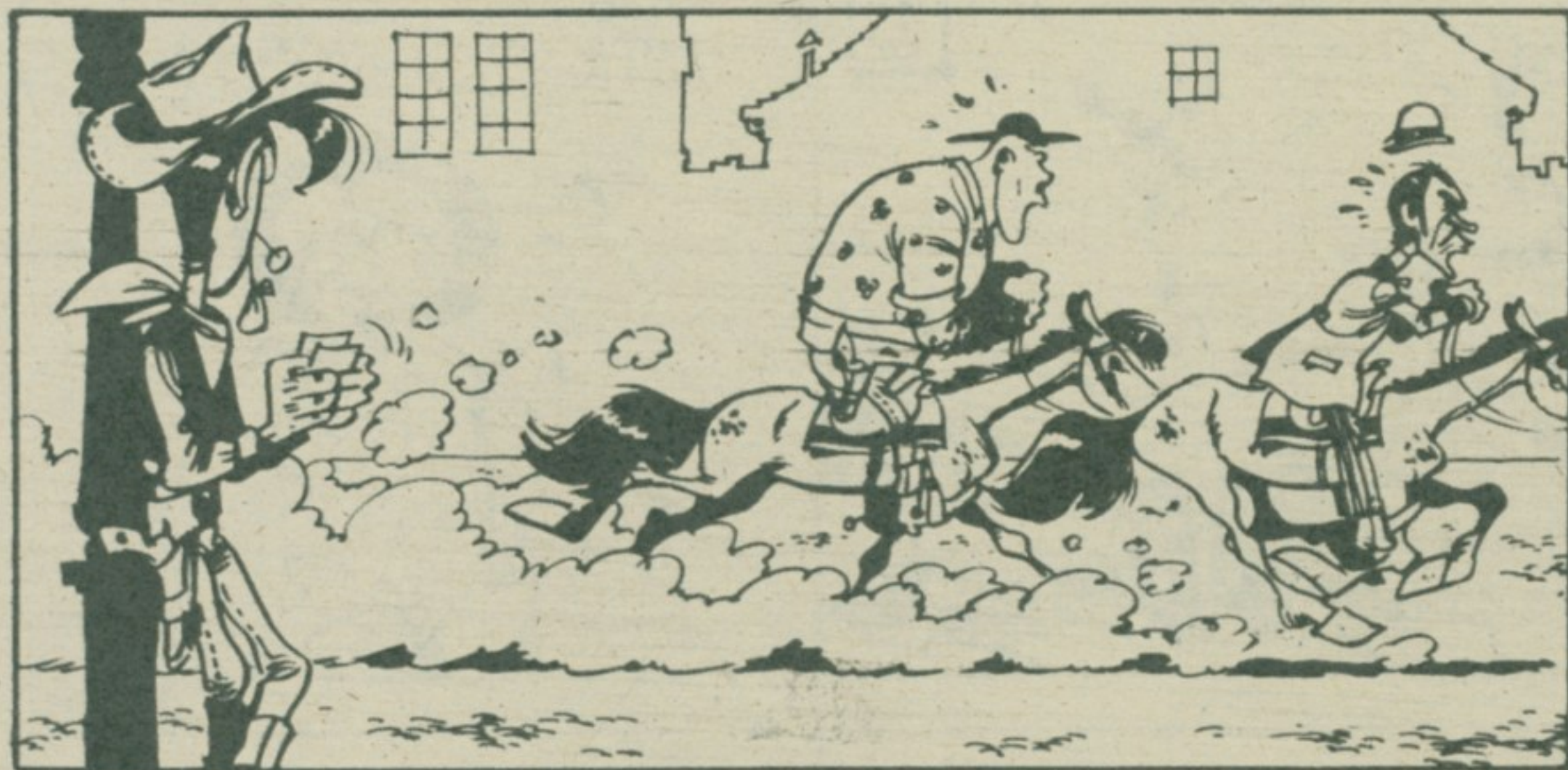

НАСТАВАК У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

КЊИГА КОЈА ОСВАЈА!

ПОЗНАТО ДЕЛО
ФРАНЦУСКОГ
ПСИХОТЕРАПЕУТА
О ПРИМЕНИ СВЕСНЕ
АУТОСУГЕСТИЈЕ
У САМОЛЕЧЕЊУ

„Не покреће нас воља већ уображење“

„Не губите време на испитивању болести које бисте могли имати,
јер ако их немате, сами ћете их себи створити“.

„Ми смо оно што од себе учинимо, а не оно што је од нас судбина учинила“.

„Многи поступци које употребљавају нелекари своде се на аутосугестију. Сви ти по-
ступци, ма какви били: врачање, гестикулирање и сличне сцене, имају за циљ да код
болесника изазову лечење аутосугестијом“.

„Супротно ономе што се мисли, физичка се обољења много лакше лече него пси-
хичка“.

ЕМИЛ КУЕ

- КАКО ВЛАДАТИ СОБОМ!
- КАКО САМИ ЛЕЧИТИ БОЛЕСТИ КОЈЕ ВЕЋ ИМАТЕ И
СПРЕЧИТИ ПОЈАВУ ОНИХ КОЈЕ БИ МОГЛЕ НАСТАТИ!
- КАКО ДА ВАША СУДБИНА ЗАВИСИ САМО ОД ВАС!

Потражите ПЕТО ИЗДАЊЕ у књижарама БЕОГРАДА,
ЗАГРЕБА, ЉУБЉАНЕ, НОВОГ САДА и САРАЈЕВА.

Адреса издавача
БИБЛИОТЕКА АУТОРА, поштански претинац 64, 11070
БЕОГРАД, Похорска бр. 2

НАРУЏБЕНИЦА – ПОЛ. ЗАБ.

Овим неопозиво наручујем _____ примерака књиге Емила КУЕА
„КАКО ГОСПОДАРИТИ СОБОМ ПОМОЋУ СВЕСНЕ АУТОСУГЕСТИЈЕ“ по
цени од 3.000.– динара.

Износ укупне наруџбе од _____ динара уплатићу поужећем
(приликом преузимања од поштара)

ИМЕ И ПРЕЗИМЕ НАРУЧИОЦА (штампаним словима)

БРОЈ ПОШТЕ И МЕСТО (штампаним словима)

УЛИЦА И БРОЈ (штампаним словима)

ДАТУМ

ПОТПИС НАРУЧИОЦА

Изрезати и залепити на дописницу

КЊИГЕ ЗА ВАШ УСПЕХ У ЖИВОТУ

1. A. M. Semorie: „И ВИ МОЖЕТЕ ИМАТИ СУПЕРПАМЋЕЊЕ“

– VI изд. Програмирани приручник технике памћења и учења, којим можете вишеструко повећати своје
памћење и способност учења.

I књига „МЕТОДЕ И ТЕХНИКА ПАМЋЕЊА“ (202 стране) дин. 2.500.–

II књига „ПРАКТИЧНА ПРИМЕНА“ (228 страна) дин. 2.500.–

ПРАКТИЧНЕ, ЛАКО СХВАТЉИВЕ И СВИМА ПРИСТУПАЧНЕ МЕТОДЕ БРЗОГ, ЛАКОГ И ТРАЈНОГ УЧЕЊА И
ПАМЋЕЊА свих врста података и знања

Комплет (обе књиге заједно) дин. 4.000.–

Формат 17х24 цм, 430 стр., преко 150 илустрација, 15 самотестова.

2. S. Yesudian – E. Haich: „ЈОГА И СПОРТ“

– Комплетан, практичан и веома приступачан приручник ХАТХА ЈОГЕ древне и широм света потврђене
јединствене уметности Истока за стицање и очување доброг здравља током целог живота.

Ко жели ДОБРО ЗДРАВЉЕ И ЛЕПУ ЛИНИЈУ, ПСИХИЧКИ МИР И СНАГУ треба да проучи ову веома
распрострањену књигу преведену на 19 језика света у преко два милиона примерака.

Цена: дин. 2.500.– целни формат, 224 стр., преко 70 илустрација.

3. S. Yesudian: „ЈОГА И ЗДРАВЉЕ“

– Виши курс ХАТХА ЈОГЕ, наставак књиге „ЈОГА И СПОРТ“

Програмирани приручник примене најбољих метода Хатха јоге за сваку седмицу у години.

СПЕЦИЈАЛНИ РЕГИСТАР И ДИЈАГНОСТИЧКИ ИНДЕКС за преко 140 обољења омогућује ефикасну примену
најбољих метода за поједине органе и обољења.

Цена: дин. 2.500.– целни формат, 221 стр., преко 250 илустрација.

Комплет (обе књиге „ЈОГА И СПОРТ“ и „ЈОГА И ЗДРАВЉЕ“ заједно) дин. 4.000.–

Све књиге су штампане латиницом на фином офсет папиру са корицама у више боја.

ГАРАНЦИЈА: Сваком незадовољном читаоцу наших књига одмах враћамо новац ако неопштећену књигу
врати у року од пет дана након пријема.

Код испорука за иностранство зарачунавамо поштарину и паковање.

БИБЛИОТЕКА САЗНАЊА
НАРУЏБЕНИЦА – П. Заб.

1. СУПЕРПАМЋЕЊЕ	КОМ.
2. ЈОГА И СПОРТ	КОМ.
3. ЈОГА И ЗДРАВЉЕ	КОМ.

АДРЕСА НАРУЧИОЦА
(испунити читко ШТАМПАНИМ СЛОВИМА)

Име и презиме _____

Улица и број _____

Пошт. бр. и место _____

Књиге плаћате поужећем – поштару код преузимања.

Наручите на адресу: „ТЕХНИКА ПАМЋЕЊА“, 3-П. П. 20/70, 11031 БЕОГРАД.

У ОВОМ
БРОЈУ

ВЕЛИКА
НАГРАДНА ИГРА
„ПОЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИКА”
И ЗООЛОШКОГ ВРТА БЕОГРАДА

Препознај ме - бићу твој!

Од овог
броја у

„Политикином забавнику”
наградна игра у којој вас очекују
143 награде у вредности од милион динара

НАГРАДЕ ЗА ПОЈЕДИНЦЕ

Зоолошки врт даје следеће награде:

- 1 младунче мајмуна
- 1 младунче немачког овчара - шампионског порекла
- 1 малог муфлона
- 2 мужјака папагаја - врста „нимфа” са кавезима
- 2 пара „стандард” папагаја са кавезима
- 5 пари таласастих папагаја са кавезима
- 5 пари дивљих пачића
- 10 пари акваријумских рибица са акваријумима
- 4 морска прасета
- 4 сиријска хрчка
- 3 корњаче
- 10 годишњих пропусница за ЗОО-врт Београда за целу породицу
- 3 читаоца биће кумови младунцима у ЗОО-врту

„Политикин забавник” даје следеће награде:

- 2 путовања за по две особе у иностранство
- 20 ЛП плоча
- 20 касета
- 30 мајица „Политикиног забавника”
- 20 беџева „Политикиног забавника”

НАГРАДЕ ЗА ШКОЛЕ

ТРИ ШКОЛЕ које пошаљу највећи број тачних одговора добијају
ПОСЕБНЕ НАГРАДЕ - за њих ће „Политикин забавник”
организовати сусрете са познатим личностима из културног и
забавног живота - „Забавникова” екипа долази у вашу школу

НАРУЏБЕНИЦА

ПОЛИТИКА ООУР ПРОДАЈА
11001 Београд, 29. новембра 24

Овим неопозиво наручујем по _____ при-
мерака „Политикиног забавника” од следећих бро-
јева: 1838 од 20. 3, 1839 од 27. 3, 1840 од 3. 4,
1841 од 10. 4, 1842 од 17. 4, 1843 од 24. 4, 1844
од 1. 5. и 1845 од 8. 5. 1987. године.

Назив школе и улица

Поштански број и место

Потпис овлашћеног лица и печат

Плаћање ћемо извршити по пријему ваше фактуре

ЧИТАОЦИ!

Ако
конкури-
шете
поједи-
начно
очекују
вас све
наведене
награде
за
поједин-
це.
Добитник
ће на пут
моћи да
поведе
једног од
родитеља.

Поштовани читаоци. Представ-
љама вам прве три књиге ДРУ-
ГОГ КОЛА библиотеке „ДРУГА
СТРАНА СВЕТА” које су изаш-
ле из штампе. И друго коло на-
ше едиције бројаће 10 књига, а
преосталих седам наслова иза-
ћи ће из штампе током 1987.
Сви заинтересовани читаоци
могу овом приликом поручити
комплетно II коло, а ми ћемо
им књиге слати једну по једну,
оним редом како буду излази-
ле из штампе.

11. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ ШПИЈУНИ
И ОБАВЕШТАЈЦИ
12. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ
НЕРАЗЈАШЊЕНИ ЗЛОЧИНИ
13. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ ЗЛОЧИНИ
ИЗ СТРАСТИ
14. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ
СКАНДАЛИ XX ВЕКА
15. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ
СУДСКИ ПРОЦЕСИ
16. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ ЧАРОБ-
ЊАЦИ И ЧУДОТВОРЦИ
17. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ
ЉУБАВНИЦИ
18. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ
КРВНИЦИ И ТИРАНИ
19. НАЈПОКВАРЕНИЈЕ ЖЕНЕ СВЕТА
20. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ ПОТРА-
ГЕ ЗА ПОТОНУЛИМ БЛАГОМ

Прво коло библиотеке „ДРУГА
СТРАНА СВЕТА” је изашло из
штампе и ових 10 књига могу
се поручити у комплету или по-
јединачно. Читаоци који поруче
комплетно прво коло добијају
на поклон украсну кутију за
књиге.

Све књиге (I и II коло) су штам-
пане латиницом, у тврдом по-
везу и са пластифицираним ко-
рицама у боји. Цена једне књи-
ге је 1.800 динара, а плаћа се
поштару приликом преузимања.

1. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ
НЕСРЕЋЕ
2. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ
ПОГРЕШКЕ И ЗАБЛУДЕ
3. НАЈЗЛОГЛАСНИЈЕ
СВЕТСКЕ УБИЦЕ
4. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ
ВАРАЛИЦЕ И ЛОПОВИ
5. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ
ЕКСЦЕНТРИЦИ
6. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ
САБЛАСТИ И ДУХОВИ
7. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ
МИСТЕРИЈЕ
8. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ
МИСТЕРИЈЕ НЛО
9. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ
НАКАЗЕ И ЧУДАЦИ
10. ЧУДНО АЛИ ИСТИНИТО

НАРУЏБЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем следеће књиге под редним бројем:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

(заокружите број књиге коју поручујете)

(име и презиме)

(улица и број)

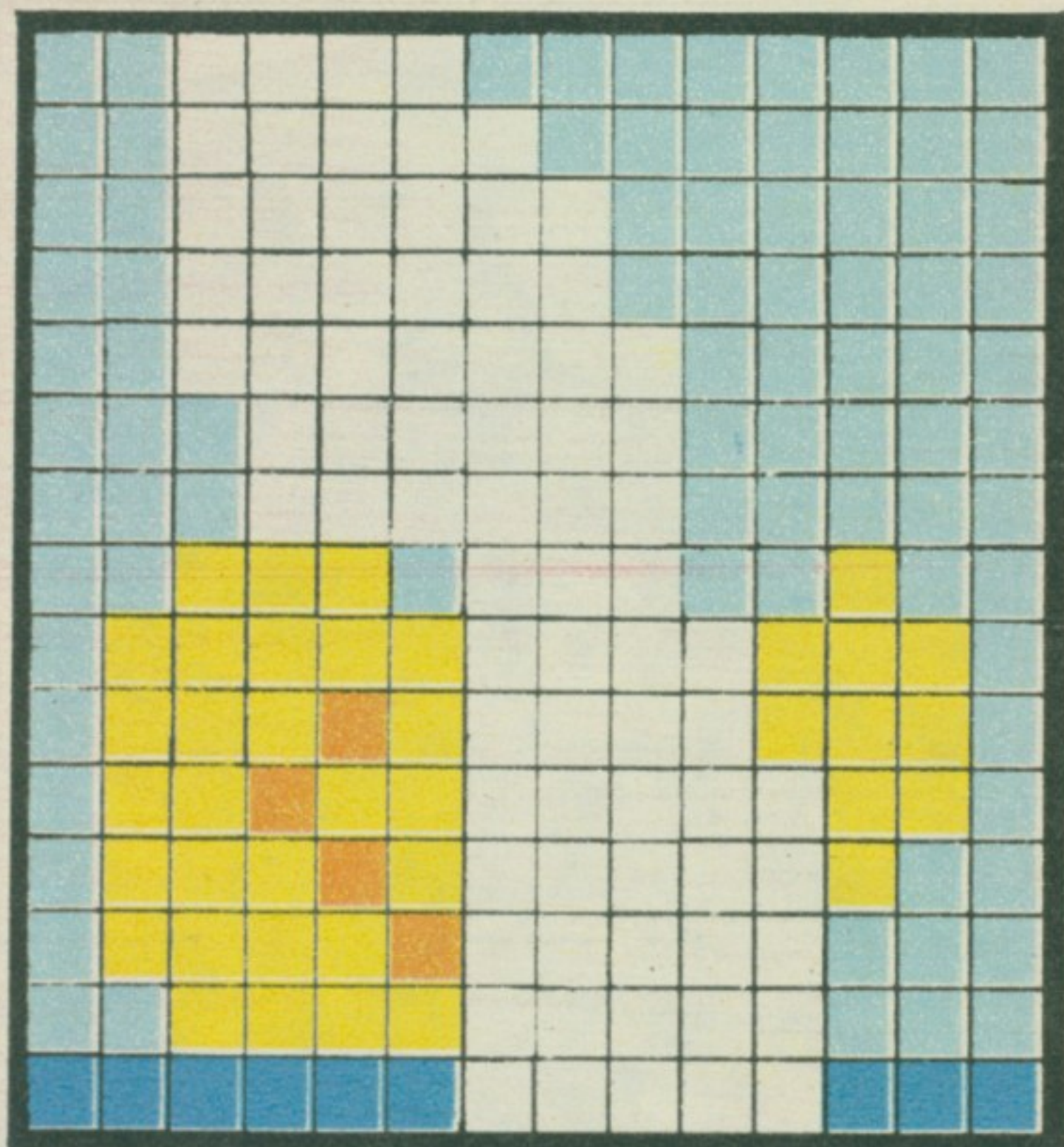
(поштански број и место)

(телефон)

Наручите на адресу:
„ДРУГА СТРАНА СВЕТА”
34000 КРАГУЈЕВАЦ,
Доле Рибера 8

Књиге можете наручити
и на телефон
034/67-940

ПРВИ НАГРАДНИ ЗАДАТАК

Мозаици које вам нудимо састављени су из, по распореду боја и величини, потпуно истих коцака. Десила се, међутим, једна незгода. Из ових мозаика, као и из оних које ћемо објављивати до краја игре, испао је један или два дела. Они су пред вама (слика 2) али су тако „пали“ да им се види само полеђина и део неких бочних страница. Уз помоћ мреже (растављене) коцке коју вам дајемо (слика 3) моћи ћете да схватите и реконструирате праву слику мозаика.

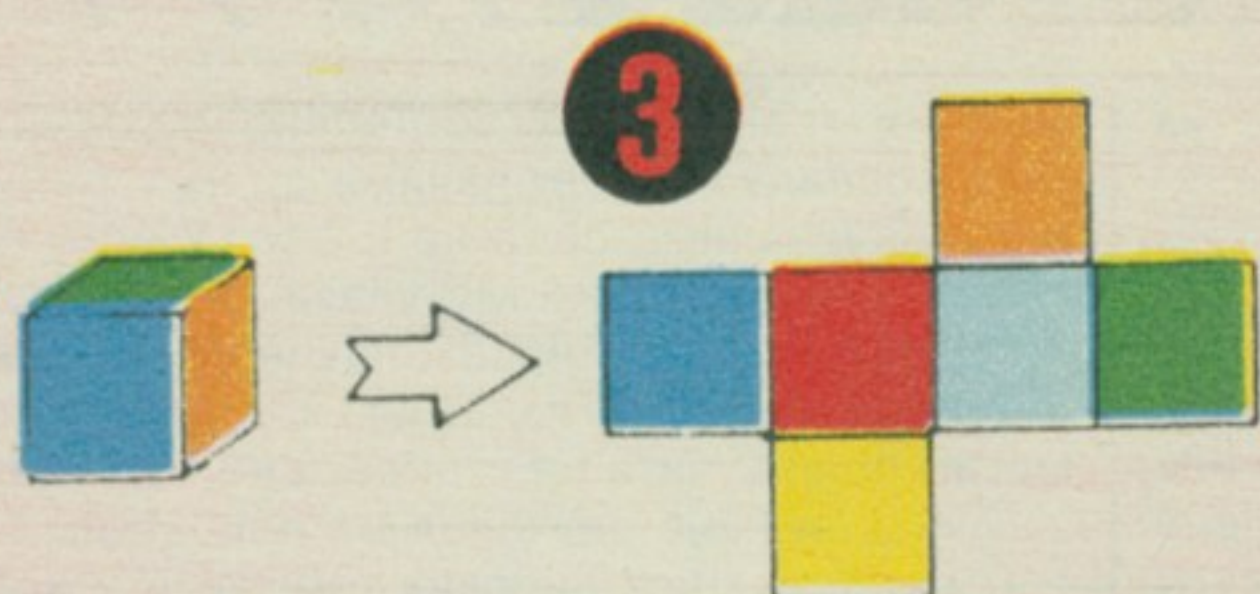
1. Срушен зид или мозаик у који ћете уцртати решења
2. Део који је испао из мозаика са сликом полеђине
3. Пошто су све коцке од којих је направљен мозаик исте, дајемо вам мрежу како бисте видели распоред боја на коцки.

Ако правилно реконструирате наш мозаик и уцртате у слику 1. све боје правилно, добићете лик једне животиње. То је већ добар почетак. Кад скупите све ликове које ћемо објавити и на крају игре их пошаљете на нашу адресу – сасвим оправдано надајте се наградама.

Ако желите да учествујете у игри потребно је да имате све бројеве „Политикиног забавника“ који излазе од 20. марта до 8. маја 1987. године и да решите свих 16 задатака које ћемо објавити.

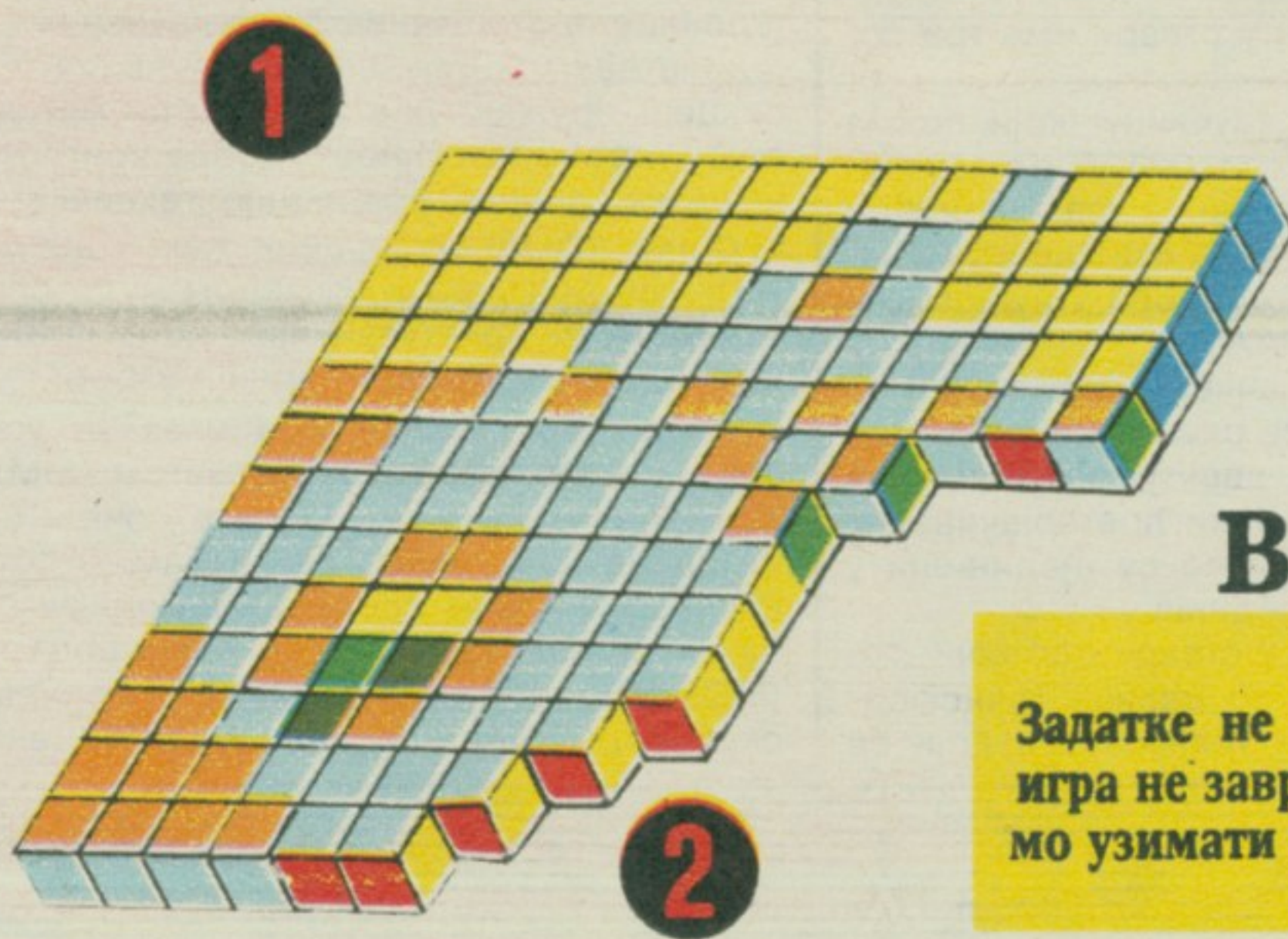
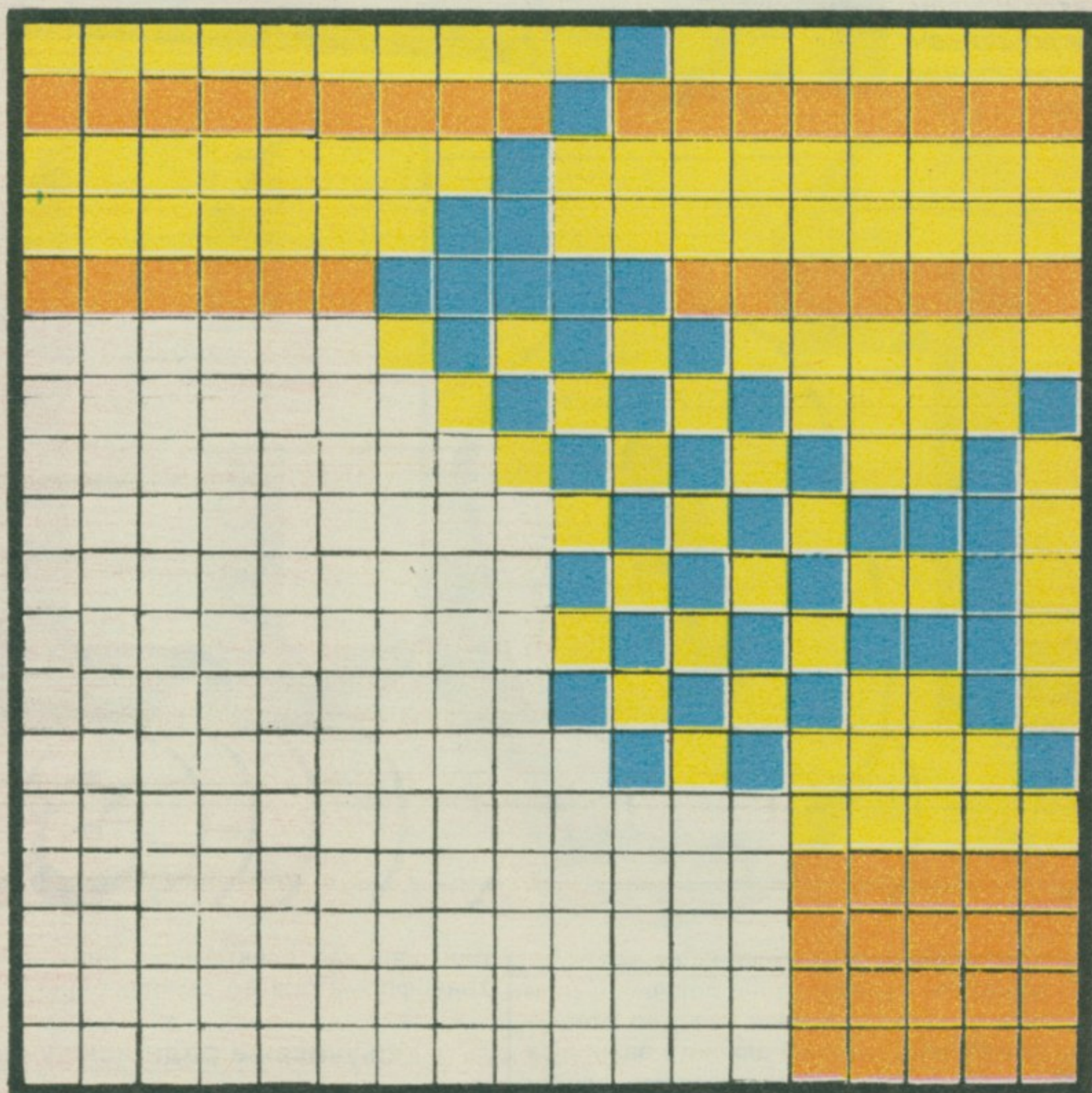
Уз „Политикин забавник“ који излази 8. маја даћемо вам упутства како се шаљу задаци. До тада само решавајте задатке и чекајте КРАЈ игре.

НАСТАВНИЦИ И УЧИТЕЉИ!

Обезбедите на време за своје ученике потребан број примерака „Политикиних забавника“ који излазе од 20. марта до 8. маја, јер ћемо у тим бројевима објавити задатке које треба да реше ваши ученици... Задаци ће бити занимљиви. Награде су примамљиве. **Скрећемо вам пажњу: ако ваш ученик добије пут у иностранство, с њим полази његов наставник.** „Политикин забавник“, сем у киосцима, можете да обезбедите и помоћу наруџбенице коју објављујемо у овом броју. Исте НАРУЏБЕНИЦЕ моћи ћете да нађете и у вашем листу за просветне раднике.

НЕ ПРОПУСТИТЕ ПРИЛИКУ ДА БЕСПЛАТНО ПУТУЈЕТЕ У ИНОСТРАНСТВО!

ВАЖНО!

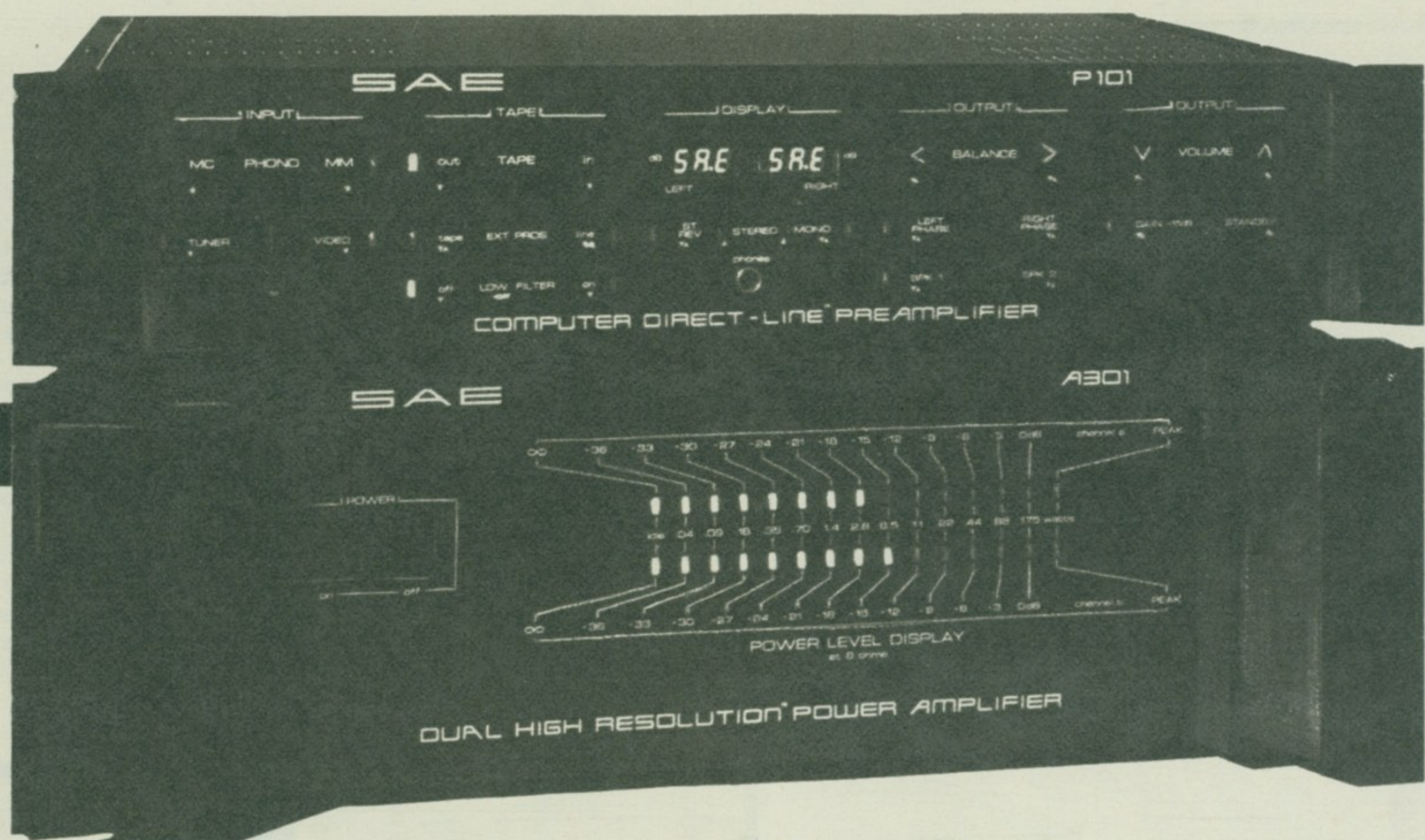
Задатке не шаљите док се игра не заврши јер их нећемо узимати у обзир!

МАЛА
ПОМОЋ
ЗА
ИЗБОР
HI-FI
УРЕЂАЈА

ПОЈАЧИВАЧ

Компјутеризо-
вани
претпојачивач
и појачивач
америчке
марке "SAE".

ГОНИЧ

ЗВУКА

Када кажемо појачивач мислимо пре-
васходно на интегрални појачивач (или
што је исто, појачивач као део стерео
пријемника-receiver) али исто важи и за
одвојене компоненте претпојачивача и
појачивача снаге.

Интегрални појачивач у ствари има три ос-
новна дела:

1. Претпојачивач за звучницу, који прима
слабе излазне сигнале (око 0.003 V) од звучни-
це, појачивач их до уобичајеног улазног нивоа
од око 0.5 V. Морају такође да изврше и уједна-
чавање репродукције свих тонова у чујном оп-
сегу, сходно нормама РИАА.

2. Контролни претпојачивач који служи за
бирање уређаја који ће се слушати, којом јачи-
ном, којом бојом тона, евентуалну поправку
равнотеже канала. Контролни претпојачивач и
појачивач за звучницу обично су сједињени у
засебну претпојачивачку јединицу.

3. Појачивач снаге је у ствари део који „го-
ни” звучнике. Обично је то велики трансфор-
матор заједно са групом транзистора који се

понашају као електронске цеви, и преносе из
трансформатора до звучника према потреби.

Укључивање ради искључивања

Поставља се питање шта је боље, одвојене
јединице претпојачивача и појачивача снаге или
јединствено интегрални појачивач? Одвојене
секције пружају две предности, већу излазну
снагу и већу могућност избора контрола и при-
кључака, и неке повољније техничке каракте-
ристике, али по вишој цени. Како однедавно ин-
тегрални појачивачи углавном нуде сличне по-
годности по приступачнијим ценама није чудно
што су далеко најпопуларнији избор.

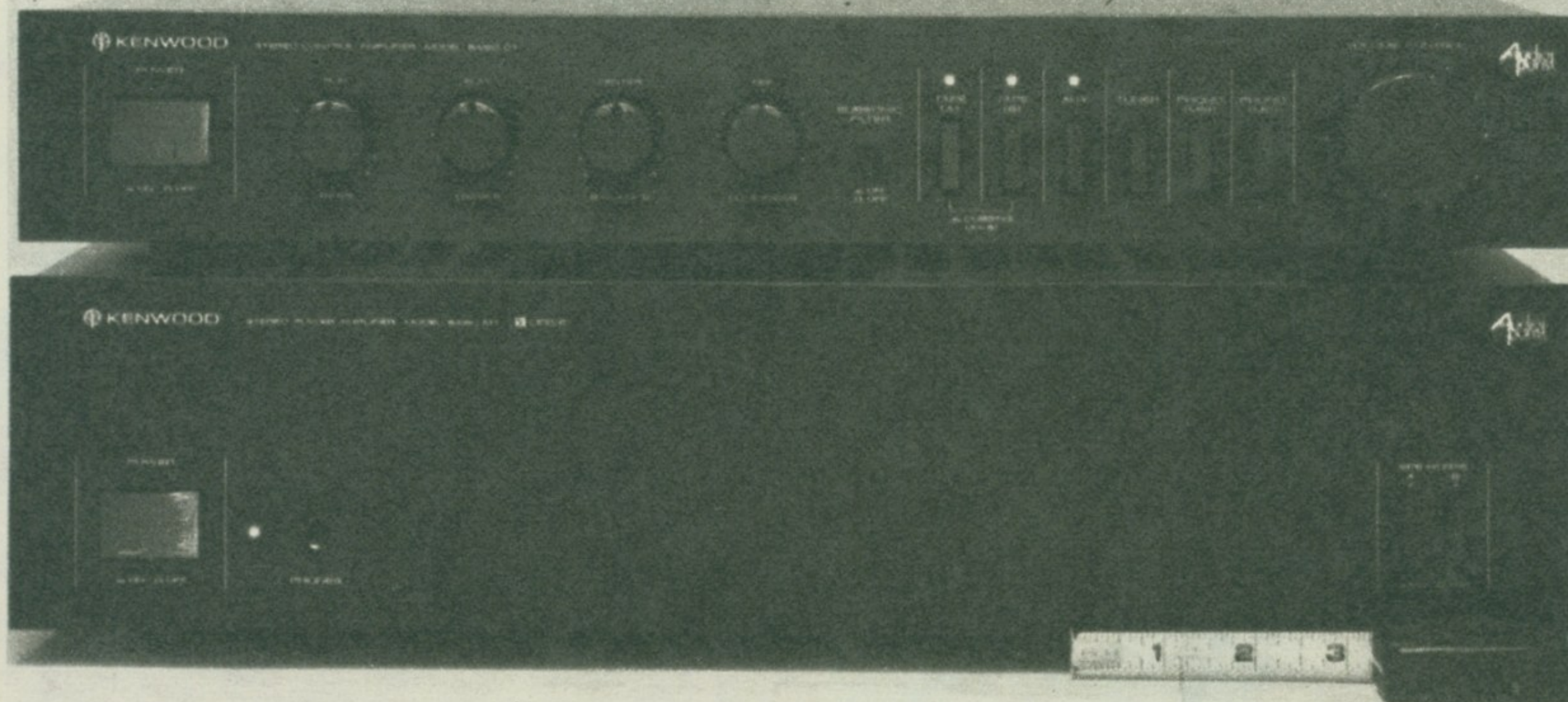
Сваки појачивач има улаз за уобичајену
звучницу са покретним магнетом (ММ). Али је
зато прва одлука коју морате донети приликом
куповине појачивача, да ли вам је потребан и
нискошумни улаз способан да прими слаби из-
лазни сигнал звучнице са покретним калемом
(МС). Раније је улаз за МС био прихваћен као
скуп додатни уређај. Но, како је цена ниско-

шумних транзистора постепено падала, то је
омогућавала произвођачима да их уграђују чак
и у појачивачима средње класе. У исто време,
потреба за посебним МС улазима је слабила ка-
ко су произвођачи нашли начин да направе МС
звучнице са јаким излазним сигналом, који се
могао прикључити на стандардне ММ улазе.

Код већине звучница са покретним магне-
том репродукција високих тонова је уско пове-
зана са улазном импеданцом на коју је звучни-
ца прикључена, односно са отпором улаза прет-
појачивача (обично је 47.000 ома), капацитетом
улаза за грамофон и кабловима којима је гра-
мофон повезан са појачивачем. Ако каблови
имају капацитет 150 пикдфарада а звучница даје
најбоље карактеристике на 400 pF, може се по-
бољшати са продужењем каблова. Ипак је бо-
ље ако појачивач има уграђен бирач капацитета
за грамофонски улаз.

Све у свему, данас на тржишту нема ни
једног претпојачивача за звучнице који не задо-
вољава основне захтеве и потребе. Бројке ту
не помажу много, нарочито не код утврђивања

**Квалитетна и
приступачна
комбинација
јапанског
произвођача
KENWOOD.**

ТЕХНИЧКИ НАЈСАВРШЕНИЈА КОМПОНЕНТА СВАКЕ HI-FI ЛИНИЈЕ. ЗАДАТАК МУ ЈЕ ДА ПРИМИ СИГНАЛЕ ИЗ ОСТАЛИХ ДЕЛОВА ЛИНИЈЕ И ПОЈАЧА ИХ КАКО БИ ЗВУЧНИЦИ БИЛИ У СТАЊУ ДА РЕПРОДУКУЈУ ТЕ ИМПУЛСЕ

разлике између доброг и одличног, али ће зато, свакако, цена помоћи код опредељења.

У основи појачивачи се разликују по излазној снази коју пружају, нешто по елементима који су уграђени и највише по свом изгледу, раду и звучним ефектима који остварују њихове контроле. Претпојачивач или интегрални појачивач може имати само пет контрола, а може и четрдесетак дугмића и прекидача, од којих ретко који има другу функцију него да пружа могућност власнику да их укључује и искључује. Наравно, ниједна додатна контрола (преко неопходне) није бесплатна, обично сваки регулатор, свако дугме, са припадајућим елементима склопа, значи поскупљује уређај за око 3.000 динара.

У већини случајева код слушања музике користе се просечне јачине од једног до десет вати. Чак и велики симфонијски оркестри у најгласнијим деловима производе звучни ниво од око 95 dB што одговара снази појачала од 10 вати. Ту се јавља питање зашто су потребни појачивачи снажнији од 10 вати? Одговор је да би

ШТА ЗНАЧЕ ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Већина карактеристика појачивача мало може да каже о његовом квалитету звука, оне у ствари више служе како би показале да произвођач није погрешно код пројектовања и израде појачивача.

Наведено изобличење, примера ради, нема готово никаквог утицаја на квалитет звука једноставно зато што је код свих модерних појачивача изобличење доведено испод чујног прага. Тако хармоничко изобличење од 0,001 одсто није ништа боље од 0,01, јер од када је сведено испод прага чујности, више није од значаја.

Од параметара који утичу на звук један од најважнијих је фреквентни опсег. Те разлике се очитују као разлике у дубини, висини, чистоћи или топлоти звука. Разлике у фреквентном рас-

пону су могуће јер је појачивач састављен од неколико кола од којих сваки може да има мало одступања од идеалног. Све заједно то доводи до чујних разлика, али само приликом директног поређења између више појачивача.

Аудиофили обично увеличавају значај тих малих чујних разлика у свом настојању да дођу до савршеног звука. Тим пре што највећа грешка у фреквентном распону појачивача износи у најгорем случају 1 dB што је занемарљиво према 10 dB колико може износити грешка у соби у којој слушате свој стерео уређај. Срећна је околност што се уво веома брзо привикне на обојење звука појачивача и прихвата га као нормално.

Зато је погрешно упоређивати појачиваче помоћу техничких карактеристика које дају произвођачи. Често се и не користе истим мерним стандардима тако да би то било исто као поређење баба и жаба. Звук је, ипак, субјективна категорија и код одлучивања слушање је најверодостојније.

се репродуковали они пролазни звуци који трају веома мали део секунде, а много доприносе живости музике. Пролазни звуци обично достижу 10 до 15 dB виши ниво од трајних звучних нивоа. Тако се на пример у врху фортисима симфонијског оркестра достиже и 105 dB. Зато су потребни појачивачи који имају снагу од око 100 вати. Међутим, већина слуша музику на много мањим нивоима. Смањењем трајног звучног нивоа са 105 на 100 dB, што је мала чујна разлика, смањује се потребна снага појачала са 100 на само 31,6 вати.

Но, куповином снажнијег појачивача добија се и већи капацитет излазне струје која је потребна за правилније покретање мембрана на звучницима.

Све у свему, снагу која је потребна одлучује неколико фактора. Превасходно количина новца издвојена за куповину, врста музике која се најчешће слуша и једна тривијална ствар која у нашим условима добија на значају – потрошња струје. Појачивач од 100 вати се не понаша исто као и сијалица исте снаге. Такав поја-

чивач да би верно репродуковао сваку промену сигнала може да потроши и до 300 вати.

У нашим представништвима могу да се нађу врло квалитетна појачала комерцијалне класе. Поготову се истичу два појачивача Rotel RA-820 BX и RA-840 BX, затим Yamaha A-320 и A-420. Ова препорука никако није ограничење тим пре што консигнатори заступају већину најпознатијих фирми које производе појачиваче комерцијалне класе, тако да без обзира на име тешко ћете погрешити. Ако буџет дозвољава избор нешто скупљих појачивача ту се понуда сужава на свега неколико, чији избор оправдава већа улагања. Пре свих то су производи цењене јапанске фирме Luxman Brid LV 105 и 105, затим Yamaha A-1020 и Sansui AUG-90 X.

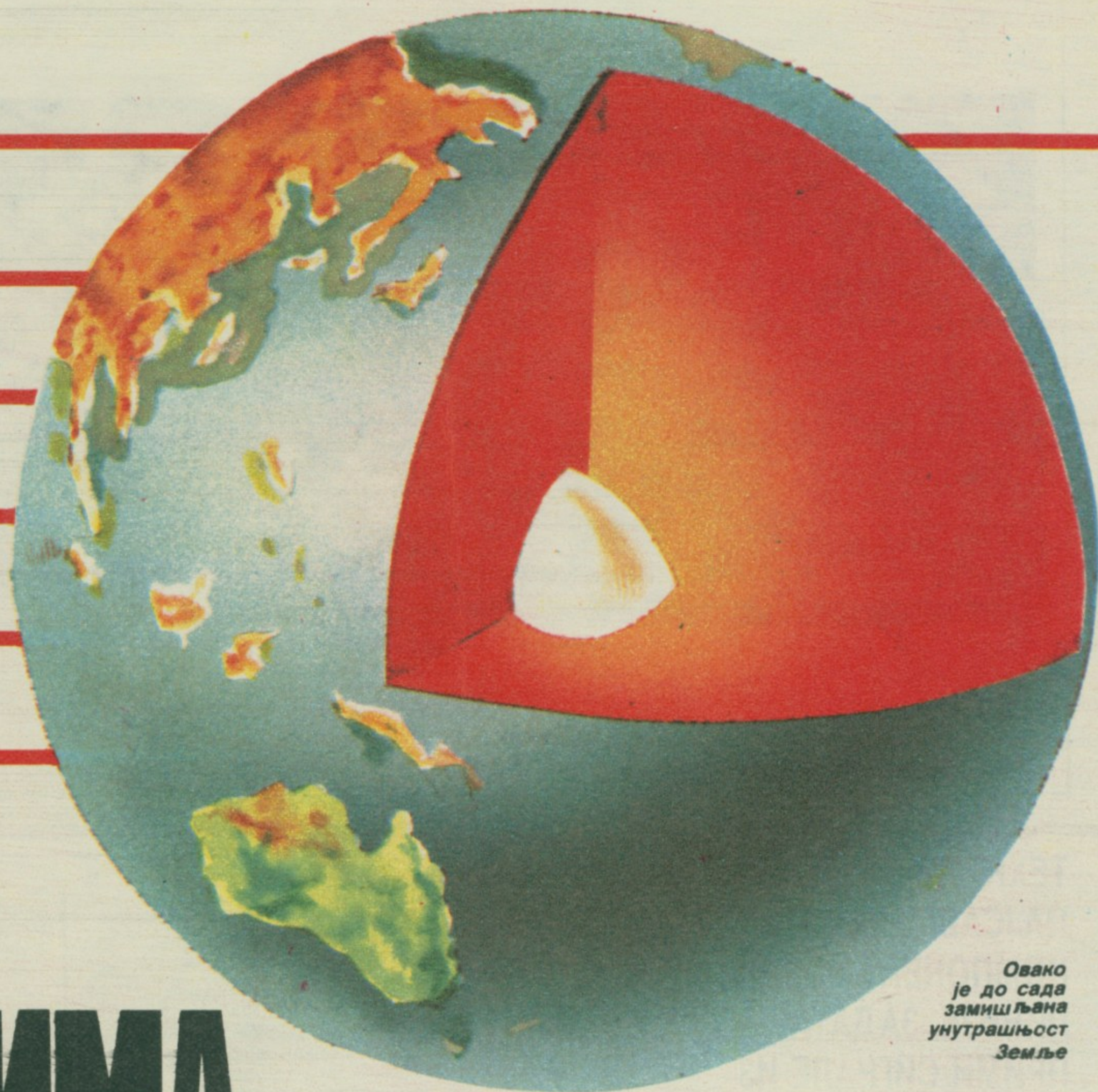
За оне којима је ужитак доброг звука важнији од цене и који предност дају одвојеним компонентама избор је знатно сужен. Првенство имају појачивач снаге и контролни претпојачивач Luxman M-02 и C-02, затим Kenwood M81/A и C-2, Yamaha M-65 и C-65 и на крају, мада не и по квалитету, Sansui B-2101 и C-2101.

П. Кеес (у идућем броју: ГРАМОФОН)

ПРВИ ПОГЛЕД У УТРОБУ ЗЕМЉЕ

НА ВРХОВИМА АМБИСА

Овако
је до сада
замишљана
унутрашњост
Земље

**ЈЕЗГРО НАШЕ
ПЛАНЕТЕ НИЈЕ
ГЛАТКА УСИЈАНА
ЛОПТА. И ОНО ИМА
СВОЈЕ ВИСОКЕ
ПЛАНИНЕ. ОВО
ОТКРИЋЕ МОЖЕ ДА
БУДЕ ОД КОРИСТИ,
ПОГОВОРО ШТО
ИЗГЛЕД УТИЧЕ НА
ТРАЈАЊЕ ДАНА И
НОЋИ**

Замислите да можете да погледате у унутрашњост Земље. Да посматрате узаврелу магму, вулкане који се тек стварају... А онда да наставите да се спуштате још дубље, до оног кључајућег језгра од метала који се налази у самом средишту планете. Путовање налик на оно што га је још давно замислио Жил Верн. Али оно што је учинио његов професор Линденбрук била је чиста књижевничка фантазија. Међутим, захваљујући једној новој техници, названој сеизмичка томографија, претраживање унутрашњости Земље постало је права-правцата научна реалност.

— Сеизмичка томографија је оно што је у медицини рендген: омогућава да се одреде унутрашње масе различите густине а да у тело не мора да се продре инструментима — објашњава амерички геофизичар Роберт Клејтон, који је са групом колега три године проучавао технику која ће користити сеизмичке таласе, то јест вибрације које производе земљотреси.

да би се испитале неправилности унутрашњег рељефа Земље.

Онако како густина тумора успорава пролаз рендгенских зрака, тако и разлике у густини Земљине коре, омотача и језгра, мењају брзину сеизмичких таласа које бележе многи сеизмографи по свету. Компјутерска анализа ових података омогућава, затим, да се саставе топографске одреднице унутрашњости Земље. Од 1983. године, када је ова

техника усавршена, рачунским операцијама дошло се до великог броја података које пређашња проучавања нису била у стању да покажу.

Важни „П“ таласи

Прва открића тичала су се литосфере, стеновитог омотача који чини спољашњи део планете и који се обично назива Земљиним кором. Затим су научници ишли дубље, све док нису дотакли дно. Децембра прошле године професор Клејтон је на скупу америчких геофизичара први пут донео мапу земаљских дубина. Тако је свету откривено да је Земљино језгро пуно пространих низија и висија, чак виших од Монт Евереста.

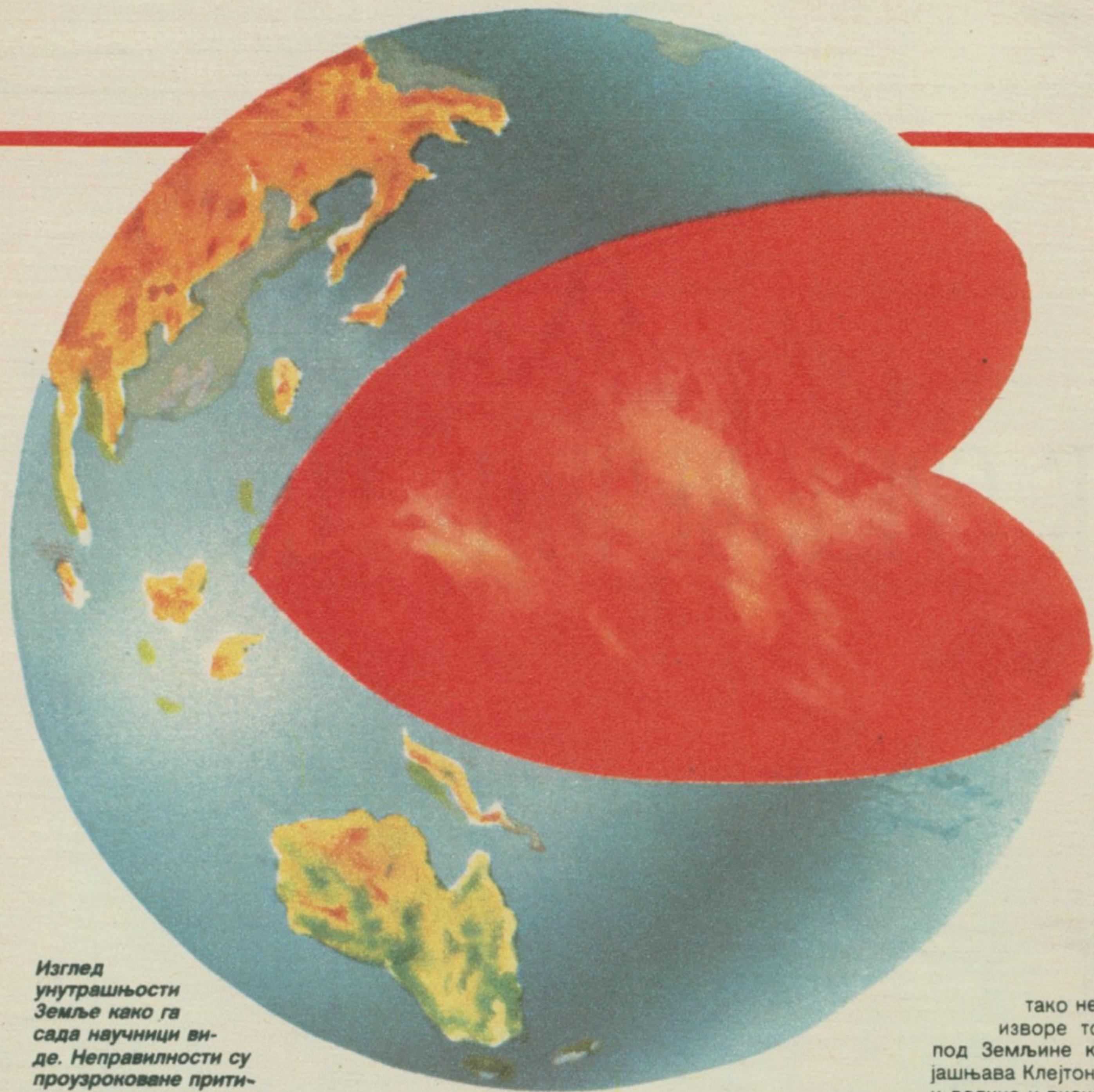
Раније се мислило да Земљино језгро, које се састоји пре свега од гвожђа и никла, има облик сфере пречника око шест хиљада километара и мање-више једнолике површине. Клејтонова мапа, напротив, показује огромне разлике у висини на граници између металног језгра и Земљиног омотача.

ЛИЧНА КАРТА НАШЕ ПЛАНЕТЕ

Земља је сферног облика и њен полупречник у висини екватора дуг је 6.370 километара. Само три десетине Земље чине копна, а седам десетина покривено је воденим површинама. Обим Земље износи око 40.000 километара, што значи да би брзи воз, крећући се брзином од 100 km/h, обишао планету за нешто више од 16 дана. Тежина Земље је $5,98 \times 10^9 \times 10^9$ тона, или 5,98 милијарда милијарди тона или 5.980 трилиона тона.

Земљина кора дебела је од 8 до 40 километара. Изграђена је од кристалних стена. Продирући у унутрашњост Земље, температура приближно расте за 1°C после сваких 30 метара дубине. Дубоко у Земљиној унутрашњости налазе се растопљене стене или магма. Средишњи део Земље — језгро — изграђено је од растопљеног гвожђа и никла.

Изглед унутрашњости Земље како га сада научници виде. Неправилности су проузроковане притисцима и депресијама који се догађају захваљујући унутрашњем покретању Земљиног омотача, тог лучавог слоја који се налази између коре и растопљеног језгра.

— Упркос њиховим дубинама и висинама, те избочине нису јасно одређене као планински венци на површини Земље — каже Клејтон. — Промене у висини се заправо догађају захваљујући огромном истезању у хоризонталном правцу.

Неопходне податке за прављење ове мапе пружио је анализа 25 хиљада земљотреса који су на целој Земљи регистровани између 1970. и 1980. године, а чија је јачина била већа од 4.5 степени Рихтерове скале. Иако су земљотреси појаве које се манифестују у површинској Земљиној кори, они емитују и сеизмичке таласе, назване таласи притиска или још једноставније „П таласи“, који иду у правцу унутрашњости Земље. Неки од њих стижу и до металног Земљиног језгра, одбијају се и враћају на површину. Неки чак успевају да продру кроз језгро

и изађу са друге стране планете.

Да би израчунао брзину продирања „П таласа“, професор Клејтон и његове колеге поделили су Земљин омотач на 50 хиљада „прозора“, од којих је сваки широк 500 и дубок 100 километара. Користећи, затим, податке прикупљене о земљотресима, амерички геолози су програмирали компјутер у сеизмичкој лабораторији Технолошког института у Калифорнији тако да може да израчуна брзину продирања „П таласа“ за време пролаза кроз разне прозоре.

Кад је време проласка било дужи, то је био знак да су таласи допирали до већих дубина пре него што би дошли до језгра и самим тим указивали на удолине у самом језгру. Краћа времена, напротив, показивала су испупчења. Кад су прочитани подаци које је откуцао компјутер, испа-

ло је да на 2.900 километара дубине испод Аустралије, Централне Америке и североисточног Пацифика Земљино језгро има велике „планине“, а испод Европе, Мексика и југозападног Пацифика долине велике као континенти.

Компјутер није у стању да тачно израчуна дубине или висине, већ само запажа да је реч о разликама од неколико хиљада метара. Испод мора око Филипина, на пример, откривена је удолина дубока најмање 10 километара, док је испод Аљаске једна исто толико висока планина.

Узрок тих разлика у висинама изгледа да је кретање топлијих или хладнијих материја које се подижу или спуштају у омотачу, тој лучавој маси која Земљину кору дели од језгра у дебљини од око три хиљаде километара.

— Огромне масе хладније материје пропадају стварајући провалије у језгру, док се топлије масе пењу на површину повлачећи за собом „врхове“ језгра и

стварајући тако невероватне изворе топлоте испод Земљине коре — објашњава Клејтон. — Тако су и долине и висине у спорој али сталној еволуцији. Њихово трајање заправо зависи од кретања токова магме и рачуна се да у једној форми постоје око 100 милиона година.

Долина испод Атлантика

Вредност овог открића трезвазилази задовољаваће обичне научне знатижеље. Рељеф на Земљиним језгру може заправо да објасни многе појаве које су до сада биле необјашњиве. На пример, трајање дана на Земљи сваке године варира за хиљади-ти део секунде, а та колебљивост објашњавана је трећем планинских ланаца на Земљи с ветром из атмосфере, које утиче на брзину ротације наше планете. Али нико никад није објаснио још једно одступање за пет хиљадитих делова секунде, које се показује на сваких 10 година. Сада почињу да се праве претпоставке.

— Мислим да је реч о појави сличној претходној — каже Клејтон. — Неправилности на површини Земљиног језгра могле би да утичу на окретање омотача

око њега, па тако и на саму ротацију Земље.

Да би потврдио ову теорију, Роберт Клејтон је тражио од компјутера да израчуна променљивост дужине дана у односу на облик језгра и оно што тиме изазива. Одговор је био невероватан и врло близак истини: шест хиљадитих делова секунде на сваких десет година.

Рељеф језгра и промене температуре које га изазивају, могли би да објасне и неправилности Земљиног магнетног поља, које за сада још није потпуно разумљиво. Магнетно поље ствара се од тока течне масе око језгра, а узвишења би могла да мењају тај ток и стварају неправилности у магнетним пољима. Мапа, на пример, показује огромну удолину баш на оној јужној страни Атлантског океана, на пучини близу Бразила, где је сила гравитације нарочито јака: толико, да је у стању да мења путање сателита који туда надлећу.

Проучавајући висине и низије са циљем да се разуме кретање Земљиног омотача, научници би могли боље да разумеју и узроке и механизме једне од највећих геодинамичних загонетки: порекла континената. Ти огромни сплавови Земљине коре стално се клизају по омотачу са последицама које иду од формирања планинских венаца, као што су Хималаји, до ерупције вулкана као што је Етна.

Али геофизичари још не знају све о томе како се омотач креће и која сила га покреће.

— Израда детаљних мапа омотача и његовог померања могла би да потпомогне будућа проучавања кретања земљине коре и разграничи место где оно настаје и правац у којем иде, а исто тако и да предвиди земљотресе — сматра овај амерички геофизичар.

Сједињене Америчке Државе, Јапан и неке европске земље већ то и чине. Не подстичу их на то само чисто научни разлози, него и економски. Када једном буду више знали о природи и еволуцији Земљиних слојева, ти подаци послужиће им и за правовремено откривање земљотреса, као што је већ речено, али и за налажење лежишта руда која до сада још нису откривена.

М. И. Ш.

Илустровао: Ненад Милићевић

поп музике избацује нове звезде исто тако предвидиво као што Детроит производи нове моделе аутомобила. Али, узбуђење које окружује тај процес често се чини празно и усиљено. И док новије рок звезде обично долазе и одлазе, легенде као што је Макартни преживе и чак доживе процват.

Смели албум

Запањујући број старијих рок звезда вратио се у центар пажње. Један од можда најзанимљивијих је повратак четрдесетпетогодишњег Пола Сајмона, некадашње полове дуета Сајмон и Гарфанкел, који је поново на топ листама са

Арете Френклин је прерађени хит Ролингстонса из 1968. године Џампин Цек Флеш.

Прошлост често баца дугу сенку на ову нову музику. Узмимо случај тридесетосмогодишњег Стивија Винвуда, који се налази међу десет најпопуларнијих са песмом „Back in the High Life“, његовим првим албумом у последње 4 године. Винвуд се истакао као вундеркинд групе „Спенсер Дејвис“ као и авангардне групе „Трефик“ из шездесетих година. Он је био виртуоз, певач тинејџер чији је осећајан стил узбуђивао младе обожаваоце. Али, Винвудовој новој музици, као и музици многих других ветерана, недостаје налет страсти.

ИСТОРИЈА УЗВРАТА УДАРАЦ

ПОВРАТАК СРЕДОВЕЧНИХ РОКЕРА

карактеристичан за њихова рана дела. То не изненађује јер он је сада искусан професионалац. Снимање нове плоче је начин да се заради за живот а не троминутна екстаза и брза слава.

Највећи песник

Боб Дилен је доживео сличну судбину. После неколико година кад је плоче слабо продавао вратио се у центар пажње захваљујући веома запаженом учешћу на изради химне против глади „We Are the World“, издашној ретроспективној антологији названој „Biograph“ и веома рекламираној турнеји прошлог лета са Томом Петтијем и Хартбрејкерсима. Без обзира на све, Дилен у својој 45. години и даље остаје, неслужбено, највећи песник рок музике.

Један од најневероватнијих је повратак групе Манкиз. Тај квартет је првобитно био основан 1965. године за телевизијску серију направљену по угледу на филм Битлса „A Hard Day's Night“. После серије од шест Топ 10 хитова, продатих одмах у милионском тиражу, група се распала 1969. године, неколико месеци после емитовања телевизијске серије. Ту се прича завршила – до ове године. Прошлог лета појавила су се поново не мање од 4 албума Манкиза на топ листама. Једна антологија старих хитова и три нова сонга избила су међу тридесет најбољих и донела још једну златну плочу овој групи. Сада тројица од првобитно четири Манкиза, која су се поново ујединила на турнеји, постављају рекорде по броју продатих карата и робе широм Америке. „Сви су шокирани“ каже Ерик Хенинг, један од покретача концерата музичара ветерана. Шта се то дешава? Један део одговора изгледа да је лак. Многи старији обожаваоци, иако презиру поп храну, ипак се плаше снаге и нагризања експерименталних млађих група, и уместо тога више воле познате звуке прошлости. Откада је панк први пут избио на сцену у Енглеској 1976. године, свет рока је био исто толико дубоко подељен као и свет цеза након што су Чарли Паркер и Дизи Гилеспи измислили би-бап четрдесетих година.

Ванвременска свежина класичне рок музике је најважнији разлог што музика, као и музичари који су је створили, живи и даље. То је и разлог што старији обожаваоци дубоко поштују звезде попут Макартнија, Винвуда и Дилена и што и даље прихватају најновије експерименте ветерана као што је Пол Сајмон. То објашњава и зашто нови обожаваоци ревносно истражују веселу страст музике једне друге генерације – трајно наслеђе једног доба када је рок био млад.

А. С.

ЛЕГЕНДАРНЕ ЗВЕЗДЕ ПОП МУЗИКЕ ПРКОСЕ ГОДИНАМА И ПОНОВО СЕ НАЛАЗЕ У ЦЕНТРУ ПАЖЊЕ

Као најлепше лице Битлса Пол Макартни је био симбол младалачке неусиљености и праве младости која је била део првобитне привлачности рок музике. Зато је прави шок видети га на садашњим фотографијама. Има 44 године. Очи му још сијају, али му је лице изборано, а коса му седи.

Искреност таквог лица је задивљујућа. Други рок идоли у годинама морају да фарбају косу.

Још једном, али сасвим случајно, Макартни може да буде симбол једног необичног тренда који можемо да назовемо: тријумф средовечних рокера. За последњих 15 година, упркос периодичног младалачког бунта као што су панк, нови талас и рап, рок је растао и смиривао се и постајао све конзервативнија професија. Наравно, сваке године машина

једним новим, смелим албумом снимљеним делимично у Јужној Африци са црним музичарима. Сам Макартни издао је „Press to Play“, типично дотерано дело поп уметности, његов 16. албум откако су се Битлси разишли 1970. године. Ветерани из шездесетих као што је Џон Форгетри, Тина Тарнер, Арета Френклин – чак и група Муди Блуз – вратили су се на радио-таласе са својим новим албумима. Посетиоци концерата још могу да слушају и гледају Грејтфул Дед, некадашње хероје психоделичне контракултуре чије су рок концерт турнеје и даље међу најпосећенијим. Чак су се и Битлси вратили песмом „Twist and Shout“ која је поново, 22. године после првог издања у Америци, постала хит сингл.

Песме из шездесетих и раних седамдесетих година присутне су готово свуда као и нове звезде. Billboard Hot 100, листа 100 најпопуларнијих, недавно је уврстила и обрађени хит из 1970. године „Venus“ као и нове верзије старих рок песама као што су „Walk Like a Man“. Бич Бојси су на таласима MTV, кабловском рок видео каналу, у центру пажње са новом верзијом хита групе Мамас енд Папас из 1966. године „California Dreamin“, са солистичком нумером гитаристе Роџера Мекинга. Садашњи хит

ОВО НИСТЕ ЗНАЛИ

ТРЕЋИ И ТРЕЋИ

Трећи сингл Лајонела Ричија (Lionel Richie) скинут са албума „Играјући на таваници“ („Dancing On The Ceiling“) зове се „Девојка балерина“ („Balerina Girl“) и налази се на 27. месту америчке листе синглова када је на њу стигао трећи сингл са истоименог албума, под називом „Жена дубоке реке“.

Нешто није у реду? И јесте и није. „Девојка балерина“ и „Жена дубоке реке“ су песме које се налазе на различитим странама трећег сингла скинутог са албума „Играјући на таваници“. Ствар је у томе што се прва песма изузетно често емитује на радио-станицама оријентисаним на емитовање црначке и поп музике, а друга на странама чија је основа програма кантри музика.

У последњих неколико година догађало се да се синглови који пропадну у првом налету врате на листу када се „Б“ страна плоче промовише као ударна. Такав је случај био рецимо са синглом Пола Макартнија из 1976. године који је брзо испао са листе када је као „А“ страна форсирана песма „Омладинска фарма“ („Junior Farm“), да би много боље прошао када је у први план гурнута друга страна тог сингла са песмом „Сели Ци“ („Selly G“). Исти је случај био и са групом „Имоушнс“ („Emotions“), годину дана касније када је песма „Цвеће“ („Flowers“), испала са листе а на њу је ушла песма са друге стране тог сингла „Не желим да изгубим твоју љубав“ („Don't Wanna Lose Your Love“).

Али случај да један сингл буде на листи истовремено због обе стране догодио се последњи пут још 1969. године и то „Битлсима“ са малом плочом на којој су биле нумере („Something“) и („Come Together“) које су свака за себе стигле на друго и треће место листе најпопуларнијих синглова у САД.

Неколико недеља касније састављачи топ листа донели су одлуку да се такви резултати сабирају, тако да су „Битлси“ дошли до првог места које би иначе „промашили“.

Од тада до данас, то јест од „Битлса“ до Лајонела Ричија, оваквих случајева није било.

ТРАЖИЛИ
СТЕ
ПЕСМУ

САВА ТИХО ТЕЧЕ

Снимила: Зорица Бајин-Букановић

Покрај Саве брезе мале
Твоје очи веселе
Ове ноћи чудно сјаје
Мене више не воле

Није мени што те морам,
што те морам губити
већ је мени
да л' ћеш моћи
Послије мене љубити

Сломиле се наше гране
Више немам права ја
На те твоје очи мале
Ниси моја цурица

Није мени што ја нећу
Више тебе видјети
Већ је мени
Неће ми се
Нове очи свидјети

Сава тихо тече
Задње нам је вече
Драга, остала си сама
Сава тихо тече
Задње нам је вече
Драга постала си дама

Текст: Саша Лошић; изводи: „Плави оркестар“

ИЗЈАВА НЕДЕЉЕ

Играо сам
фудбал,
тачније,
путовао сам
свуда са
екипом пошто
сам у аутобусу
увек најбоље
причао вицeve,
али на терен
ме нису
пуштали. На
томе сам
научио да се
човек мора
мирити са
поразима.
Били Брег
(Billy Bragg)

РЕКОРДИ

ДИЛЕН КАО САМОПОСЛУГА

Први овогодишњи сингл за „Сјуси Енд Д Беншиз“ са песмом („This Wheel's On Fire“) који је често емитован и код нас, прошао је изузетно добро и у Великој Британији што није чудно јер су „Сјуси...“ прилично популарни у својој земљи.

Занимљиво је да је ово већ 21. хит који су други извођачи постигли снимајући песме Боба Дилена. Неки од њих су снимили по две Диленове песме, тако да је извођача са његовим хитовима укупно 16, а за деветоро су то били први хит синглови.

Иначе, песма о точковима и ватри је једна од његових песама која је већ била хит и то први за Џули Дрискол, Брајан Ожера и Тринити (Julie Driscoll, Brian Auger And The Trinity) још у априлу 1968. године и то је њима био такође први хит.

ТАЈНА ЈАПАНСКИХ ШКОЛА

Како то Јапанци раде? Њихови ђаци су највреднији, најпослушнији, најпажљивији на часовима, најучтивiji према учитељима и професорима... Према неким америчким испитивањима, коефицијент интелигенције код јапанских ученика сматра се највишим на свету а неписменост је непозната у овој азијској земљи. Америчке учеснике на међународним такмичењима у математици и науци редовно побеђују јапански, па отуда још веће занимање у Сједињеним Америчким Државама за оно што се догађа у јапанским школама.

Много тога је одавно познато, али тајна, ако је има, још није до краја расветљена. Још у прошлом веку, тачније 1870. године Вилијам Елиот Грифис, амерички учитељ који је радио у Јапану, написао је да јапански ученици „освајају учитељево срце својом послушношћу, радом, клањањем и учтивашћу“. То је изгледа и данас тачно. Сматра се да је управо такво образовање један од главних узрока који су од Јапана учи-

Средњошколац у униформи која подсећа на оне које су носили пруски студенти у прошлом веку

НИИШТА БЕЗ ЈУКУ""

УЧЕНИЦИ У ЗЕМЉИ ИЗЛАЗЕЋЕГ СУНЦА СУ НАЈВРЕДНИЈИ У СВЕТУ. МАЈКЕ СУ НЕЗАМЕЊИВИ УЧИТЕЉИ. АМЕРИКАНЦИ ПРОУЧАВАЈУ ЈАПАНСКИ ШКОЛСКИ СИСТЕМ

нили једну од најразвијенијих и најбогатијих земаља. Највећи конкурент Јапану су САД, па у обе земље пажљиво прате шта ће која урадити на унапређењу школства.

У најновијем америчком извештају који има 126 страница, све је упоређено – од утицаја родитеља до броја дана распуста. Највећа предност целог система је у јединствености школовања: нема разноликости као у америчком где се учи на разним језицима и мешају културна наслеђа разних народа. У Министарству образовања се одређује за све јапанске школе како ће и шта да раде и сматра се да ће сви истим ритмом прећи исти програм. Нема ни споријих разреда или оних за ученике који заостају или имају тешкоће. У првих девет година школовања сви се већ боре за исти циљ: полагање пријемног испита за средњу школу. То је критична тачка у школовању сваког младог Јапанаца и од тога му зависи његов даљи живот. Ако буде примљен у бољу средњу школу, моћи ће касније да конкурише за пријем на бољи универзитет.

А са факултетском дипломом угледног универзитета отворена су му врата ка бољем запослењу што значи бољим приходима и бољем животу уопште.

Почетак у трећој години

Трка почиње са навршене три године: више од деведесет одсто малих Јапанаца већ у том добу, а најкасније са четири године почињу да уче у некој приватној „предшколи“. Ту их навикавају на групни рад, пристojно владање и поштовање према школи као институцији.

Улога родитеља, посебно мајки, изузетно је важна: оне слано прате шта им деца уче, како напредују, надгледају израду школских задатака и на изврстан начин, преко тих свезака стално сарађују са учитељима. У Јапану сматрају да оне доприносе добром владању ученика и поштовању етичких принципа у разредима.

Али ни то није довољно јапанском ђаку: потребан му је и „јуку“. А то су у ствари прековре-

ЈЕДАН ДАН ЖИВОТА КЕНСУКЕ СУЗУКИЈА

Као да је војник који се спрема за борбу, мали Кенсукe Сузуки води живот који помало личи на онај у касарни. Устаје свако јутро у 6.30 часова. Гимнастичке вежбе започиње петнаест минута касније. Од девет до три по подне је у школи где има наставу у учионици а затим следе четири часа бављења атлетиком. Вечера у осам часова увече.

Три вечери недељно он похађа ваншколске допунске часове у трајању од 80 минута. Уз све свако вече ради домаће задатке и учи. Понекад гледа и телевизију. Изморен, Кенсукe леже у кревет око поноћи.

– Понекад сам веома уморан и не желим да идем на „јуку“ (допунску наставу) и на атлетику, али знам да ћу ако не одем заостати, каже овај тринаестогодишњак. Он веома добро зна да су ти вечерњи часови у школи цена успеха у јапанском школовању. Док би се у неким другим земљама његов школски дан сматрао претераним, Кенсукeов дневни распоред је у ствари типичан за младе Јапанце и не сматра се изузетним.

Његова мајка, Јункo Сузуки га је уписала на јуку када је имао једанаест година, не због тога што је био слаб ученик већ зато што није био међу најбољима. Целокупна његова будућност зависи од места које ће заузети на пријемним испитима за средњу шко-

лу и касније факултет. Због тога његова мајка не штеди новац: сваког месеца плаћа школарину која, прерачуната, износи сто долара. Сваки такав час је посвећен другом предмету, а Кенсукe учи јапански, математику и енглески језик. Он сматра да му је много забавније и лакше на тим часовима, јер професори имају више времена да му све објасне, па лакше разуме градиво.

Животни циљ Кенсукeа је да се упише на чувени Васеда универзитет, један од најбољих приватних школских центара у Токију. На њему је дипломирао и његов отац, инжењер и руководиоца у грађевинском предузећу. Пре тога Кенсукe мора да буде примљен у школу која је повезана за Васеду, што ће му помоћи да се лакше домогне тог универзитета. А када заврши школовање, сан му је да постане – председник компаније или, како бисмо ми рекли, генерални директор предузећа. Његов сан није неостварив: с дипломом Васеда универзитета у Јапану пут му је отворен све до места на врху управе неког предузећа.

Једино је спорт предмет који му неће бити потребан на универзитету. То ипак није луксуз: помаже му да физички издржи сав терет учења. Кенсукe је и заљубљен и с једном девојчицом из његовог разреда размењује цедуље с нежним порукама. Још нису заказали састанак јер једноставно немају времена за то, а уосталом зар нису по цео дан заједно – у школи.

мени часови у школи, односно допунски увече, после наставе. Родитељи их плаћају да би се њихова деца додатно припремила за испите или побољшала оцене у неким тежим предметима. Број ђака у „јуку“ је мањи него у обичним разредима (најчешће мање од 40 ученика) и учитељ често ради са сваким учеником понаособ.

Имају краћи распуст

Школска година у Јапану је за петнаест дана дужа него у Америци где траје укупно 180 радних дана. Међутим, амерички истраживачи кажу да то и није толико битно колико начин на који се користи време проведено у школи. Због тога што је боља дисциплина и пажња ученика, јапански ученици за исто време које проведу у учионицама, савладају чак за трећину више градива него амерички ученици! Они очигледно ефикасније користе време него млади Американци.

Бити учитељ, наставник или професор је веома цењено у Јапану. То и није чудно ако се узме у обзир да су они не само поштовани већ и веома добро награђени за свој рад: плате им се могу упоређивати с многим добро плаћеним пословима у најуспешнијим предузећима. Отуда и велика навала на таква занимања: за свако место педагога конкурише бар пет кандидата, најчешће са сјајним дипломама и оценама.

Најслабија карика у јапанском систему образовања изгледа да се налази негде на универзитету, наравно у поређењу са америчким универзитетима. Јапански ученик када једном премости све препреке и положи последњи пријемни испит и постане студент, губи мотивацију јер зна да ће сигурно завршити студије и добити посао. Наравно, он и даље добро учи али не са толико одушевљења. Амерички научници који су истраживали недостатке у јапанском школовању, истакли су „претерану крутост, превише униформисаности и недостатак избора“. С тим се донекле слажу и критичари у самом Јапану. Они додају да пошто је све усмерено на испите, цео систем, у ствари, охрабрује оне који памте само податке и уче напамет уместо да их подстичу да закључују и самостално стварају. Управо због тога је у Јапану одавно процветао

покрет за реформу школства и један од његових циљева јесте да се узме оно што је најбоље код других, посебно у америчким школама.

И Јапанци проучавају Американце

Занимање и једних и других за систем школовања је толико порасло да су се умешали и шефови држава – амерички председник Реган се приликом једног од сусрета с јапанским премијером Накасонеом чак договорио да две земље сарађују на том пољу и помогну својим истраживачима.

Било је то пре три године а почетком ове године појавиле су се прве студије, већ поменути америчка али и једна јапанска. Она има засад (то је само први део обимнијег рада) само 78 страница и разочарала је многе америчке педагоге. Очекивали су да ће и Јапанци покушати да нађу слабе тачке али они су се задовољили тиме да опишу амерички систем пријема у колеџе, најновија побољшања у школовању уметника и нове напоре да се реформишу америчке средње школе.

Јапански истраживачи су још поменули неколико крупнијих циљева америчке реформе, посебно оних који се односе на мерење квалитета школовања, уједначавања критеријума за добијање дипломе средње школе широм земље и ограничавање великог прилива предавача који нису педагози већ долазе из привреде, као и веће коришћење компјутера и најновије технологије.

Други део јапанске студије биће завршен до краја ове године. „Наш циљ није био да дајемо препоруке шта треба радити“, каже шеф јапанских истраживача Исао Амаги, који је обишао многе америчке школе. Он сматра да је посао његове групе био да прикупи што више података, а да закључке треба да извуче јапанско Министарство просвете и Савет за школску реформу.

Амерички министар просвете, Вилијам Бенет је много задовољнији и сматра да су његови истраживачи били практичнији, јер су изнели предности јапанског система школства које треба што пре искористити ако ни због чега другог, а оно јер је дао необориве доказе успеха.

Љ. Ш.

СТРАСТ И БИЗНИС

ГДЕ ЋЕ ОТИЋИ ДРАГОЦЕНЕ ЛУТКЕ?

Да ли је могуће да један човек има пола милијарде лира (око 15 старих милијарди динара) само у луткама? Да, ако су лутке веома лепе и ретке, по могућству уникати. Живи доказ је колекционар из Милана – име му није објављено из пореских разлога – који је годинама путовао светом искључиво у потрази за таквим луткама.

Ова збирка, која је на старту процењена на више од 500 милиона лира, а донеће свакако далеко више, наћи ће се на јавној аукцији у Милану 25. новембра ове године. У колекцији има више од сто педесет веома лепих и веома ретких лутака. У збирци се нарочито истичу лутке француске радионице „Жимо“ из 19. века, најславније фабрике лутака на свету, за којима чезну многи колекционари, с краја на крај наше планете.

Једна од њих, висока 53 центиметра, одлично очувана упркос старости, има љупку главицу од двапут печеног небојевог порцулана, непокретне очи, труп од дрвета, као Пинокио, али помешаног с лепком, хартијом, струготинама и крпама. Њена почетна цена је између три и четири милиона лира, али, с обзиром на лепоту и реткоћ примерка, на аукцији ће се око ње ломити колџа, па ће власнику донети многи више новца.

Леп примерак старе фирме „Арман Марсеј“ има почетну цену од четири милиона лира – то је права реликвија на којој пише: „Мали Парижанин, златна медаља, Париза 1889“.

У збирци има и других лутана, које су Французи називали „bèbès caractère“, италијанске, енглеске и намачке израде, чије су цене релативно приступачне. Таква су два примерка звана „Frozen Charlie“ (Смрзнути Чарли) с почетном ценом између 800 хиљада и милион лира. Име су добили према старој Вермоновој балади о извесној Шарлоти која се смрзла зато што се по великој хладноћи дуго санкала с неким Чарлијем.

Тешко да ће и једна од ових драгоцених лутака завршити у дечјим рукама – оне су колекционарска страст, украс за витрину и – одлична инвестиција пошто вредност може само да им расте.

Па, ко има довољно новца, аукција је у миланској улици Манцони број 2, као што смо рекли 25. новембра 1987. године.

Б. Д.

И ово су тинејџери, али са нешто другачијим погледом на свет

тиљем. Нису морали да журе: жуто сунце Кантека било је довољно високо – поларни дан трајаће још неколико недеља.

У свом малом шатору Скандер је брзо заспао, али није прошао ни један сат кад га је пробудило зујање. Провирио је напоље и на тамноплавом небу угледао силуету хеликоптера који је летео према западу. Вратио се у шатор док је у њему све кипело од мржње. Препознао је бели знак на труп хеликоптера. Ипак, заспао је. Сутра их је чекао најтежи део посла: одвајање санте од леденог брега.

То је изгледало овако. Еркеленс је притиснуо прекидач повезан са свим фитиљима у свим пукотинама, по-

нела – црв се из непознатих разлога спремао да напусти ледени брег. Требало га је вратити натраг. Скандер је пустио из вентила кисеоник и пратио погледом како мехурови улазе у чељуст чудовишта. Кад је кисеоник стигао у тело крцато фосфором, чељуст се раскрилила од бола. Али, црв се није вратио натраг.

Одједном је Скандер схватио да Валинда више није крај њега. У ронилачком скафандеру, с мотором у једној руци, док је у другој држала минијатурну мину, Валинда је плвала право према чељустима чудовишта. Кад је пришла сасвим близу, прикочила је мину кукама за дебелу кожу и запливала назад... Стигла би назад да је Лежур проверио сатни механизам.

Али, Лежур је то заборавио. Одјекнула је експлозија, на самом крају чељусту расцветала се рана у облику звезде. Талас је одбацио Валинду и она је беспомоћно пловила према чељустима циновог црва и лагано упловила у тмину тачно оног тренутка кад се он у јаким трзају окренуо према тунелу...

Док је зуррио у плик који се појавио на боку чудовишта, тргао га је Роскидов глас: – Шта ту радиш?! Брег се врти у месту! – Земљанин је гледао у Кантеку једва суздржавајући бес, али иза тога се, у ствари, крио страх: његове избледеле очи нису могле да се одвоје од црвене коже црва.

– Деси се да црв осети да га користе – објаснио је Скандер. – Он осећа присуство људи, а и стално деловање ласера га нервира. Највероватније је

У ЧЕЉУСТИ ЛЕДЕНОГ ЦРВА

Оштри налети ветра разбијали су се о Скандеров шлем. Иако је на себи имао бунду, дрхтао је нервозно се премештајући с ноге на ногу док је стајао на заслепљујућем белом леду Кантека. Посматрао је како двојица Земљана нешто раде око својих инструмената.

– Он је ту! Тачно испод нас, на сто метара доле – рекао је старији од њих.

– Мислиш? – подсмешљиво је упитао високи. – Знаш шта, Еркеленс, изгледаћемо много глупо ако на море испловимо с празним сантом.

– Роскиде, ја тоним лед већ неколико година и имам неко искуство – одговорио је Еркеленс стрпљиво. – Видиш ли ону сенку – показао је на екран. – Ето, то је ледени црв. Има бар четиристо метара. Добро парче.

Скандер их је брзо посматрао. Никако није могао да схвати зашто Земљани толико верују својим електронским справама. Он, становник Кантека, знао је и без тога да је ледени црв ту. Он им је и показао где да га траже. Док је хеликоптер прелетао ово место, осетио је присуство морског цина, по одјеку у кичми, празнини у стомаку. Била је то смрт скривена дубоко у леду, дебела и светлуцава, која је гутала воду заједно с планктонима и рибом и избацивала напоље филтрирану воду. Видео је њено тело набијено фосфором, огромну чељуст, чуо како режи доле у води... Скандер се стресао.

Почео је да диже нови шатор како му је Роскид наредио. Није могао да се не диви zgodним техничким стварима Земљана, али ипак осећао се изнад њих иако је његова планета била толико загађена нафтом.

За Земљане који су пре сто година купили право на експлоатацију поларних ледника Кантека нипошто се није могло рећи да су глупи. Показало се да су далековиди купујући оно што су Кантеки, смејући се, продавали као нешто што им се тада чинило потпуно безвредна маса леда.

Тачно се знало шта је Скандеров посао и Земљани нису лоше плаћали. Еркеленс и Роскид бушили су лед ласерским зраком, а Скандер је постављао у њих експлозив с дугачким фи-

дигли су се високи стубови снега, а њих тројица су напрегнуто очекивали кад ће им кретање леда под ногама показати јесу ли успели.

– Испловљавамо – осмехнуо се Еркеленс кад је осетио готово неprimетно љуљање. Шкрипање леда који се ломи претворило се у страшну хуку – ледени брег је кренуо.

Кад се Скандер, пошто је монтирао пумпу за избацивање воде, вратио у логор, Земљани су спремали доручак.

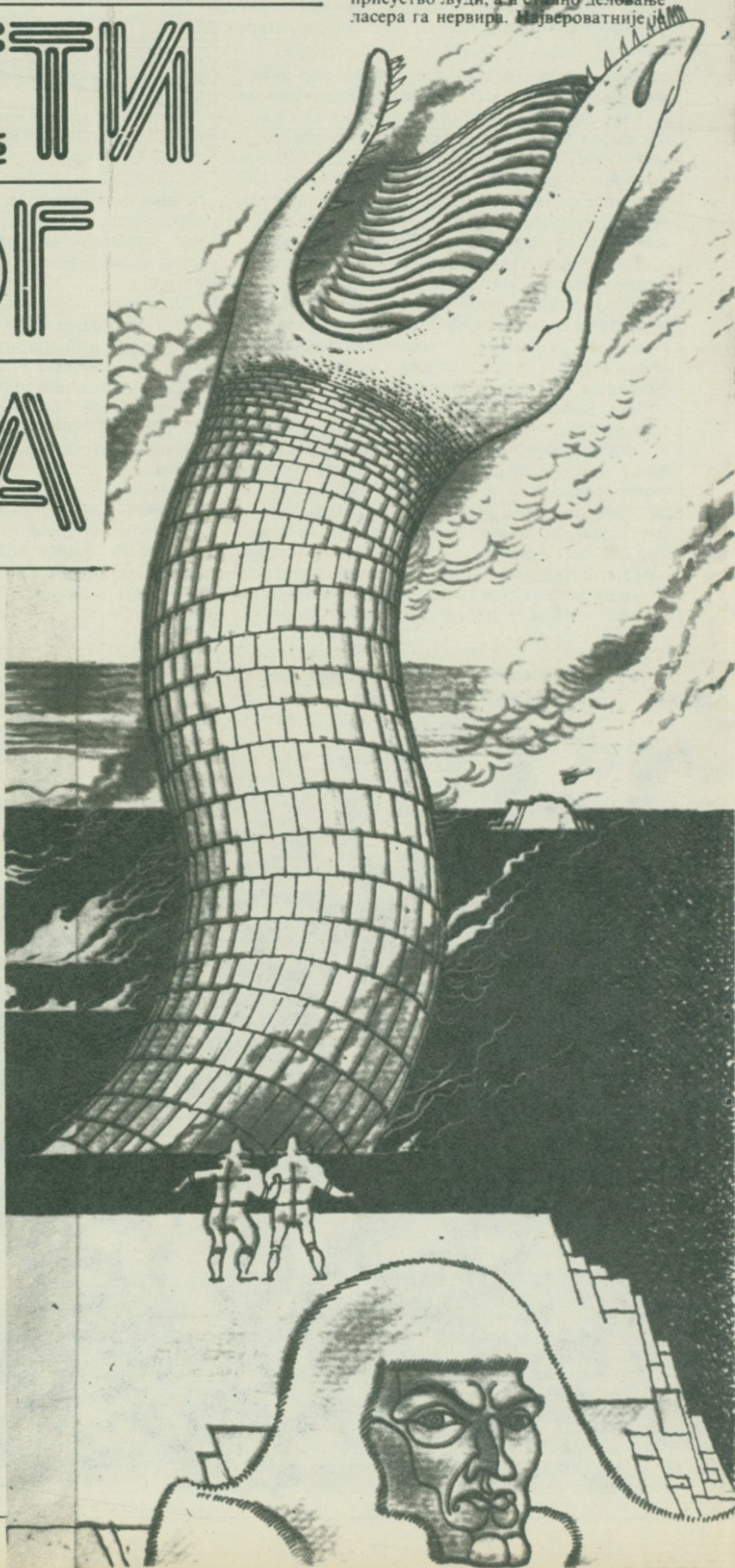
– Видео сам Лежуров хеликоптер – рекао је. – Одлетео је према западу. – Еркеленс је скочио и преврнуо тигањ.

– Боже! Па он је овде из истог разлога као ми. И очигледно ће ићи у Алкар јер је то једини град у том правцу.

– Стићи ће у Алкар први и пре нас продати робу на тржишту – додао је Роскид – а ми ћемо своју морати да дамо у беспцење.

– Ми имамо доброг црва – тихо је изговорио Скандер – и можемо га престићи. Удаљио се према јами да обиђе црва док га је пратио Роскидов поглед пун презира и мржње.

...Подесивши ласер на најмању снагу уклонио је последњи слој у леденом шахту и указала се кожа на боку леденог црва. Мало је појачао снагу и истог часа ледени брег је задрхтао. Доброг су црва нашли, великог и јаког... Тада се сетио Валинде. И Лежура. (Хеј ти, Кантеку, сићи доле и види у чему је ствар и не враћај се док не покренеш брег.) Валинда и он ушли су у минијатурну подморницу. (Не дај да ти квари расположење. Мисли боље о томе колико ће нам платити на крају возње!) А онда су из округлог прозорчета угледали леденог црва. Чланковито тело извукло се из ледене санте, као нека чудовишна гусеница, глупа и зла. Већ је две трећине чудовишта вирило из ту-

поново завукао главу у лед и гмиже према површини брега. Нас носи струја, а ветар нас врти у круг. Треба сачекати. После неког времена црв ће се окренути и опет стићи до воде. Црв ретко напуштају ледене брегове. У овом стадијуму животног циклуса потребна им је хладноћа.

– Шта је, ти си као стручњак? – глас Земљанина био је неприродно миран, а Скандер је у себи уздахнуо питајући се: Зашто су сви такви? Шта у овом леду, црвима, или просто у самој чињеници да су Кантеку, чини Земљане тако огорченим и љутим?

– Ја му не верујем – рекао је Еркеленсу чим су остали насамо. – Сад ми је држао лекцију о леденим црвима.

– Ти се, једноставно, бојиш леда, Роскиде... У своје време ишао сам и ја лекару. Рекао ми је да је то све од околине у којој нема живота. Само лед, море и небо. Зар ти се понекад не чини да си сам у читавој галаксији? Односно готово сам. Зато што је тамо доле црв. Ти, он и више нико... Зар немаш тај осећај?

– Или до ђавола?

– Чуј, сви ми имамо своје проблеме, али не смемо ни један на другог. Нас тројица бићемо још дуго заједно и боље је да се слажемо. А сад ми реци зашто не верујеш Скандеру.

– Прво, њима никад не можеш веровати, чим се окренеш могу нешто да упропасте. А друго, сувише се мирно понаша. Знао је шта је с брегом, а ништа није предузимао.

– Ма он је, човече, професионалац – мирно је рекао Еркеленс. – Дешавало се то и раније, мени је ово четврто путовање с њим. Он не чини ништа зато што се и не може ништа учинити.

– Добро, хајде то и да схватим, али шта ако је у договору с Лежуром.

– Али, Роскиде, није ли нам он сам рекао за Лежура?

Еркеленсов поглед био је прикован за екран.

– Црв се изгледа окренуо. Шта мислиш, Скандеру?

– Шта је он по теби, телепата – просиктао је Роскид. Скандер је корацима прегледавао делену површину: – Кроз један сат – рекао је сигурним гласом – почећу да копам нови шахт. – И заиста, после десетак минута брег је престао да се врти у круг и кренуо тамо где треба – на запад.

Негде пред ручак Роскид је утрчао у шахт где је Еркеленс спремао јело: – Испред нас је ледени брег. То је Лежур!

– Не узбуђуј се. Скандер је рекао да имамо доброг црва.

– Да, али није рекао колико је добар Лежуров.

– Ускоро ћемо сазнати. Је ли далеко одмакао?

– Отприлике миљу.

Уто се појавила мала Скандерова фигура: – Капетане, нови шахт је готов.

– Роскид је приметио Лежура, на миљу од нас. Какве су нам шансе? – Кантек је задрхтао, ставио длан изнад очију и погледао на море.

– Лежуров гонич је, очигледно, Алво. Он је био с њим и прошли пут. Лежур ће нас приметити и натерати Алва да потера црва. Овај се неће противити... Мислим да ће се кроз недељу дана Лежур уморити и сатрти свог црва. Жао ми је, Алва, али у Алкар ћемо ми стићи први.

– Јеси ли баш убеђен да знаш шта говориш? – с претњом у гласу упитао је Роскид. Скандер га је хутке погледао, окренуо се и пошао према свом шахтору.

– Можда ћеш једном схватити, Роскиде, можда. А сад просто запамти да смо овде на леденом брегу нас тројица и тројица су испред нас.

– Стижемо га, стижемо – задовољно је приметио Роскид после два дана.

– Његов црв је уморан – одвратио је Скандер. – Терао га је сувише брзо. – Ваздух је био пун испарења нафте. Размак између брегова се смањивао на пола миље, могли су да виде људе на њему.

– Мислиш да ће их црв напустити? – упитао је Еркеленс.

– Не, неће отићи под нафту. Црви су преплашени и држаће се познате околине.

– Али, видите ли шта раде. Спустијају се у подморницу да мало потерају свог црва – насмејао се Роскид. Али, преварио се.

– Запалио је море! – повикао је Еркеленс. – Ветар носи ватру право на нас. – После тога све се дешавало муњевито. Изненада се појавила глава циновог црва који је напустио Лежуров ледник, а пламен се приближавао.

– Неће стићи да склони главу у воду! – викнуо је Скандер. – Ватра је сувише близу!

Еркеленс ништа није чуо. Не одвајајући поглед од ватре која се приближавала, мицао је уснама као да се моли. Али, било је касно. Већ је горело испод саме главе црва који се трудио да се извуче што више из воде. Од његових трзаја брег се тресао. Најзад се чељуст, извијена у страшним мукама, савила према мору и треснула у прљаву воду подиговши увис гејзире упаљене нафте. Пламен је пошао даље, али црв је већ био мртав. Оставивши двојицу људи да леже на снегу Скандер се удаљио.

Кад су Роскид и Еркеленс дошли себи, прво што су угледали било је да Скандер седа у подморницу.

– Бедник, хоће да побегне Лежуру – узвикнуо је Роскид.

– Нешто ми каже да неће бити тако – тихо је изговорио Еркеленс.

...Скандер је избацио перископ. Тачно пред њим био је Лежуров брег. Тек касније је видео фосфоресцирајући бок црва. Неће бити тешко да га натера да напусти брег. Неколико минијатурних мина поред закрљжаних очију... Али, тада је угледао тамну сенку крај саме чељусту чудовишта. Лежурова подморница чувала је црва! О Скандерову малу подморницу ударио је харпун – хитац за опомену. Скандер се сетио како му је онда, кад се десило оно с Валиндоном, Лежур рекао да је сва зарада његова, не мора је ни са ким делити, и у њему је све заиграло. Тог часа видео је звездасте ожиљак на устима црва – последица експлозије мине. И кренуо је с подморницом напред.

...Стајали су на ивици леденог брега и гледали у загађено море.

– Послао сам сигнал да смо у опасности. Ускоро ће доћи брод да нас покупи. Нису се баш обрадовали што ће морати кроз море нафте... Али, шта је то, Еркеленсе?

На пола миље од њих ледени брег се обавио облаком снега. Море у његовом подножју се пропело.

– Боже! – викнуо је Роскид. – Распаде се...

Као да га је ударила циновска секира, брег се распакао по средини и његове половине лагано су се удаљавале. До њих је стигао тутањ подземне експлозије, лед им је под ногама задрхтао. Онда су гејзире спласнули, море је поново постало тамно и мрачно. Роскид је гледао у свог капетана.

Скандер га је узео на пик. Не знам због чега. Такви су Кантеки, немиран народ: Код њих су вечити ратови. Понекад ми се чини да их никад нећемо схватити.

Као ми на нашој планети пре сто година кад смо је уништили и морали да је напустимо. – Дуго су стајали један поред другог гледајући у тајанствени хоризонт. Починјало је да се смркава.

– Где је тај проклети брод? – бесно је упитао Роскид обраћајући се читавај планети Кантек.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

аутор	аутор романа (напомена: неопходно)	обар	мушко име	неправилан	терет (мн.)	показна замена	провање норми помага	
Велмак								
НАЈТЕЖА АТЛЕТИЧКА ДИСЦИПЛИНА		н	а	р	а	т	о	н
ГРАД УОССР, БЛИЗУ МОСКВЕ		а	в	а	к	о	в	о
ДЕЈМ ПЕСНИК ДИШАН		р	а	г	о	л	и	к
КОЗМЕТИЧКА МАСТ		к	р	е	м	а		
						ОЗНАКА ИТАЛИЈЕ		
						ЈЕДНА ОД ОАД		и
НУМА		о	РД, КА-ВУТЕР					
			ОДСАДА, НАДА-ЈОЕ	к	а	р	а	в
ЧУТУРА ЗА ПОЗНАВАЊЕ НА СВАДБУ		с	у	к	а	м	и	а
МУЗИКИ ИНСТРУМЕНТ		о	с	о	а			
					ОДБИЈА ЈУТН		о	к
					СКИНУТИ ШТО С НИЗА			
ЖАН УДОН		и	у					
			НЕУПОТРЕБНА ВАНЕ	к	о	в	е	
			ЈЕДНА ОД ОАД					
ИМЕ ГЛУМИЦЕ ЛУПИНО		и	г	а				ПЕСНИК
					ПОТВРДНА РЕЧ			
					СКРАТИТИ РЕЧ	г	а	
КРУПНА КОКА МУЖЈАК		к	у	р	а	к		
							"ПЕКО"	
							СТРИНА	к
НАШ КНИЖЕВНИК („АДА")	АУТОР РОМАНА (НАПОМЕНА) ИВО	и	и	и	и	и	и	и
ВРЕТА ЖИВОТИНСКО ПРАЗНИТ. ОРГАНИЗАМА	▽	и	и	з	о	у	о	и
ЗНАК ЗА КАСОНИК		о	КОЈИ ИМА ША-РЕ У ОБЛИКУ ОКА	о	к	а	с	и
			ВАСИОНА					
АУТОР ОПЕРЕ („КОН-СЕР-ВА") САН-КАРЛО		и	и	и	и	и	и	ИМЕ ПИТАРИСТЕ СЕГОВИЈЕ
ПОЦРНЕЛО СЕНО НА ВРХ СТОГА		и	и	а	р	и	и	а
АУТО-ОЗНАКА КУМАНОВА		к	и					
			"ИСТОК"	и		АНТУН НАЛИС	а	и
			100m ²			НАЈ-ЗАМА КАРТА		
ГОРКИ ЛЕКОВИ		а	и	а	р	а		
							„ДИНАР"	г
							ИМЕ ПИТАРИСТЕ БЕРТОН-ЦЕЛОА	
ЧОВЕК КОЈИ ПАЗИ ЖИВИНУ		и	и	р	а	г	и	р
ЛИНА ЗАМЕНИЦА		о	и					
			ФЛЕБА-ЛЕП, БЕ-ЛЕКА" СЕМИР	и	у	г	е	
			ВОДОНИК"					
"ЕНГЛЕСКА БОЛЕСТ"		р	а	к	и	и	и	с

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

ВОДОРРАВНО: дозивач, опасати, малишан, бродари, ромор, Ј, от, Рила, викати, сносити, каме, ир, И, икоји, гнусан, крило, А, ракија, обећати, К, и, Нис, он, Т, њт, дометак, Ита Рина, лесонит, Истрани.

ЗА СРЕБУ ЈЕ
ПОТРЕБАН

КАМЕН

Овако мама Покот купа своје дете

Дотеривање за сеоску свечаност

Овако лепо обојену капу од блата дечак добија пошто је проглашен момком

брдима. У долини, кажу, нема камена за одмор и бдење. Јер, за једног Покота, седети увече на неком узвишеном камену, посматрати стоку како се враћа с испаше, слушати бебу како плаче или жену како пева и видети ватру упаљену код својих суседа – то је знак да је у њиховом племену све у реду, да могу да се опусте.

Сви Покоти имају исти начин живота, исте ритуале

и између себе тргују. У пољу заједно раде и муж и жена. У јеку радова организује се моба – суседи помажу једни другима. А има и оних који живе као најамни радници. Награда им је пиво, код Покота веома цењено.

То што живе у брдима има и других, практичнијих објашњења. Од маларије се, на пример, пре разболи у долини реке. А последњих година учестале су

**НАРОД КОЈИ ОД
ПАМТИВЕКА НЕ МЕЊА
СВОЈЕ НАВИКЕ И
ОБИЧАЈЕ, УПОРНО СЕ
ПОВЛАЧИ ПРЕД
НЕУМОЉИВОМ И
НАЈЧЕШЋЕ СУРОВОМ
ЦИВИЛИЗАЦИЈОМ.
ИАКО ЦЕХ ПЛАЋАЈУ
ЖИВОТИМА, ОНИ И
ДАЉЕ ЖЕЛЕ ДА СЕ
РАДУЈУ ЗВЕЗДАМА...**

Задимљена колиба, дупке пуна. У средини гори ватра. Око ње седе само старци. Њишу се у ритму

песме коју сви сложено певају. Озбиљни су, јер тако налаже **парпара** – обред који се одржава уочи рођења прве бебе у породици. Упражњавају га Покоти – племе од око 220.000 људи који највећим делом живе на западу Кеније. Тамо где цивилизација још није пружила своје пипке.

Према веровању домоваца парпара истерује све зло из још нерођеног детета и обезбеђује му здравље. Старешина племена добро зна историју породице у чијој колиби су се окупали. Он у руци држи дрвену посуду, иде од једног до другог учесника ове церемоније и, певајући, износи појединости из живота породице. Свако у посуду сипа мало воде и убаца грудвицу земље. Тиме благосиља речи које изговара старешина.

Ватра се полако гаси, али ритуал ће трајати до зоре.

Сутрадан, рођаци и суседи започињу игру. Најстарије жене изражавају добродошлицу учесницима славља тако што им чело премазују млеком. Сви заједно играју око пара који очекује бебу. Она посуда је сада у рукама будуће мајке. На знак старешине она ће је изврнути и просути све што се у њој налази. Тиме ће, верује се, одагнати све зло које је можда починио неки члан њене породице или породице њеног супруга. Али, нада се да ће тиме и да обезбеди себи лак порођај.

Песма за вола

Две трећине Покота су земљорадници, остали су сточари. Али, сви живе у

пљачке стоке, пре свега због великих суша које су задесиле источну Африку. Са брда се виде пљачкаши, па Покоти могу на време да нађу неки заклон и бар извуку живу главу ако већ не могу да спасу стоку, јер нападачи не штеде ни њих. Влада Кеније чини све да заштити Покоте од таквих најезди. Јер, за овај народ стока је од велике животне важности. Сточари ће тако спевати песму о свом најдражем волу и у њој величати његову снагу, истицати облик и боју његових рогова...

Свака породица, иначе, има своју колибу са посебно ограђеним простором за стоку, а сваки члан, чак и најмлађи, има неко задужење.

Покоти посебну пажњу поклањају свом изгледу. Боје, и то јарке, играју у томе значајну улогу. Жене уљем премазују косу и плету је у најтање кикице. На ушима носе минђуше, око врата перле, ко зна колико наруквица, неколико појасева и све то од гвожђа, челичних жица, бакра, месинга, па чак и алуминијума. Мушкарци су обучени у тканине причвршћене за једно раме. Неки „пакују“ косу у блато, а многи носе огрлице са којих висе кутијце од рога јарца.

Зли ће се сами отровати

Покоти увек имају времена за дружење, на посебно утврђеном простору, који обавезно мора да има велико дрво испод којег се састају готово сваки дан. Ту се, поред ћаскања о свему и свачему, решавају и сви спорови у селу. Зато ова њихова дружења, звана **кокво**, имају и улогу јавног суда.

Жене се такође састају и то на месту званом **гат**. Ту се, испод огромног дрвета акације, налази велики жрвањ. Пет или шест жена истовремено може да меље кукуруз – уз песму, причу, смех... Само кад имају много посла, млевење обављају код куће.

Пророци су посебно цењени међу Покотима. Али, тиме не могу да се баве појединци, већ такозвано друштво старца. Једном приликом сазван је кокво зато што се пронела вест да је неко бацио чини на дом Нголитиенгових.

– Ако је неко од вас проклео Нголитиенге – говори пророк – нека умре и то одмах! Нека га болест изједе – још вечерас!

А онда свако мора да попије гутљај пива из тикве која иде од једног до другог Покота. Јер, према веровању, онај ко је крив од једног гутљаја може да умре.

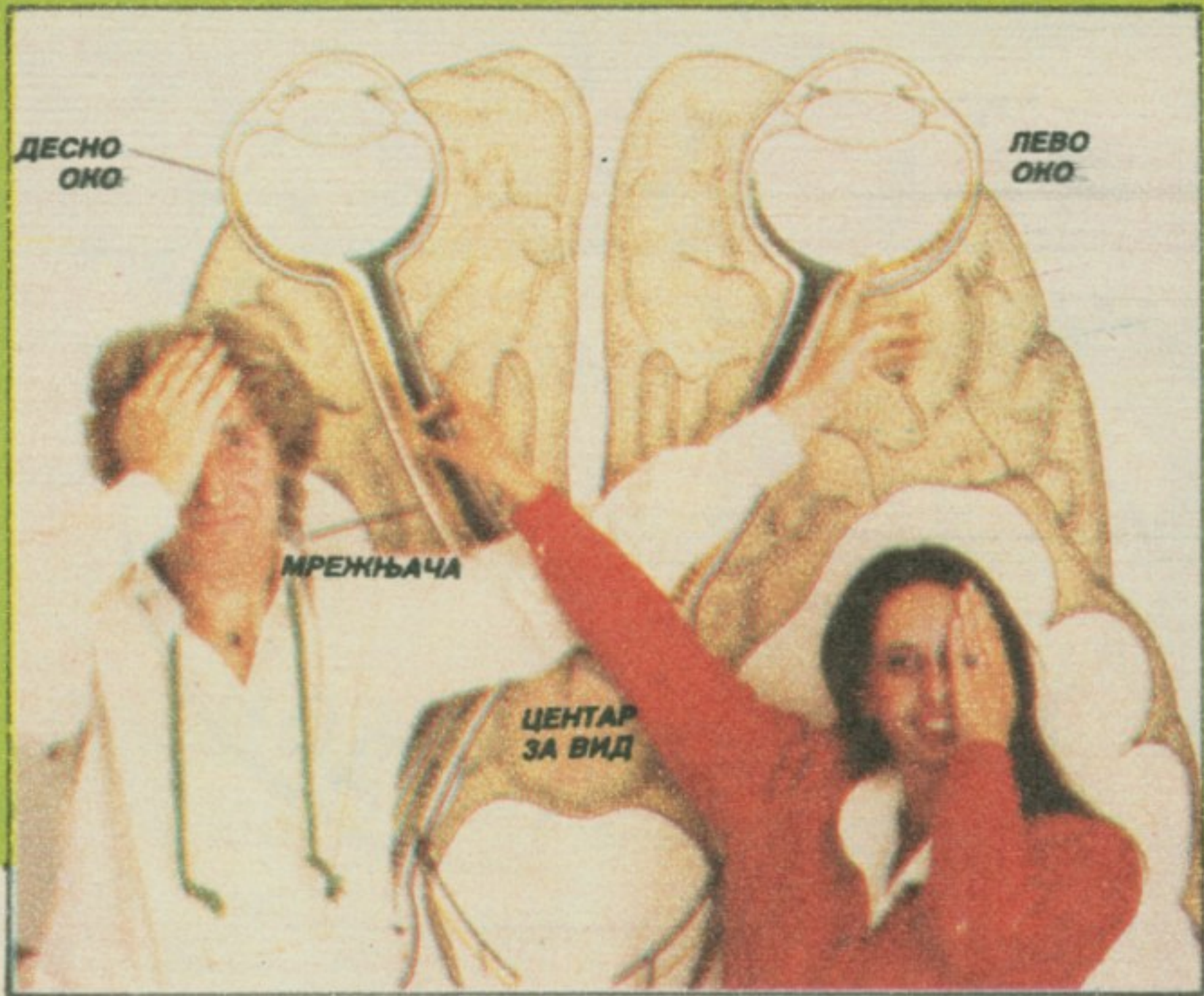
Оваквом скупу присуствују чак и жене јер је случај озбиљан. Уколико неко не дође на кокво или оклева да попије гутљај нарочитог пива, проглашавају га сумњивим.

Један од најупечатљивијих обреда међу Покотима је већ позната иницијација – проглашавање дечака момком и девојчице девојком. То је процедура која траје два до три месеца. Почиње обрезавањем, следе дани усамљеничког живота, а завршава се јавном светковином. После иницијације, жена може одмах да се уда, док мушкарац мора да чека још неколико година да би сакупио довољно стоке која му је потребна за откуп младе.

Покоти су невероватно поносан народ. Поносни су на своју традицију и обичаје и упорно се одупиру надирању цивилизације. На њих се данас врши велики притисак да се активно укључе у живот модерне Кеније. Крадљивци стоке, велике суше, нови путеви који просецају њихову земљу полако али сигурно доносе промене. Они који се баве историјом и животом овог народа кажу да би било дивно да се неки од обичаја и животних ставова Покота никад не изгубе. Као, на пример, речи традиционалног изражавања среће: „Звезде су ту, земља је ту, људи су ту! Па, радујмо се, онда!“

С. Ивановић

Покоти посебну пажњу поклањају свом изгледу

Организатори изложбе Руђеро Пјерантони и Рафаела Морикети

ОКО ЛАЖЕ И КАЖЕ ... БОЈЕ НЕ ПОСТОЈЕ

УГАСИТЕ СВЕТЛОСТ И ОСВРНИТЕ СЕ ОКО СЕБЕ... ШАРЕНИЛА ВИШЕ НЕМА. НИЈЕ ГА НИ БИЛО, КАЖЕ НАЈНОВИЈА ТЕОРИЈА О МОГУЋНОСТИМА ЧУЛА ВИДА

Оно што у медицини зову чепићи и штапићи, у ствари су сићушни и веома осетљиви пријемници светлости којима је обложена мрежњача ока. О механизму њиховог деловања знамо веома мало, а ипак слепо верујемо оку.

„Видео сам то својим очима!“ – кажемо кад неко одбије да нам поверује на реч. Исто тако, сведочења на суду и докази који се ослањају на вид, готово без изузетка, имају одлучујућу улогу приликом утврђивања нечије кривице.

Али, они који о свему знају више, кажу да у вид не треба да се уздамо. Тако је, уосталом, још пре четири столећа, говорио филозоф Бекон, а данас – лекари и биолози. По њима је око апарат за размишљање и због тога греши. Оком видимо и оно чега нема или не видимо све. А може да нам да и потпуно изокренуту слику стварности.

Тако говоре стручњаци италијанског Института за кибернетику и биофизику из града Камолија. Ових дана су, у Риму, организовали изложбу под називом „Како видети невидљиво“. Циљ је био да се прикажу механизми усклађивања односа између стварности и слике коју ми о њој имамо. Не зато да би се та

представа уништила, већ да би се стварност боље упознала и више ценила, објаснили су.

Угасите светлост и осврните се око себе... Схватићете да су истог часа нестале и боје. Оне, заправо, не постоје! Другим речима – свет није обојен. Тешко за поверовати, зар не.

Живот у ружичастом

Слика спољашњег света коју сажима сочиво ока пада на површину мрежњаче, односно на чепиће и штапиће, при чему су први осетљиви на светлост, док други ступају у дејство кад светлости нема довољно. Штапићи нам, дакле, обезбеђују да видимо црно-бело (по месечини је немогуће одредити које је боје неки цвет), а чепићи су осетљиви на боје или, како кажу познаваоци, на електромагнетне таласе које изазива одбијање беле светлости од предмета. Њих има три врсте и свака располаже различитим пигментима осетљивим на црвено, зелено и плаво тј. на крајње фреквенције спектра.

Ово што је речено важи за највећи број људи, али не за све. Тако, на пример, у вези са тврдњом да су боје само илузије чула, има народа, из одређених природних средина, који стварност виде далеко мање обојену од наше. Племена Абелам са Нове Гвинеје разликује само црно, бело, жуто и црвено, док Ндембуи, из Замбије, виде свет у стотинама нијанси црвене боје. Али, и једни и други, па и ми који разликујемо седам дугиних боја – сви ми имамо видни апарат који делује по једин-

ственој шеми: уз помоћ мрежњаче која не може да се пореди са фотографском плочом већ са електромагнетним уређајем.

Баш као што се догађа с подацима убаченим у компјутер, слика која пада на мрежњачу, уз помоћ чепића и штапића, претвара се у електричне импулсе а они, посредством очног нерва, стижу у можда ни центар за вид...

Машина која види

У центру за вид слика добија одређене облике, на начин који је још недовољно објашњен. Сигурно је само то да на њено стварање утичу и неки подаци из искуства сваког појединца.

– Често нам се догоди да у гранама или међу облацима видимо некакве ликове који, објективно, не постоје – каже Рафаел Морикети, један од организатора изложбе – насупрот томе, обичан човек на ливади примећује много мање детаља од једног ботаничара.

Принцип на којем се заснива чуло вида подсећа на снимање камером, при чему се кретање постиже серијом фотографија. То значи да се илузија ствара процесом развијања и спајања у слику. За сада је само програм компјутера у могућности да симулира процес који се, посредством вида, одиграва у нашем мозгу.

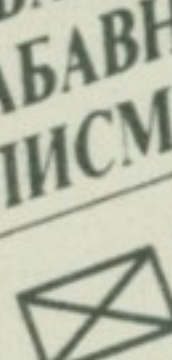
Како је индустрија потребна „машина која види“, за десетак година, она ће сигурно и бити направљена. Тада више неће бити тајни, механизам чула вида биће у потпуности објашњен.

Д. В.

ПИСМО О ЗАБАВНИКУ, ЗАБАВНИК О ПИСМИМА

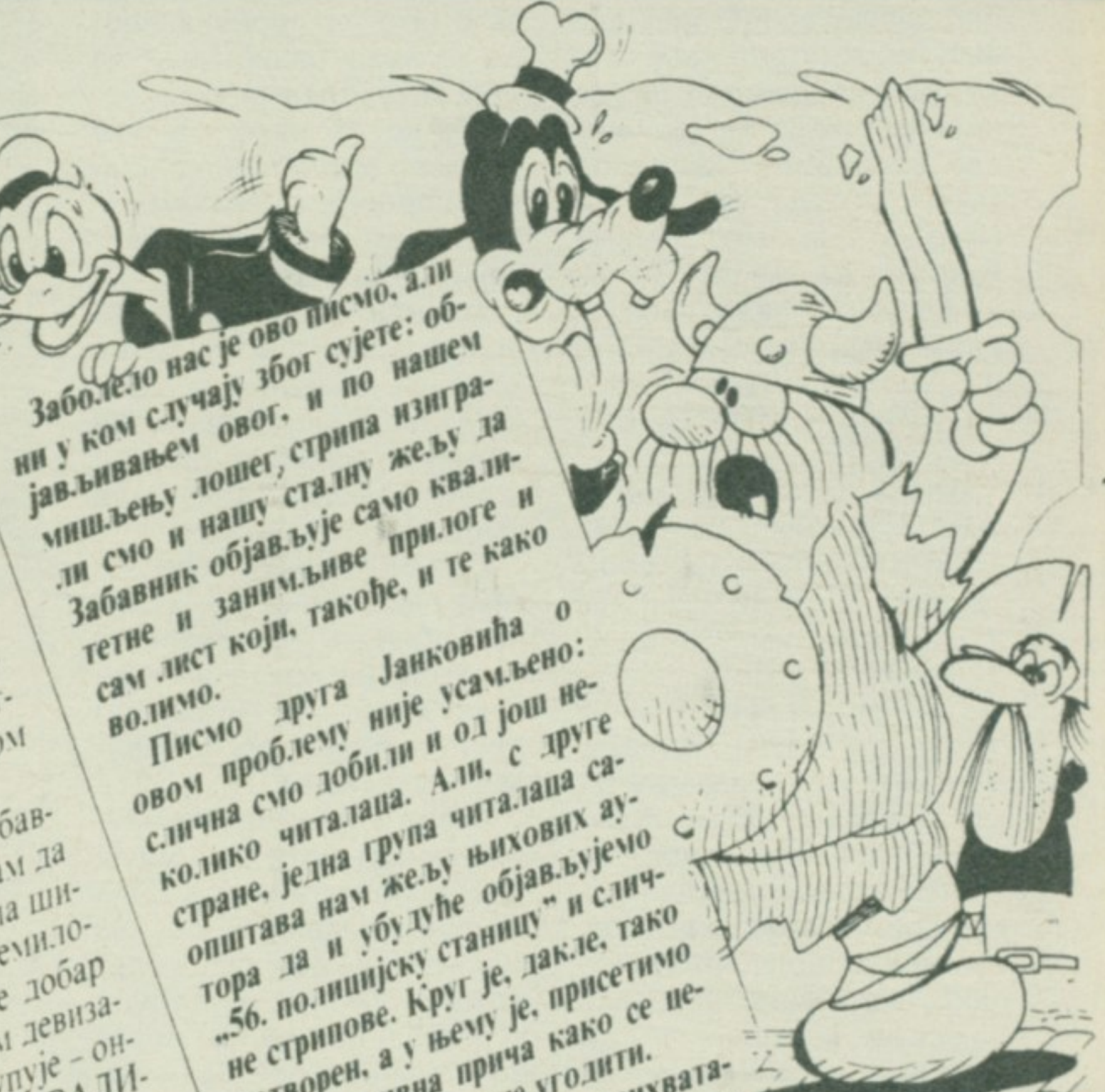

Од неколико разних пис-
това које редовно читам
Забавник ми је најдражи: он је
умногоме обележио моје детињ-
ство, као што ми и сад, кад сам
средовечан човек, дарује пријат-
не часове сазнања, забаве, одмо-
ра. Он заиста зна највише путује
ча, с њим се најугодније путује
светом. „Путник сам у свом
срцу“, написао је Тагора, а ја
бих скромно додао – нарочито
ако је у њему Забавник. Ту љу-
бав према њему наследила су и
моја два сина, тако да је он лист
и њиховог детињства. Можда ме
због те везаности за наш омиље-
ни лист понекад заболи кад у
њему приметим прилог чији је
квалитет сумњив и, по мом
мишљењу, не одговара нивоу и
садржају традицији и угледа
једног Политикиног забавника.
Дуго желим да вам пишем,
али знате како је: најчешће се
одлаже или избегава онај непри-
јатни тренутак кад некоме бли-
ском, кога искрено волите, мора-
те да саопштите непријатну ис-
тину. Али, уверен сам да ћете
ово моје писмо схватити као до-
бронамерно и пријатељско, јер
толике године смо заиста нераз-
двојни. Ево, наиме, о чему се ра-
ди.

Кад сам, као стари љубитељ
доброг стрипа, нарочито онако
квалитетног стрипа какав десе-
нијама објављује Забавник, про-
читао у броју 1832. стрип Ларн
Манино „56. полицијска стани-
ца“, одлучио сам се да вам пи-
шем. И то, наравно, сасвим от-
ворено, како се и пише старом
другару.

Заболело ме што МОЈ Забав-
ник објављује тај стрип. Знам да
разгранато тржиште стрипа ши-
ром света има своје немилос-
рдне законе, знам да се добар
стрип плаћа драгоценим девиза-
ма, али кад се нешто купује он-
да човек треба да купи КВАЛИ-
ТЕТ. А без оног провереног ду-
гогодишњег квалитета – Забав-
ник није онај лист на који су по-
носили сви његови, нарочито ста-
рији читаоци. Добар стрип,
сматрам, мора да има све добро,
и цртеж и причу, а управо то не-
достаје овом због којег вам и пи-
шем. Зар није боље поново обја-
вити стари, проверени стрип не-
го читаоце непријатно изнена-
дити оваквом сторијом чије чи-
тање и гледање љубитељу до-
брог стрипа не причињава ону
познату радост. Зато молим МОЈ
Забавник да, ако већ не може до-
бро да отвори девизни или неки
други цеп, широм отвори очи.
Наравно, моју љубав према
Забавнику не могу да прекину је-
дан или два лоша стрипски до-
даци, кад угледам којег вам и
так као овај поводом којег вам и
пишем, тај петак није изузетак,
дан добије тамну сенку, осетим
горчину у души као кад те изи-
ра неко близак и заиста драг. Ра-
доваће ме ако у свим овим реч-
ма осетите добронамерност и
жељу да Забавник буде умирен и
чист, добар и без било каквих
мрља. Поздравља вас

МИРОСЛАВ ЈАНКОВИЋ
36313 Угао

Заболело нас је ово писмо, али
ни у ком случају због сујете: об-
јављивањем овог, и по нашем
мишљењу лошег, стрипа изигра-
ли смо и нашу сталну жељу да
Забавник објављује само квали-
тетне и занимљиве прилоге и
сам лист који, такође, и те како
волимо.

Писмо друга Јанковића о
овом проблему није усамљено:
слична смо добили и од још не-
колико читалаца. Али, с друге
стране, једна група њихових ау-
општава нам жељу објављивања
„56. полицијске станице“ и слич-
не стрипове. Круг је, дакле, тако
затворен, а у њему је, присетимо
се, она дивна прича како се не-
ком свету не може угодити.

Наравно, свесрдно прихвата-
мо савет да широм отворимо
очи при одабирању материјала
за објављивање. Али, у свему то-
ме помоћ већу него што слуте
могу да нам пруже управо чита-
оци, и то својим отвореним
мишљењима и саветима, предло-
зима и критикама, ма како оне
оштре биле. Прављење и састав-
љање једног таквог листа као
истовремено, и тежак и частан и
леп посао који понекад подсећа
на заносну игру. А познато је да
је игра и те како озбиљна рабо-
та, у којој, наравно, нема љутије.
Јер, онај ко се љути испала из
игре и даље се игра сам.
Свако писмо, дакле, Забавни-
ку о Забавнику помаже да он за-
иста буде стари, добри и свима
драги Забавник.
Очекујемо поштара с вашим
придбама и предлозима.

ТРАЖИМО ПРИЈАТЕЉЕ

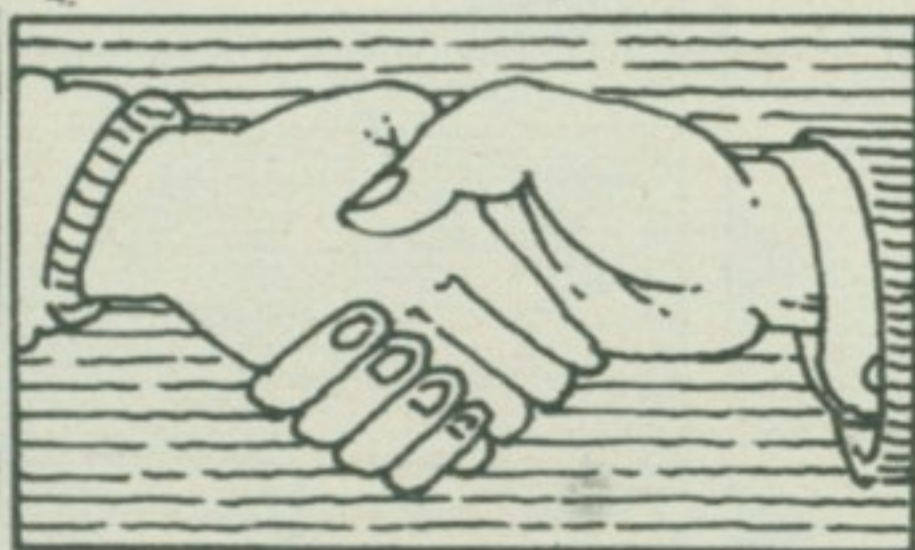
Наташа Ротовник, Подгорска 14, 62380 Словењ Градец – има 11 година и радо би се дописивала са својим вршњацима, воли забавну музику.

Катарина Миладиновић, Драгише Петровића 2/3, 19370 Бољевац – има 11 година, жели да се дописује с вршњацима који воле књижевност

Маја Ковачевић, Жртва фашизма 49, 51000 Ријека – има 11 година, воли рок музику, сакупља значке, салвете, налепнице и постере.

Саша Станковић, Маршала Тита 73/1, 35000 Светозарево – жели да се дописује са младима, воли Мадону, Дуран Дуран...

Снежана Микетек, Павлековићева 6, 41000 Загреб – има 14 година, воли спорт, књиге и музику, навија за Цибону, сакупља постере.

Срђан Тарабић, Хероја Дејовића 26, 31000 Титово Ужице – има 12 година, бави се спортом, сакупља постере, беџеве, марке, значке и касете.

Ива Горенц, Партизанска 17, 41432 Брегана – има 11 година, воли музику, балет, Бориса и Ноћну стражу, коње и веверице; сакупља значке, марке и сличице Паје, Мапета и Штрумфова.

Зорица Драгић, Здравка Челара 62а, 23000 Зрењанин – има 12 година, воли музику.

Ксенија Плелершек, Задоброва 636, 63211 Шкофја Вас – сакупља марке, одговориће на свако писмо.

Слађана Нилић, Б. Томовића 43, 21471 Равно Село – има 12 година, воли да гледа спотове, сакупља књиге о спорту.

Енрико Глекнер, Рударска 5, 88000 Мостар – има 11 година, воли хеви-метал музику, сакупља књиге, постере и романе.

Стојка Коцева, Бориса Кидрича 26, 92310 Винаца – воли животиње и дописивање, слуша диско музику.

Данијела Гашпар, Мартићева 40, 78000 Бањалука – има 14 година, воли музику, море и све што воле млади.

Снежана Николић, Омладинска 5, 32000 Чачак – има 10 година, сакупља салвете, разгледнице и шарена писма.

ПОЕЗИЈА И СТВАРНОСТ

Наша наставница српско-хрватског воли цвркутање, лако измишљање и јевтино сентименталисање. Ја то не волим. Ја сам за то да се, што једноставније и краће, каже нешто из свог искуства; па ваљда, ако говориш нешто што стварно осећаш и мислиш, то је ближе поезији и животу него оне сладуњаве фразе...

Ваш читалац
(нисам толико неписмен да се потпишем!)

Ово нас подсети на једну анегдоту.

Политичар др Јарослав Странски био је позван у Тополчанке код председника Масарика. Њихов разговор изненада је запео и да би гост прекинуо ћутање које му се учинило непријатно, проговорио је:

– Како се величанствено ови храстови дижу према небу: као да су торњевни готских цркава. Уз то су стари већ више стотина година и ко зна шта би нам причали кад би знали да говоримо?!

На тај песнички излив Масарик је одговорио:

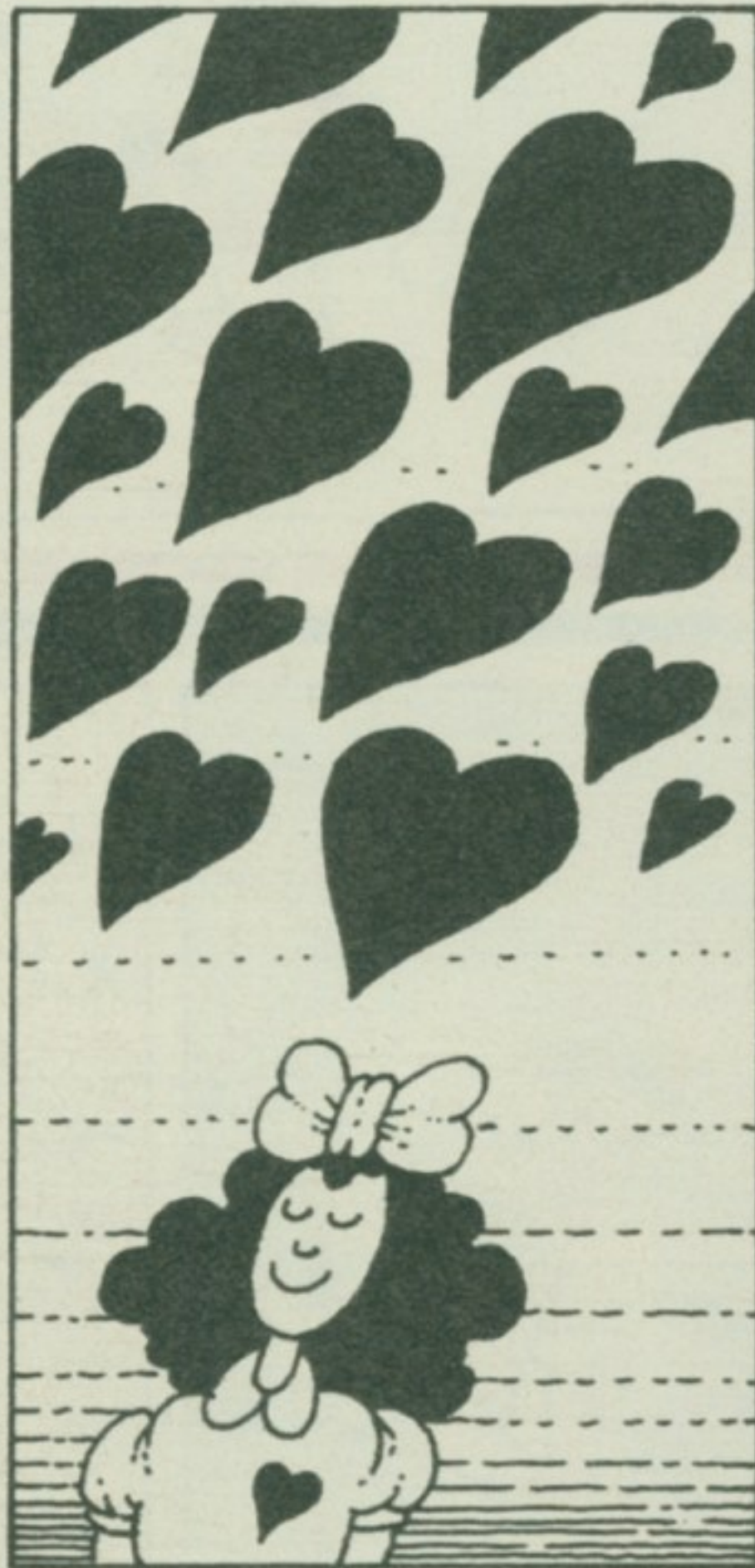
– Рекли би: Ми нисмо храстови, већ кестенови, господине докторе.

СЛИКОВИТО ИЛИ „СЕНТИШ“

Другови ми често кажу да сам много „романтична“ јер сам заљубљене природе. Волим да гледам „сентиш“ филмове и читам књиге сличне садржине. Зато ме занима шта заправо значи та реч „романтичан“ и одакле потиче.

ВЕСНА ГРУБАЧ
Суботица

Израз „романтичан“ настао је у Енглеској половином 17. века. Њиме се, уз пуно презира, изражавало све оно што је лажно и површно у романима и витешким причама. У смислу речи сликовито преузео га је у Француској Жан-Жак Русо (1712-1778). Али, романтизам као идеолошки покрет ро-

ђен је у Немачкој крајем 18. и почетком 19. века. Тамо се нови талас уметничких стваралаца супротставио осећањима и маштом свим „хладним“ правилима класицизма: у књижевности, обичајима и моди спонтаност, немир, жудњу за бесконачним, за прошлосту и будућношћу, осећања, страст, избегавање догми супротставили су свему ономе што се до тада сматрало врлинама као што су осећање мере, обуздавање својих осећања, прихватање живота онаквог какав јесте – што су били суштински идеали класицизма. Романтизам се касније проширио по целој Европи. Најпознатији представници у Енглеској били су Бајрон и Шели, у Француској Мадам де Стал и Виктор Иго, у Русији Пушкин.

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Први број Политикиног забавника изашао је 28. фебруара 1939. године

Директор НО „ПОЛИТИКА“
др Иван Стојановић

В. д. руководиоца ООУР-а и в. д. главног и одговорног уредника
„Политикин забавник“
Дарко Рибникар

Заменик главног и одговорног уредника
Зефирино Граси

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ
Сима Беговић, Бранка Булатовић, Милојко Ђоковић, Љубинка Ђуровић, Љиљана Златковић, Милан Илијин, Милован Кљајић, Нада Михаиловић, Душан Петровић (председник), Драгољуб Петровић, Радован Поповић, Зора Продановић, Радомир Ристић (заменик), Верица Смиљанић и Никша Стипчевић. Чланови Савета из Редакције: Дарко Рибникар, Зефирино Граси, Соња Јашовић, Мирјана Маринковић и Петар Милатовић.

РЕДАКЦИЈА:
Диего Варагић, Радана Весовић, Олга Вукадиновић, Душан Глушац, Божана Дожић, Светлана Ивановић, Мина Илић, Соња Јашовић (графичко-технички уредник), Мирјана Крстуловић, Иван Лончар, Мирјана Маринковић (уредник стрипа), Иванка Миладиновић, Петар Милатовић, Вера Милићевић, Весна Минић, Нада Невајдић, Вито Недељковић, Биљана Орловић, Љубомир Патрновић, Зоран Петканић, Радоје Савић, Весна Софреновић, Војислав Стаменовић, Недељка Сташић, Даринка Тодоровић, Милена Тодоровић, Милош Томић и Бранислава Црномарковић, Зора Меденица.

СЕКРЕТАРИЈАТ:
Јованка Војводић, Олгица Стаменић и Зорица Филиповић.

Издаје и штампа НО „ПОЛИТИКА“ – ООУР Издања за младе „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“, Македонска 29, 11001 Београд. Поштански фх 124. Телефони: секретаријат 324-471, редакција 324-483, техничка редакција 326-620, централа 324-191 и 325-761. Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. Огласна агенција: Македонска 35/1, тел. 322-711. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

Цена једног примерка 200 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
Тромесечна 2.208 динара, полугодишња 4.416 динара, годишња 8.832,00 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Тромесечна 4.416 динара, полугодишња 8.832 динара, годишња 17.664 динара

Претплата се врши на жиро-рачун број 60801-601-29728 уз обавезну назнаку НО „Политика“ ООУР „Продаја“ – претплата на лист „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО У СТРАНОЈ ВАЛУТИ

ГОДИШЊА:
САД \$ 36.–
СР НЕМАЧКА ДМ 65.–
ШВЕДСКА Шкр. 229.–
ФРАНЦУСКА Ффр. 216.–
ШВАЈЦАРСКА Шфр. 55.–

Уплате из иностранства слати на девизни рачун НО „Политика“ код „ИНВЕСТБАНКЕ“ – Београд, на рачун број 60811-620-63-257300-00054 уз обавезну назнаку ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

За штампање овог броја Забавника одговоран: Миливоје Весовић, руководиоца ООУР-а „Дубока штампа“.

ОРМАН

КОЈИ

ПЕГЛА

Још једна револуционарна промена, али овог пута у кућним пословима: пеглање, један од најтежих и најдосаднијих, престаће ускоро да буде баук за домаћице захваљујући једној фантастичној, потпуно аутоматизованој машини којом управља компјутер.

То је „чаробни“ орман и треба га само напунити одећом која visi на вешалицама (40 комада одједном), даље он преузима сву одговорност на себе. Кад се апа-

рат укључи, комад по комад одеће почиње да клизи према нарочитој комори где сензор рачунара опипавањем изврши анализу састава материје. Затим се одређује температура и прилагођава притисак као и количина потребне паре тако да се сваки комад пегла под најбољим могућим условима. Време потребно за сваки део одеће: минут и по!

Серијска производња може се очекивати ускоро. Проналазач из града Перта, западна Аустралија, иза кога је пет година интензивног рада, у исто време и председник фирме која га је произвела, верује да ће 50 милиона ових ормана за пеглање бити продато само у току првих пет година. Цена отприлике 35 милиона старих динара.

ПАНТЕР ПАНТА

